

Республиканский информационный научно-методический журнал
Республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналы

«ULAGATTY USTAZ JOLY» республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының
№01(58) (2025 ж. Қаңтар) шығарылымы. Выпуск №01(58) (Январь 2025 г.)
республиканского информационного научно-методического журнала «ULAGATTY USTAZ JOLY».

«ULAGATTY USTAZ JOLY»

Республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 22 қыркүйектегі Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ44VPY00078195 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында

«ULAGATTY USTAZ JOLY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский информационный научно-методический журнал «ULAGATTY USTAZ JOLY» в городе Нур-Султан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 22.09.2023 года № KZ44VPY00078195.

Территория распространения: На территории Республики Казахстан.
Журнал " ULAGATTY USTAZ JOLY " выходит 4 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: «ULAGAT» ЖК

Бас редактор:/Главный редактор:
Айтуғанова Еңлік Баяндықызы

Редактор алқасы:
Надир Жансері Жайлауұлы
Тел: + 7 707 185 10 99

Корректор / корректор: Бердиярова Асель Жуманкуловна

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: _ulagat.kz
Тел: + 7 747 085 02 83

«KEMENGER» баспасы

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрсұлтан Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал «KEMENGER» ЖК баспаханасында басылды.
Таралымы 1000 дана.
Адрес г. Караганды: Казыбек биский район, пр. Нурсултана Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП "KEMENGER". Тираж 1000 экз.

Мазмұны / Содержание

Пернебаева Э.К. Көркем еңбек пәнінен жаңаша оқытудың әдіс-тәсілдері.....	3
Беркінбаев У.Ж. Көркем еңбек сабақтарын оқыту және жаңартылған білім беру мазмұны	5
Әшірова Г.Ә. Ағылшын тілі сабағында жобалық технологияларды қолдану	7
Сауытбаев Е.М. Заманауи білім беру жүйесінде «Көркем еңбек» пәнінің маңызы.....	9
Әбдірайымова Ж.Т. Жалпы білім беретін мектепте заманауи музыка сабағын ұйымдастыру ерекшеліктері.....	11
Адымова Р.Д. Использование игр для развития устной русской речи учащихся начальной школы с казахским языком обучения	13
Сахабова А.С. Жасанды интелекті сабақта қолданудың тиімділігі	15
Оразбек Б.С. Исследовательская и проектная деятельность как средство саморазвития личности обучающихся на уроках физики	17
Шураева Г.С. Роль диалога русской и английской литературы в формировании межкультурной компетенции студентов в процессе изучения иностранных языков	18
Есимсейтова Р.К. Оқытудың үш өлшемді әдістемелік жүйесі бойынша деңгейлік тапсырмаларды қолдану жолдары.....	21
Жакишева Ж.Б. Interactive approach to teaching a foreign language	24
Қалибек А.Б. Ағылшын тілі сабақтағы белсенді әдістер - заманауи педагогикалық технологиялар ретіндегі маңызы	26
Омашева А.С. Балалардың оқу дағдыларын арттыру мақсатында ұйымдастырылатын мәтінмен жұмыс түрлері	28
Сыздықбаева Ж.Е. Ағылшын тілін үйренудің өзектілігі.....	30
Омарбаева К.У. Логикалық тапсырмалар арқылы оқушылардың математикалық ойлау дағдысын дамыту	31
Досан М.К. Бастауыш сынып оқушыларының оқу әрекетін арттыру құралы ретінде иновациялық технологияларды пайдалану.....	33
Үмбетқұлова С.М. Біздің айналамыздағы ақпарат	35
Адылханова А.Е. Кестелік деректерді графикалық ұсыну	38
Шалтаева С.К. Современные инновационные образовательные технологии как инструмент развития функциональной грамотности учащихся на уроке информатики	41
Байтлеуова М.К. География сабақтарында мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту	43
Есимбекова Г.Б. Балаларды тәрбиелеудегі ертегілердің рөлі	45
Баймбетова Т.А. Мектепте педагог-психолог қызметінің негізгі ерекшеліктері.....	48
Зейноллина А.Е. Жаһандық құзыреттілік - функционалдық сауаттылықтың кілті	50
Ғабитқан А.О. The weather.....	52
Касымова Л.М. Новогодние подарки	54
Тлеужанова Л.Е. Ағылшын тілі сабақтарында коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырудың белсенді әдістері	57
Аубакирова Ш.К. Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қызметтің жеке тұлға негізін қалыптастыруға әсері.....	59
Камалова З.М. Мәтіндік файл: түрлері және құру жолдары.....	61
Абдикалыкова Ж.К. Бастауыш сыныпта ойын технологиясын қолдану тиімділігі	65
Бейсенбинова М.Т. Баланың тәрбиесі мен дамуындағы ойыншықтың рөлі.....	67

**Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Тұрақты ауылы
Ж. Жүнісбеков атындағы жалпы білім беретін мектеп
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Пернебаева Эльзура Куанышбековна**

КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІНЕН ЖАҢАША ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Қазіргі таңда оқушылар цифрлық технологиялармен өсуде және олардың оқу стилі де, оқу үрдісіне көзқарастары да жаңа және оқыту мен оқуға деген жоғары талаптары да бар. Мұғалімдердің алдында жаңа міндеттер туындап, оқу үдерісін оқушылардың қажеттіліктеріне, бейімділіктеріне және талаптарына бейімдеуге байланысты маңызды мәселелерді шешуге тура келеді. Мұғалімдер оқушыларға күшті мотивация және өз оқуына белсенді қатысуға мүмкіндік беретін оқытудың әртүрлі әдістері мен тәсілдерін қолдануы керек. Осыған байланысты көбірек білім беру ұйымдары мазмұнды сақтау мен оқуды барынша арттыру үшін жаңа технологиялар мен заманауи оқыту әдістерін белсенді түрде іздестіруде. Сонымен қатар, ғылым мен технология саласындағы білімнің дереу артуы мұғалімдерді оқушыларға білім беруде жоғары жетістіктерге жетуге көмектесе алатындай етіп дайындауға және жабдықтауға көмектесетін ең тиімді оқыту әдістерімен көптеген білім беру бағдарламаларының болуына әкелді.

Соңғы жылдары білім беру саласында әртүрлі заманауи оқыту әдістері қолданылуда, мысалы, өздік жұмыс, дискуссия, геймификация және т.б., бірақ олардың барлығы бірдей орта білім беру мекемелерінде «Көркем еңбек» пәнін оқытуда жарай бермейді. Осыған байланысты «Көркем еңбек» пәнінің мұғалімдері қазіргі заманғы әдістердің ішінен тақырыпқа негіздеп, сәйкесін тандап алуы керек немесе осы пәнді оқытудың неғұрлым жаңартылған әдістемесін ойлап табуы керек.

Соңғы жылдары Қазақстан Республикасында көркем еңбекке бөлінген сағат санының шектеулі болуына байланысты осы пәннің оқытушылары жаңа білім беру технологияларын оқу үрдісіне енгізу арқылы сыныптан тыс өзіндік жұмыстар арқылы оқушылардың шығармашылық жүктемесін кеңейтулері қажет.

Көркем еңбек сабақтарында қолданылатын белсенді және интерактивті оқыту әдістері:

- Жобалар әдісі;
- Проблемалық оқыту;
- Зерттеу әдістері;
- Көп деңгейлі оқыту;
- Топтық жұмыс;
- АКТ қолдану арқылы білім беру.

Жобалау әдісі – көркем еңбек сабақтарында қолданылатын негізгі әдіс. Жобалау іс-әрекетіне негізделген сабақтар оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуды, өз білімін өз бетінше құрастыру, алынған ақпаратты талдау, гипотезаларды алға тартып, шешу жолдарын табуды көздейді. Жобалық әдісті қолдану оқу үдерісін шығармашылық, мақсатты, ал оқушыны жауапты және мақсатты етеді.

Мұғалімнің міндеті – барлық оқушыларды барлығына бірдей мүмкін болатын, бірақ міндетті танымдық әрекетке дайындау. Жобалауға қатысатын әрбір оқушы өзінің интеллектуалдық даму деңгейін, осы мәселе бойынша дайындық деңгейін, қабілеті мен бейімділігін ескере отырып, өзіне жұмыс табады. Жоба сәтті болуы үшін оқушыға сену керек. Менің сенімділігім - нашар оқушылар жоқ, оқушылардың барлығы жарқын, дарынды, қайталанбас тұлғалар.

Оқушылар практикалық жұмысты орындау үшін бұрынғы білімдерінің жеткіліксіздігін түсінген кезде проблемалық жағдай туындайды. Мұндай проблемалық жағдаяттар әртүрлі тақырыптарды оқу барысында туындауы мүмкін.

Зерттеу сабағы – мектеп оқушыларын қоршаған дүние туралы білімге сүйене отырып оқытудың, белгілі бір затты немесе құбылысты зерттеуді ұйымдастырудың бір түрі. Зерттеу сабағының мақсаты – оқушылардың дүние туралы түсініктерін, тәжірибесін пайдалану, дамыту және жалпылау.

Мұндай сабақтың негізінде проблеманы, тақырыпты немесе тапсырманы практикалық зерттеуді ұйымдастыру жатыр. Сабақта оқушылар мәселенің шешімін іздейді, пікір алмасады, тәжірибе жасайды, зерттеуге арналған ұсыныстардың идеалды нұсқасын жасайды.

Ғылыми-зерттеу жұмысы өз бетінше танымдық іс-әрекетін белсендіреді, өз ойын анық, орынды жеткізе білу қабілетін дамытады, ой-өрісін кеңейтеді, тарихи дүниетанымының дамуына ықпал етеді. Оқу-тәрбие үрдісін оқушы кейінірек қолдана алатын фактілерді есте сақтап қана қоймай, сонымен бірге өмір сүретін, болашақта өмір сүретін өмір салтын игере алатындай етіп ұйымдастыру маңызды.

Топтық жұмыс – оқушылардың өзара әрекеттесуіне көбірек мүмкіндік беретін әдіс. Жұптық, топтық жұмыс балаларда ортақ мақсатты қабылдау, жауапкершілікті бөлісу, қойылған мақсатқа жету жолдарын келісу, өз іс-әрекетін серіктестердің іс-әрекетімен байланыстыру, мақсат пен жұмысты салыстыруға қатысу қабілеттерін дамытады.

«Көркем еңбек» пәні балалардың политехникалық дүниетанымын қалыптастырады, жаңа технологиямен, материалдарды өңдеудің заманауи технологияларымен таныстырады, мамандықтар әлемінде шарлауына көмектеседі, мектептегі шығармашылық жұмысқа қосылуға мүмкіндік береді. Оқушылардың дербестігін, эстетикалық және экологиялық мәдениетін дамытуда еңбектің маңызы зор. Қазіргі уақытта оқу процесін заманауи АКТ негізінде ұйымдастыру қажеттілігі туындап отыр, мұнда электронды құралдар ақпарат көзі ретінде, ең алдымен интернеттің жаһандық телекоммуникациялық желілері ретінде көбірек қолданылады. Оқу процесін ақпараттандырудың маңызды құрамдас бөлігі АКТ-ны сабақта қолдану тәжірибесін жинақтау болып табылады. Көркем еңбек сабақтарында АКТ-ны, атап айтқанда мультимедиялық презентацияларды қолдану оқушылардың назарын иллюстрацияларға, деректерге, диаграммаларға, кестелерге, бірлескен оқуға аудару үшін тақтаны ауыстыра отырып, оқылатын материалды үлкен экранда немесе мониторда көрнекі түрде көрсетуге мүмкіндік береді.

Қорытынды сабақта мен бағдарламаланған білімді бақылауда карточкалар – тапсырмалар, тесттер арқылы қолданамын, бұл ретте сауалнамаға уақытты қысқартып, барлық оқушыларды бір уақытта қамти аламын. Тәжірибе көрсеткендей, бағдарламаланған білімді бақылауды қолдану оқушыларды белсендіреді, білім деңгейін арттырады.

Технология сабағында компьютерді пайдалану оқушылардың белсенді де мазмұнды жұмысын ұйымдастырудың жаңа әдісіне айналуға. Мектепте компьютерлік технологияны қолдану арқылы мектеп оқушыларының оқытылатын пәнге танымдық қызығушылығын дамытуға жағдай туғызу үшін мұғалімдерге жаңа мүмкіндіктер ашылды.

Осыған байланысты оқушыларды көркем еңбекке баулуда белсенді оқыту әдістерін қолданған дұрыс. Негізгі белсенді оқыту әдістеріне 3D модельдеу, геймификация, білім беру және ситуациялық модельдеу жатады.

Білім беруде 3D модельдеуді қолдану оқушылардың білім алуға деген қызығушылығын оятады, кеңістіктік ойлау мен қиялды дамытады, жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін арттырады, сонымен қатар графикалық жұмысты орындау уақытын күрт қысқартуға мүмкіндік береді.

Соңғы жылдары ғылыми қоғамдастық геймификация туралы айта бастады, бұл ақпараттық технологиялар беретін кең мүмкіндіктердің жиынтығы. Е.Б.Қорғановтың пікірінше, оқыту бүгінгі таңда оқыту мен ойнау арасындағы айқын параллельдердің арқасында геймификация әдісін қолдану арқылы ілгерілеуге қабілетті салаға айналуға. Дегенмен, оқытудың геймификация процесі қарқынды дамып келе жатқанымен, көптеген мәселелер, әсіресе дидактикалық-технологиялық парадигма және компьютерлік ойындарды оқу процесіне кіріктіру тұрғысынан ғылыми рефлексия мен эксперименттер сатысында тұр. Мұндай технологиялардың түпкілікті жетістігі инновациялардың білім беру жүйесінің кемшіліктерін жою және қоғамның үнемі өсіп келе жатқан қажеттіліктерін қанағаттандыру міндеттерін қаншалықты жақсы шешуіне, сондай-ақ геймификацияның әсері өте жағымды болуын қамтамасыз етуге байланысты болады.

Ситуациялық модельдеу (симуляция) – оның барысында мұғалімнің өзі жасаған жағдаяттарды қамтитын симуляциялық ойындар. Ситуациялық модельдеудің мақсаты – не бар екенін түсіндіру және не болатынын болжау. Модельдеу нақты объект пен сыртқы орта арасындағы өзара әрекеттесу процестерін

төменірек шығындармен қайта құруға және осы өзара әрекеттесуді оңтайландыру критерийлерін анықтауға мүмкіндік береді.

Осылайша, «Көркем еңбек» пәнін оқытуда ақпараттық технологияларды белсендірек пайдалану және белсенді оқыту әдістерін жиі қолдану ұсынылады, өйткені бұл пән оқушылардың білімін арттырып, өнер, дизайн және өнер туралы саналы қабылдауды қалыптастыруға ғана емес, дүниежүзіндегі технология, сонымен қатар Қазақстан және дүние жүзі халықтарының көркем және мәдени мұрасын зерттей отырып, технологиялық дағдыларды, өнер мен дизайнның мәнерлі құралдары арқылы шығармашылық ойды жеткізу дағдыларын және сыни тұрғыдан ойлауды дамытуға бағытталған.

**Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Тұрақты ауылы
Ж. Жүнісбеков атындағы жалпы білім беретін мектеп
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Беркінбаев Уалихан Жұмасілұлы**

КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҚТАРЫН ОҚЫТУ ЖӘНЕ ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ

"Көркем еңбек" оқу пәні оқушылардың жалпы білім беруінің қажетті құрамдас бөлігі болып табылады. Оның мазмұны білім алушыларға адамды қоршаған шындықтың негізгі құрамдас бөлігі болып табылатын техносфера әлеміне еруге мүмкіндік береді. "Көркем еңбек" оқу пәні физика, математика, химия, биология және т.б. сияқты пәндермен интеграциялау функциясын жүзеге асырады, сондықтан бұл пән жасөспірімдерді тәуелсіз жұмыс өміріне дайындайтын пән ретінде мектептердің оқу жоспарының инвариантты бөлігіне енгізілді.

"Көркем еңбек" оқу пәні негізінен практикалық қызметке негізделгендіктен, оқу процесінде пәнді оқыту сапасын арттыруға, сондай-ақ оқу уақытын тиімдірек пайдалануға мүмкіндік беретін заманауи педагогикалық технологиялар пайдаланылады.

XXI ғасыр-бұл жаңартылған білім негізінде жоғары технологиялық ақпараттық қоғамға көшу уақыты, онда бүкіл халықтың білім деңгейі мен мәдениеті шешуші мәнге ие болады. Бүгінгі таңда компьютерлік технологиялар мен әртүрлі техникалық құрылғыларды қолдану үлкен дамуға ие болды. Қазіргі балалар мен жалпы қоғамның өзіндік ерекшеліктері бар, бұл қоғамда олардың жеке басының қалыптасуы жүреді. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, ақпаратты берудің компьютерлік құралдарын және оқушылармен жұмыс істеудің инновациялық әдістерін қолдану қажеттілігі туындайды. Осыған байланысты білім беру саласында үлкен тәжірибесі бар педагог өзінің педагогикалық құзыреттілігі мен біліктілігін арттыруы тиіс. Бүгінгі таңда педагогикалық міндеттердің бірі оқушыларға әртүрлі қызмет салаларында белгілі бір білім, дағдыларды игеруге, сондай-ақ олардың шығармашылық әлеуетін дамытуға көмектесетін оқу процесіне осындай дамытушы технологияларды енгізу болып табылады. Бұл тапсырмаларды орындау кезінде көркем еңбек сабақтары маңызды рөл атқарады.

Көркем еңбек мектеп пәні ретінде ғылымның әртүрлі салаларындағы теориялық білімнің әртүрлі қызмет түрлерінде практикалық қолдануға үйрету болып табылады.

Ақпараттық-компьютерлік технологияларды көркем еңбек сабағының кез-келген кезеңінде қолдануға болады. Мысалы, жаңа материалды зерттеу сабағында компьютерлік технологиялар материалдарды тиімдірек зерттеуге, олардың ерекшеліктерімен, әртүрлі құралдармен, техникалармен

және жұмыс принциптерімен таныстыруға көмектеседі. Білімді бақылау кезеңінде мұғалімге оқушылардың жаңа ұғымдар мен анықтамаларды меңгеру дәрежесін тез және сапалы бақылауға мүмкіндік беретін тест тапсырмаларын қолдануға болады.

Қазіргі уақытта оқушылардың жобалау жұмыстары өте танымал, мұнда компьютерлер оқушылардың өз жұмыстарын қорғауы үшін қолданылады. Сондай-ақ, сабақтарда оқушылардың жүргізген жұмысын, атап айтқанда олардың қызмет кезеңдерін және түпкілікті өнімді алуды көрсететін презентациялар үлкен рөл атқарады. Компьютерде жұмыс істейтін оқушылар ықтимал нәтижелерді құрастыруға және модельдеуге мүмкіндік алады. Қажетті модельдерді жасауға, өнімнің қажетті формалары мен түстерін таңдауға мүмкіндік беретін арнайы бағдарламалар бар.

Мәселелік оқыту технологиясы оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін тиімді жандандыруға, оқушылардың жаңа нәрселерді ашу қажеттіліктерін пайдалана отырып, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін игеруге мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда мәселелік оқыту дегеніміз-мұғалімнің басшылығымен мәселелік жағдайларды құруды және оқушылардың оларды шешу үшін белсенді тәуелсіз іс-әрекетін қамтитын оқу сабақтарын ұйымдастыру, нәтижесінде кәсіби білімді, дағдыларды шығармашылық игеру және ойлау қабілеттерін дамыту.

Мәселелік жағдайларды тудыру үшін мұғалім мектеп оқушыларын қайшылыққа алып келеді және оларды өздері шешудің жолын табуға шақырады:

- бір сұраққа әртүрлі көзқарастарды ұсынады;
- практикалық қызметте қайшылықтарға тап болады;
- сыныпқа құбылысты әртүрлі позициялардан қарастыруды ұсынады;
- оқушыларды салыстыру, жалпылау, жағдайдан қорытынды жасауға, фактілерді салыстыруға шақырады;
- нақты сұрақтар қояды (жалпылау, негіздеу, нақтылау);
- мәселелік теориялық және практикалық тапсырмаларды анықтайды;
- мәселелік міндеттер қоюды ұсынады.

Көркем еңбек сабақтарында мәселелік жағдайларды құру бағдарламада қарастырылған білім, дағдылар жүйесін қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытады, оқу процесінің тиімділігін арттырады, оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастырады.

Тұлғаға бағытталған технологиялар оқыту әдісі болып табылады, онда оқушының жеке басы, өзіндік құндылығы, әрқайсысының субъективті тәжірибесі алдымен ашылады, содан кейін білім мазмұнымен келісіледі. Мұндай тәсілді жүзеге асыру кезінде оқыту мен оқу процестері оқушылардың таным механизмдерін, ақыл - ой және мінез-құлық ерекшеліктерін ескере отырып өзара келісіледі, ал "мұғалім-оқушы" қарым-қатынасы ынтымақтастық пен таңдау еркіндігі қағидаттарына негізделеді. Көркем еңбек сабақтарында бұл оқыту да өзекті, өйткені біз баланың барлық жеке қасиеттерін, оның мүмкіндіктерін ескеруіміз керек, мүмкін емес нәрсені талап етпеуіміз керек, баланың жағдайына кіруіміз керек.

Дамыта оқыту технологиясы оқушыларда орталықтан периферияға қарай спираль тәрізді қозғалыс ретінде жасырылатын негізгі ұғымдарды қалыптастырады, онда орталықта қалыптасқан ұғым туралы дерексіз-жалпы түсінік болады, ал периферияда бұл түсінік нақтыланады, жеке идеялармен байытылады және осылайша ғылыми-теориялық тұжырымдамаға айналады. Дамытушылық оқыту технологиясының мақсаты оқушылардың білімін, дағдыларын қалыптастыру емес, өзін-өзі жетілдіру бойынша белгілі бір қабілеттерді қалыптастыру, өзін-өзі өзгертетін оқу субъектісі ретінде даму үшін жағдайларды қамтамасыз ету болып табылады.

Осылайша, ақпараттық-коммуникациялық, мәселелік, дамушы тұлғаға бағдарланған, жобалық сияқты "Көркем еңбек" сабақтарында заманауи педагогикалық технологияларды қолдану жаңартылған білім негізінде оқу процесін тиімдірек етеді, оқушылардың танымдық белсенділігін белсендіреді. Оқушылар әртүрлі салаларда сауатты, сенімді, жан-жақты болады. Олар ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытады, білім деңгейін арттырады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Кульневич С.В. Современный урок / С.В. Кульневич, Т.П. Лакоценина. – Ростов-н/Д.: Учитель, 2016. – 288 с.;
2. Альтиментова Д. Ю., Рожко К. А. Информационные технологии в образовании // Концепт : научно-методический электронный журнал. — 2016. — Т. 11. — С. 826–830.

**Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Тұрақты ауылы
Ж. Жүнісбеков атындағы жалпы білім беретін мектеп
Ағылшын пәні мұғалімі
Әшірова Гүлнар Әсекейқызы**

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖОБАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Мектептегі білім беруді модернизациялау оқытуды дайын білімді, дағдыларды игеруден бастап оқушының жеке басын, оның шығармашылық қабілеттерін, жеке тұлғаның адамгершілік сипаттамасы ретінде жеке жауапкершіліктің дербестігі мен сезімін қалыптастыруға бағытталған. Белгілі бір құзыреттіліктерді қалыптастыру мектептік тәсілді қолдану арқылы емес, оқушылардың өмірімен және бұрыннан бар тәжірибесімен байланыс арқылы жүзеге асырылады. Осы айтылғандар білім беру процесіне жайлы жағдай жасайтын, білім алушылардың мүдделерін ынталандыратын, олардың қажеттіліктері мен қабілеттерін ескеретін заманауи технологияларды енгізудің өзектілігі мен қажеттілігін көрсетеді.

Қазіргі заманғы отандық білім беру жүйесін реформалау қажеттілігін талдай отырып, И. Л. Бим қазіргі жағдайда зерттелетін материалды әдістемелік ұйымдастыру оқушылардың оқу іс-әрекетін ынталандыруы керек, оқушыларды бақылауға, талдауға, тәуелсіз қорытындылар мен жалпылауға ынталандыру үшін мәселелік ақпарат беруді қамтамасыз етуі керек, оларды ақпаратты өз бетінше іздеуге бағыттауы керек екенін көрсетеді. Автордың ұстанымына сәйкес оқыту әдістері мен технологиялары оқушының қызығушылығын, шығармашылық қабілетін, мотивациясын, белсенділігі мен тәуелсіздігін дамытуға ықпал етеді. Ағылшын тілі сабағында білім беру процесін оңтайландыруға қабілетті технологиялардың біріне жобалау технологиялары жатады.

Жобалық оқыту жүйесінің негізінде Дьюи, Лай, Торндайк және В. Х. Килпатрик идеялары жатыр, олардың мәні оқушылардың аналитикалық ойлауын дамытуға ықпал ететін оқытуды ұйымдастыру болып табылады.

Е.С.Полаттың айтуынша, ағылшын тілі сабақтарындағы жобалау әдістемесі мұғалімнің ұйымдастырушы ретінде және оқушылардың өздерінің шығармашылық жұмыстарын құрып, ұсынатын әрекеттерін білдіреді. Жобаның құндылығы мынада: оны орындау барысында оқушылар өз бетінше білім алуға кіріседі, зерттеу қызметінен тәжірибе алады. Сонымен жобалық оқытудың мәні неде? Оқушының белгілі бір білімді қажет ететін мәселеге қызығушылығын ояту және алынған білімнің практикалық қолданылуын көрсету. Бұл ретте негізгі мақсат – оқушыларды өз бетінше білім алуға және оларды іс жүзінде шебер қолдануға үйрету болып табылады.

Жобалау әдістерін қолдана отырып оқыту бірқатар артықшылықтарға ие. Жобалармен жұмыс: тілдің қарым-қатынас құралы ретіндегі маңыздылығын арттыруға; білім берудің тиімділігі мен сапасын жақсартуға; ұжымда жұмыс істеу қабілетін дамытуға; оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге ықпал етеді; оқушылардың оқуға деген ынтасын арттырып; шығармашылықты ынталандырып; тәуелсіздікке тәрбиелеп; сөйлеу әрекетінің барлық төрт түрін біріктірумен қатар ұжымда жұмыс істеу қабілетін дамытады. Жобалармен жұмыс үш кезеңнен тұрады:

I. бастапқы кезең (кең тақырыпты анықтау, жұмыс тақырыптарын таңдау, топтарға біріктіру, жобалық жұмыс жоспарын құру және мақсатты тұжырымдау, материал жинау).

II. Негізгі кезең (топтарда жұмыс істеу тәсілдері мен мақсаттарын талдау, қажетті ақпарат көздерін іздеу және материал жинау, талдау, мүмкін болатын қиындықтар).

III. Қорытынды кезең (дайын жобаларды қорғауды дайындау және оларды қорғау, алынған нәтижелерді талқылау).

Жұмыс кезеңдерін жүзеге асырудағы ең қолайлы, қазірдің өзінде тексерілген жұмыс алгоритмі 8 қадамды білдіреді:

- 1-қадам - тақырыпты анықтау;
- 2-қадам - соңғы өнімді анықтау;
- 3-қадам - құрылым мен уақытты анықтау;
- 4-қадам - ақпарат жинау;
- 5-қадам - ақпаратты өңдеу және пайымдау;
- 6-қадам - презентацияны жүйелеу және дайындау;
- 7-қадам - презентация;
- 8-қадам - қорытынды және шолу.

Жобаларды орындау кезеңінде оқушылар келесі дағдыларды дамытады:

- жүйелі ойлауды дамыту, фактілерді талдауға, салыстыруға және жалпылауға үйрену. Оқулықпен, сөздікпен, анықтамалық әдебиеттермен жұмыс істеу, баяндама жоспарын құру, тақырып бойынша хабарламалар, баяндамалар жазу және т. б.;

- мәтінді қысқарту және оны ауызша жеткізу, лексиканы тақырыптық талдау, екі тілді сөздікті пайдалану, мәселе бойынша қысқаша жазбалар жасау, хабарламалар жасау және т. б.

Жоба бойынша жұмыс жеке немесе топта жүргізілуі мүмкін. Екінші жағдайда, бірлескен жобаға қатысушыларға рөлдерді бөлуге көмектесу керек және жалпы табыс әр қатысушының үлесіне байланысты екенін түсіндіру керек. Жоба бойынша жұмыс мұғалімнің жетекшілігімен сабақтан басталып, үйде жалғасады. Қатысушылардың шығармашылық әлеуетін ашу және көрсету үшін барынша қолайлы жағдай жасай отырып, жоба бойынша жұмысты ұйымдастыру маңызды.

Егер жоба барысында мұғалімнің іс-әрекетін талдайтын болсақ, онда бастапқы кезеңде мұғалім танымдық іс-әрекетті ұйымдастырушыға айналады. Беделді ақпарат көзінен мұғалім зерттеу, шығармашылық процеске қатысушы, тәлімгер, кеңесші, оқушылардың өзіндік іс-әрекетін ұйымдастырушы болады. Сонымен, жобаларды орындау жүйесінің ерекшеліктерінің бірі-мұғалім мен оқушының бірлескен шығармашылық жұмысы.

Жобалық әдістеме бойынша жұмыс нәтижесінде мен оқытудың келесі оң нәтижелерін атап өттім. Оқушылар оқу тақырыбы бойынша зерттелген материалды өз бетінше игеріп, осылайша сөздік қорын және ой-өрісін кеңейтті. Оқу материалын жалпылау, бекіту және қайталау кезінде, әсіресе оны практикалық қолдануды ұйымдастыруда бұл әдіс өте тиімді. Қарым-қатынас дағдыларының деңгейін арттырып, жоба бойынша бірлесіп жұмыс жасау әркімге өзіне мүмкін болатын тапсырманы орындауға ғана емес, сонымен бірге серіктесті тыңдау, оның көзқарасын қабылдау немесе қабылдамау, өз таңдауын дәлелдеу қажет болған кезде ұжымда бірлескен еңбек дағдыларын үйренуге мүмкіндік берді; оларда өзара көмек, тілек және эмпатия қабілеті сияқты адамгершілік құндылықтар дамыды.

Презентация кезеңі мұғалімнің де, оқушының да көзқарасы бойынша жобалық қызметтің мақсаттарының бірі ретінде міндетті болып табылады. Оқушылар үшін презентация сәті-өз құзыретінің өсуін, интроспекцияны көрсету болып табылады. Мен өз тарапымнан оқушылардың мәлімдемелерін талдаймын, олардың сөздік қорын қалай меңгергенін, грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолданғанын қадағалаймын, жауаптарды бағалаймын. Оқушылардың жұмысты дұрыс орындауының көрсеткіштері мен үшін мынадай критерийлер болып табылады:

1. Айқын мәселе, мақсаттар, міндеттер және зерттеу әдістері;
2. Электрондық және баспа ақпарат көздерінің жеткілікті санын пайдалану;
3. Бастапқы дереккөздерге дұрыс сілтеме жасау;
4. Бағдарламадан тыс материалдарды тарту;
5. Жұмыста өз тұжырымдарының болуы;
6. Грамматика, лексика және қарапайым логика тұрғысынан дұрыс жазылған ағылшын тіліндегі сөздер;
7. Өз жұмысын тиісті деңгейде қорғай білу.

Оқу процесінде жобалық технологияны қолдану мұғалімнен белгілі бір зерттеу әдістерінің жиынтығын меңгеруді, оқушылардың зерттеу жұмысын ұйымдастыра білуді, оқушыларды белгіленген мәселені шешуге дұрыс бағыттауды, таңдалған жобалар тақырыбы бойынша әртүрлі салалардағы білімді қолдана білуді талап ететіні белгілі.

Осылайша жобалық технологиялар оқушылардың ойлау қызметін жандандырудың, оқушылардың дербестік деңгейін арттырудың, қиялын, шығармашылық ойлауын дамытудың тамаша құралы болып табылады. Оқушының жеке басының әлеуметтік-коммуникативтік ерекшеліктерін дамытуға ғана емес, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ашуға және көрсетуге барынша қолайлы жағдай жасайды.

**Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Тұрақты ауылы
Ж. Жүнісбеков атындағы жалпы білім беретін мектеп
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Сауытбаев Есболат Малдыбайұлы**

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ «КӨРКЕМ ЕҢБЕК» ПӘНІНІҢ МАҢЫЗЫ

Болашақ негізінен бүгінгі жастардың қандай тәрбие алуымен анықталады. Біздің ізбасарымыз бұдан да ақылды, қабілетті, білімді болуы үшін, әділдік пен еркіндіктің, мейірімділік пен адамгершіліктің эстафетасын болашаққа лайықты алып жүруі үшін барлығын жасау – аға ұрпақтың парызы. Біздің қоғам қазір бұрынғыдан да халықтың білімі мен жоғары мәдениетін қажет етеді, осыған байланысты мектеп оқушыларына адамгершілік, эстетикалық тәрбие беру, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытудың маңызы зор. Бұл міндеттерді шешу көп жағдайда мектептегі көркемдік-эстетикалық цикл пәндерін оқыту деңгейіне байланысты.

Мектеп-бұл әр оқушы білім алып, тұлға ретінде қалыптасатын ғылым-білім ортасы. Біздің жұмысымыздың мақсаты – білім мектебін тәрбие мектебіне айналдыру. Бұл мақсатты іске асыруда көркемдік білім берудің тиімділігін, оқушылардың шығармашылық ойлау деңгейін арттыратын бағыттардың бірі - "Көркем еңбек" пәні.

Көркем еңбек пәнінің негізіне:

1. Эстетикалық тәрбие - жалпы еңбек мәдениетін тәрбиелеу міндеті.
2. Жеке тұлғаны шығармашылық қағидасын, еңбекке бастамашыл көзқарасты, еркін импровизацияны тәрбиелеу міндеті.
3. Адамгершілік және құқықтық қасиеттерді тәрбиелеу:
 - гуманизм, мейірімділік, парыз сезімі, өз оқуы мен жұмысы үшін жауапкершілік, үйдегі, мектептегі, көшедегі мінез-құлық;
 - өз құқықтары мен міндеттерін білу;
 - қоғамдағы адамның мінез-құлқының эстетикалық нормаларын меңгеру міндеті.
4. Еңбек әдетін, практикалық дағдыларды қалыптастыру; қоғам үшін де, адамның толыққанды, лайықты өмірі үшін де еңбек қажеттілігін түсіну. Кәсіби өзін-өзі анықтау және кейіннен жетілдіру қажеттілігін қалыптастыру міндеті.

5. Оқушылардың экономикалық тәрбие (табиғат пен заттарға ұқыпты қарау) міндеті кіреді.

Жалпы білім берудің отандық білім беру стандартының мақсаттары мен міндеттеріне балалардың рухани-адамгершілік тәрбиесі ерекше назар аударады, оның құралдарының бірі-халық өнері. Көркем еңбек балаларды рухани-адамгершілік жетілуге ынталандырады, ерікті қасиеттерді дамытуға

ынталандырады, жауапкершілікті, мақсаттылықты, шығармашылықты дамытады, еңбек дағдыларын жетілдіреді.

Оқушылар арасында халық өнеріне, шығармашылық еңбекке адам өміріндегі жоғары құндылықтар ретінде оң көзқарасты дамыту қазіргі білім берудегі маңызды міндет болып табылады.

Халық өнері халықтың тарихи жадының, оның педагогикалық мәдениетінің қайнар көзі және балалардың рухани адамгершілік, эстетикалық және еңбек мәдениетін дамытудың маңызды құралы болып табылады. Көркем шығармашылық арқылы балаларға мінез-құлық нормалары мен мәдениеті, этномәдени және рухани құндылықтар бір ұрпақтан екінші ұрпаққа беріледі. Сондықтан білім беру мекемелерінде балалардың халық өнеріне, халық шеберлерінің дәстүрлеріне деген құндылық қатынасын тәрбиелеу, жас кезінен бастап халық өнеріне баулу үшін барлық жағдай жасау қажет.

Ұзақ мерзімді сипаттағы педагогикалық зерттеулер баланың жеке тәжірибелер, бақылаулар, балалардың өздері туралы ойлау әлемімен эмоционалды түрде байланысты өнер әлеміне енуіне ықпал ететін көркемдік және эстетикалық тәрбие мен көркемдік жұмыс екенін растайды. Бала бұл әлемге тәуелсіз шығармашылық белсенділік арқылы енеді. Бала кесу, макетті желімдеу, қағазды бүктеу және т.б. кезінде ол екі қолды да қолданады, бұл мидың екі жарты шарын белсендіруге ықпал етеді. Сонымен, сол жақ жарты шардың дамуы жүреді, ол сөйлеу, санау, логикалық ойлау қабілетімен байланысты және т. б. сонымен бірге оң шығармашылық жарты шар дамиды, ол қиялға, музыкалық және бейнелеу қабілеттерін дамытуға, объектілерді кеңістіктік қабылдауға және т. б. жауап береді.

Көркем еңбек процесінің тиімділігінің маңызды шарты-баланы психологиялық-педагогикалық қолдау. Психологиялық қолдау түсіну, тану, мадақтау ретінде анықталады.

Мұғалімнің негізгі міндеттерінің бірі-баланы дамыту процесіне шығармашылықпен қарауға көмектесу, қолдау және үйрету. Педагогикалық қолдау баланың білім, шығармашылық әлеміне енуін жұмсартады, олардың әлеуметтік белсенділікке және сүйіспеншілік, жанашырлық, ризашылық, сұлулықты көре білу сияқты моральдық қасиеттерге ие болуына ықпал етеді. Баланың шығармашылық әлеуетін дамытуға ықпал ету үшін балалардың түпнұсқа, стандартты емес шешімдерін ынталандыру қажет. Ересектер балалардың жұмысын бағалауда мейірімділік, төзімділік пен сақтық танытуы керек, балалар ұсынған нұсқаларды талқылауды ұйымдастыруы керек.

Көркем еңбек үлкен педагогикалық әлеуетке ие оқу жоспарының пәні болып табылады.

Жақсы құрылған педагогикалық процесс жағдайында ол үлкен гуманистік құрамдас бөлікке ие, өйткені дәл осы пәнде әрбір бала үлкен табысқа қол жеткізе алады. Көркем еңбек сабақтарында әр бала жасаушы(құрушы) ретінде орын ала алады.

Осы таңда көркем еңбек оқу пәнінің ерекшеліктері:

- оқушының интеллектуалдық-практикалық іс-әрекетінде басқа оқу пәндерін оқу кезінде алынған білімді практикалық қолдануды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін оқыту мазмұнының тәжірибеге бағытталған бағыты; бұл өз кезегінде оқушылардың бастамашылығын, тапқырлығын, икемділігі мен ойлауының өзгергіштігін дамытуға жағдай жасайды;

- әлеуметтік құнды практикалық дағдыларды, трансформациялық іс-әрекеттің тәжірибесін қалыптастыру және шығармашылықты дамыту-бұл тұлғаның неғұрлым табысты әлеуметтенуіне алғышарттар жасайды;

- шағын топтарда жұмыс істеу кезінде әлеуметтік мінез-құлық үлгілерін құру және іске асыру мүмкіндігі оқушылардың коммуникативтік практикасы үшін және жалпы әлеуметтік бейімделу үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз етеді.

Мектеп оқушыларына пәнді оқыту материалды, энергияны, ақпаратты, табиғи және әлеуметтік орта объектілерін түрлендіру мен пайдаланудың нақты процестерін дамытуға негізделген.

Көркем еңбек сабақтарының негізгі нәтижесі- оқушылар эмоционалды-рухани саланы байытады, құндылық бағдарларын қалыптастырады, оқу, көркемдік-шығармашылық міндеттерді шеше алады; көркемдік талғамға тәрбиеленеді, қиял, бейнелі және ассоциативті ойлау дамиды, әлеуметтік маңызды іс-шараларға, мектептің көркемдік жобаларына, сәндік шығармашылықтың конкурстары мен көрмелеріне және т. б. қатысуға ұмтылады. Балалар заттық-кеңістіктік ортаны белсенді түрде қабылдап, түсіне бастайды және өз бетінше, көркем түрде ұйымдастырады, өз өмірінің ортасын эстетикалайды. Балалар стандартты емес пішіндегі өз жобаларын құруды, композицияның бөлшектері мен нұсқаларын біріктіруді, материалдың ерекшеліктерін сезінуді үйренеді.

**Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Тұрақты ауылы
Ж. Жүнісбеков атындағы жалпы білім беретін мектеп
Музыка пәні мұғалімі
Әбдірайымова Жанна Тұрсынбекқызы**

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ ЗАМАНАУИ МУЗЫКА САБАҒЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

XXI ғасыр – «жылдамдық ғасыры», «интеграция ғасыры», «ақпарат ғасыры», жаңа технологиялар, ұялы телефондар, интернет және жаңа прогрессивті жастар ғасыры. Өмірі үздіксіз қозғалыста болатын жаңа заманауи адамдардың дәуірі. XXI ғасыр адамы – ақпарат адамы. Ол өмірдің барлық саласын түсінуге тырысады, еркіндікке ұмтылады, бейнелеуші шындықты өнер арқылы қайта қалыптастырады, шеңберден шығып, өмірді өзгертеді, үйлесімділік пен еркіндікке қол жеткізеді.

Жаһандық өзгерістер мен интеграциялық үдерістер, технология мен ақпараттық ресурстардың өте қарқынды дамып жатқан әлемінде өмір сүретін заманауи адамға қойылатын басты талап – жаңа нәрсе ашу және өздігінен жасай білу. Сондықтан қазіргі білім берудің міндеттерінің бірі – құзыретті, шығармашыл жеке тұлғаны қалыптастыруға жағдай жасау. Білім беруді ізгілендіру процесінде оқушының эмоционалды сезімтал сферасының дамуына әсер ететін көркемдік-эстетикалық цикл маңызды орын алады. Өнер – өркениеттің бір түрі, шындықты, ізгілік пен сұлулықты синтездеуге, адам жаратушысын қалыптастыруға қабілетті әмбебап ойлау тәсілі. Көркем-эстетикалық тәрбие адамның әлеуметтік маңызы бар мәдени құндылықтары мен жеке құндылықтары арасындағы делдал болып табылады және негізгі құзыреттердің (жалпы мәдени, көркемдік-танымдық, көркемдік-коммуникативтік және т.б.) қалыптасуын қамтамасыз етеді, өмір бойы рухани өзін-өзі жетілдірудің көркемдік және шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыруы үшін тілек пен қабілетті қалыптастырады. Осы іс-әрекеттің барлығында маңызды рөлді эмоционалды сезімтал сфера және жеке тұлғаның шығармашылық қызметі атқарады, оның дамуы өнермен тікелей байланысты.

Қазіргі қазақстандық мектептері шешетін көптеген мәселелер білім беру мазмұнының елеулі жаңаруымен, жалпы білім берудің мемлекеттік стандартының сапалы орындалуымен, оқушы тұлғасының өзін-өзі жүзеге асыруы мен өзін-өзі анықтауына жағдай жасаумен байланысты.

Қазіргі заманғы музыкалық білім берудің негізгі мақсаты - негізгі жалпы білім беру стандартына сәйкес музыкалық мәдениетті рухани мәдениеттің құрамдас бөлігі ретінде қалыптастыру.

Қазіргі музыкалық білім берудің өзекті мәселелері:

- әртүрлі өнер түрлерінің өзара әрекеттесуіне негізделген оқытуда кешенді тәсілді қолдану;
- жаңа білім беру технологияларын енгізу;
- жұмыстың инновациялық түрлерін пайдалану;
- музыкалық білім берудің заманауи әдістерін қолдану;
- көркем дидактика принциптерін қолдану.

Музыка сабағы ең алдымен шығармашылық сабағы, ол баланың музыкамен кездесуінің фактісі болып қана қоймай, баланың өз бойындағы өзгерістерге әкелуі керек. Қазіргі мектептегі музыкалық білім берудің өзекті міндеттері:

- балалардың сана-сезімін, музыкалық ойлауын дамыту;
- оқушылардың эмоционалдық сферасын дамыту;
- әр түрлі әрекеттерді дамытуға байланысты тұлғаның ерік-жігері күшті, белсенді жағын дамыту.

Қазіргі мектептегі музыка сабағы: қандай сабақ заманауи деп атауға құқылы?

Жалпы қабылданған түсінікте қазіргі заманғы музыка сабағы - бұл білім беру саласының басым міндеттері мен музыканы қабылдау ерекшеліктері үйлесімді сәйкесетін уақытпен үндес сабақ. Бүгінгі таңда мектептегі тәрбие міндеттері баланың төңірегінде шоғырланып, оның даралығы мен өзіндік ерекшелігін, қоғамда өзін таба білу қабілетін, өзін және қоршаған шындықты түрлендіруші болуды көрсетеді.

Қазіргі мектептегі музыка сабағында мұғалімнің мақсаты оқушыларда болып жатқан өзгерістерге бағытталған. Бұл оқу процесі музыкалық іс-әрекеттің дайын тәжірибесін беруге емес, осы тәжірибеге қатысу жолдарын меңгеруге, оны өз бетінше меңгеруге, түрлендіруге және толықтыруға бағытталуы керек дегенді білдіреді.

Балада болып жатқан өзгерістер оның музыкалық мәдениетінің барлық құрамдас бөліктерінде: оның музыкалық тәжірибесінде, музыкалық сауаттылығында, музыкалық шығармашылығында көрінеді. Баланың музыкалық мәдениетінің құрамдас бөліктерінің әрқайсысының қалыптасуы музыка мұғалімінің педагогикалық қызметінің пәні болып табылады.

Жаңа білім беру технологияларын енгізу жалпы білім берудің мемлекеттік стандартының сапалы орындалуына ықпал етеді.

«Педагогикалық технология» ұғымын үш аспектіде қарастыруға болады:

- ғылыми – педагогикалық үдерістерді оқытудың мақсаттарын, мазмұны мен әдістерін зерттейтін және дамытатын педагогика ғылымының бір бөлігі ретінде;
- процессуалдық – процестің сипаттамасы (алгоритмі), оқытудың жоспарланған нәтижелеріне жету мақсаттарының, мазмұнының, әдістері мен құралдарының жиынтығы ретінде;
- әрекеттік-орындаушылық – технологиялық (педагогикалық) процесті жүзеге асыру, барлық жеке, аспаптық және әдістемелік педагогикалық құралдардың жұмыс істеуі.

Жаңа білім беру технологияларын енгізу оқу үдерісін жетілдіруге, оқушылардың көркемдік және практикалық құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған.

Ең көрсеткіші инновациялық технологияларды қолдану болып табылады: дамыта оқыту технологиясы – оқу материалын мәселелік баяндау, ішінара ізденіс әрекеті, өз бетінше жобалық зерттеу қызметі.

Жобалық әдіс пен зерттеу әдісін тәжірибеде жүзеге асыру мұғалімнің ұстанымының өзгеруіне әкеледі. Дайын білімді тасымалдаушыдан ол өз оқушыларының танымдық, зерттеушілік әрекетін ұйымдастырушыға айналады. Сыныптағы психологиялық климат өзгеруде, өйткені мұғалім өз жұмысын және білім алушылардың жұмысын олардың өзіндік іс-әрекетінің әртүрлі түрлеріне, ізденушілік, зерттеушілік, шығармашылық іс-әрекеттердің басымдылығына қайта бағыттауы керек.

Баланың музыкалық әрекетінің құрылымы мынадай элементтерді қамтиды: мақсат – құрал – процесс – нәтиже. Бұл шарт мектеп оқушыларының өнімді музыкалық іс-әрекетін ұйымдастыруға мүмкіндік беретін мұғалімге нұсқау болып табылады. Сонымен бірге өнімділік жаңа және ерекше нәрсені жасауда ұсынылған шығармашылық әрекеттің нәтижесі ретінде ғана емес, ең алдымен, оқушылардың іс-әрекетінің сапасы ретінде де әрекет етеді.

Барлық уақытта музыка күшті психологиялық күш ретінде адамдардың сезімі мен еркіне әсер ету үшін пайдалануға тырысты. Музыканың бұл энергетикалық әлеуетін қазіргі заманғы шоу-бизнес де сәтті пайдаланады, олар көбінесе сапасыз музыкалық өнімдердің көмегімен «талғамдарды» ғана емес, сонымен қатар жастардың жалпы өнердегі деңгейі жоғары құнды байлықты байқағысы келмейтіндігін де қалыптастырды. Бұл жағдайда орта мектепте музыкалық білім мен тәрбиені ұйымдастыру мәселесі ерекше өзекті болып табылады.

Сабақ көбінесе мұғалімнен үлкен моральдық және физикалық күш салуды, зейіннің максималды шоғырлануын, икемді ойлауды және барлық психологиялық жағдайларда жедел әрекет етуді талап ететін қиын жұмыс.

Музыка сабақтарында ерекше эмоционалды атмосфера болады және бұл қалыпты жағдай, өйткені музыка – сезім тілі. Ол мектеп оқушыларының сезімін қалыптастырады, белгілі бір көңіл-күй туғызады, сайып келгенде оқушылардың мінез-құлқы мен қарым-қатынасына әсер етеді.

Музыка сабағы мұғалімнің мектеп оқушыларын жалпы рухани мәдениетінің бір бөлігі ретінде музыкалық мәдениетке тәрбиелеуге бағытталған. Музыкалық білім берудің осындай мақсатымен өз мамандығының өнерін меңгеру ерекше маңызды. «Өнер бар жерде, шығармашылық та бар», - дейді В.Немирович-Данченко. Бұл сәйкестік кездейсоқ емес. Ол сыртқы емес, өнердегі терең шығармашылық процестер туралы сөз болғанда табиғи түрде туындайды.

Осылайша, шығармашылық музыка сабағы қолөнер үстемдік ететін басқа сабақтың, тіпті ең шеберінің де антитезасына айналады. Осыған байланысты музыка сабағын жүргізу өнеріндегі «сыртқы» және «ішкі» мәселесі туындайды. Сабақ тек мектеп оқушыларының музыкалық әсерлеріне кейбір жаңа есту қосымшаларын енгізу болса, бұл - бір жағы. Тағы бір жайт, музыка - өнермен ерекше, қайталанбас кездесу. Мұндай сабақтарда музыканы оқи отырып, балалар өмірді зерттейтінін, музыканың өмірдің өзі екенін сезінуге ие болады.

**КГУ «Топарская общеобразовательная школа»
отдела образования Абайского района управления Карагандинской области
Учитель начальных классов
Адымова Рахат Джарболатовна**

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГР ДЛЯ РАЗВИТИЯ УСТНОЙ РУССКОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ С КАЗАХСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

Игра, являясь простым и близким человеку способом познания окружающей действительности, должна быть наиболее естественным и доступным путем к овладению теми или иными знаниями, умениями, навыками. Игра как феномен культуры обучает, воспитывает, развивает, социализирует, развлекает, дает отдых, внося в содержание досуга бесконечные сюжеты и темы жизни и деятельности человека. Русский писатель Ю.Нагибин так оценивает значение детской игры: «В игре выявляется характер ребенка, его взгляды на жизнь, его идеалы».

Воспитание в игре – это школа овладения культурой общения в жизни. В процессе игрового общения создается коллектив. Коллективные игры способствуют воспитанию у детей чувство коллективизма, дружбы и ответственности за свои действия. Такие игры являются и средством воздействия на тех ребят, у которых в результате неправильного воспитания стали проявляться эгоизм, агрессивность, замкнутость.

Исследования педагогов и психологов показали, что организованное обучение на занятиях является наиболее продуктивным. Такое обучение способствует лучшему приобретению детьми знаний, умений и навыков, а также развитию у них речи, мышления, внимания, памяти. Игра должна сохранять эмоциональный настрой детей, их непринужденность, переживание радости от процесса игры и чувство удовлетворения от решения поставленных в ней задач. Игра- не только средство оптимизации и стимуляции процесса обучения, но и важный аспект психологического комфорта и снятия умственного перенапряжения учащихся.

Игра - превосходный материал подстегнуть учеников, заставить их активно работать на уроке, когда приходится заниматься менее приятными вещами. Ученики всегда активны во время игры, потому что никто не хочет, чтобы из-за него приятное времяпровождение быстро закончилось.

Общим признаком игры является то, что это добровольно и свободно выбранная деятельность, которая доставляет удовольствие и не имеет утилитарных целей, является непродуктивной деятельностью.

Каждая игра включает в себе несколько элементов а именно: задачу, содержание, игрового общения старших детей создаётся правила и игровые действия. Это может быть ознакомление с окружающим мира (природа, животный и растительный мир, люди, их быт, труд, события общественной жизни), развитие речи (закрепление правильного звукопроизношения, обогащение словаря, развитие связной речи и мышления)

Между играми с правилами и творческими играми много общего: наличие условной игровой цели, необходимость в активной самостоятельной деятельности, работа воображения. Многие игры с правилами имеют сюжет, в них разыгрываются роли. Правила есть и в творческих играх – без этого не может успешно происходить игра, но эти правила дети устанавливают сами, в зависимости от сюжета. В творческой игре активность детей направлена на выполнение замысла, развитие сюжета; в играх с правилами главное – решение задачи, выполнение правил.

Игры-предложения. «Что было бы...? или «Что бы я сделал...? И др. Содержание игры заключается в том, что перед детьми ставится задача и создается ситуация, требующая осмысления последующего действия.

Игры-загадки используются для проверки знаний, находчивости. Разгадывание загадок развивает способность к анализу, обобщению, формирует умение рассуждать, делать выводы, умозаключения.

Игры-беседы (диалоги). В их основе характера на уроках повторения и лежит общение учителя с детьми, детей с учителем и детей между собой. Игра-беседа воспитывает умение слушать вопросы учителя, вопросы и ответы учеников, умение сосредотачивать внимание на содержании разговора, дополнять сказанное, высказывать суждение. Все это характеризует активный поиск решения задачи.

Игры-путешествия всегда несколько романтичны. Именно это развивает интерес и активное участие в развитии сюжета игры, обогащение игровых действий, стремление овладеть правилами игры и получить. результат: решить задачу, чему-то научиться. Цель игры - путешествия - усилить впечатление, придать познавательному содержанию чуть-чуть сказочной необычности, обратить внимание детей на то, что находится рядом, но не замечается ими.

Игры-путешествия развивают внимание, наблюдательность, осмысление игровых задач, облегчают преодоление трудностей и достижение успеха.

Фонетические игры:

1. «Какой звук и задумал?» (игра-загадка) Учитель называет цепочку слов, в которых встречается один и тот же звук, а дети отгадывают его. Отгадавший первым получает право загадать свою загадку.

2. «Назови слово» (игра с предметом).

развитие сюжета; в играх с правилами

Ведущий бросает участникам игры мяч по очереди, называя звук; участники возвращают мяч, называя слово, в котором этот звук слышится.

Ученики нашей школы и дома, и на занятиях говорят в основном по-казахски, а русская речь звучит только на уроках русского языка. Поэтому так трудно выработать у них речевые, и прежде всего орфоэпические и орфографические, навыки, вызвать интерес к учебному материалу. И тут очень помогает игровые формы работы, которые повышают познавательную и творческую активность учащихся, помогают им приобрести уверенность в речевом общении.

В процессе работы с занимательными играми затрагивается не столько память, сколько интеллект ребенка, его аналитические возможности. В связи с этим у учащихся более активно развивается способность к языковой догадке.

Я уверена, что фундамент грамотности закладывается в начальных классах. Поэтому с учениками нужно больше заниматься и играть в развивающие игры. А это вызовет интерес и желание больше узнать, учить думать, логически мыслить, общаться друг с другом. Надо, чтобы каждый урок, каждая трудная тема вызвала интерес у школьников, желание больше узнать, чтобы потом этими знаниями уверенно пользоваться в жизни.

**Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының білім бөлімінің
"№59 орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Сахабова Анар Сарсеновна**

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІ САБАҚТА ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аннотация. Мақалада жасанды интеллект технологияларын білім беру жүйесінде қолданудың заманауи мүмкіндіктері мен перспективалары қарастырылады. Жасанды интеллект білім беру үдерісін тиімді әрі сапалы ұйымдастыруға ықпал етіп, оқыту жүйесін дербестендіру, білім сапасын автоматтандыру және оқушылар мен мұғалімдердің өзара әрекетін талдау сияқты бағыттарда қолданылады. Сонымен қатар жасанды интеллект қазақ тілін үйрену мен насихаттауда да маңызды рөл атқарады. Қазақ тіліндегі әдеби шығармаларды сақтау, өңдеу және талдау процестері жасанды интеллекттің көмегімен оңтайландырылып, тіл саясаты мен білім беру саласында үлкен өзгерістерге жол ашады. Жасанды интеллекттің дамуы білім беру жүйесінің әмбебаптығын арттырып, жеке оқыту траекторияларын құруға мүмкіндік береді.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, білім беру, адаптивті оқыту, дербестендіру, машиналық оқыту, қазақ тілі, нейрондық желілер, цифрлық технологиялар, автоматтандыру, білім сапасы, оқу траекториясы.

Жасанды интеллект алгоритмдерін пайдалану адам өмірінің әртүрлі салаларында, соның ішінде білім беруде кеңінен қолданылады. Жасанды интеллектті пайдалану білім беру электрондық жүйелерін одан әрі дамыту мен жаңғыртудың ең перспективалы бағыты ретінде қарастырылады. Бүкіл әлемде оқу процесінде машиналық оқыту және жасанды интеллект жүйелері, нейрондық желілер белсенді қолданылады. Білім берудегі жасанды интеллект мүмкіндіктерін асыра бағаламау мүмкін емес.

Қазіргі таңда болып жатқан жаһандану үдерістері, цифрлық қоғамға көшу, цифрлық құрылғылардың кеңінен қолданылуы, инновациялық технологиялардың қарқынды дамуы – осы үдерістердің барлығы білім саласына тікелей қатысты.

Бүгінгі таңда адамзат алдында тұрған заманауи міндеттер: коронавирустық пандемия, онымен байланысты өзін-өзі оқшаулау мәселесі, қашықтықтан оқыту түбегейлі жаңа шешімдерді пайдалануды, соңғы IT әзірлемелерін білім беру үдерісіне біріктіруді талап етті.

Жасанды интеллект және машиналық оқыту технологиялары осы дағдарысты жақсырақ түсіну және шешуде шешуші рөл атқарады. Бұл жүйелер компьютерлерге адамның интеллектіне еліктеуге және үлгілерді тез анықтау және қалай әрекет ету керектігін түсіну үшін үлкен көлемдегі деректерді қабылдауға мүмкіндік береді. Жасанды интеллект жүйелері адам қызметінің әртүрлі салаларында шешімдер қабылдау және әрекет ету, соның ішінде оқу және онымен байланысты мәселелерді шешу үшін білім банкін пайдаланады. Төменде білім беруде жасанды интеллект әдістерін қолданудың негізгі жолдары берілген:

- адаптивті оқыту;
- дербес оқыту;
- интервалды оқыту;
- білім сапасын автоматты түрде бағалау;
- оқушылар мен мұғалімдердің мінез-құлқын талдау;
- смарт кампустар;
- интеллектуалды талдау және оқу және оқу орнының бағытын таңдауға көмектесу;
- ақпаратпен әрекеттесуді талдау.

Білім беру ұйымдары қашықтықтан оқыту құралдарының қажеттілігін арттыратын гибриді (аралас) оқыту процесінің артықшылықтарын ашуда. Алдағы уақытта мектеп оқушылары мен студенттердің кейбір пәндерді білім беру платформалары арқылы оқып, одан кейін сабақта алған білімдерін мұғаліммен бекітіп, талқылау мүмкіндігі бар.

Компьютерлік көру және табиғи тілді талдау саласындағы жетістіктер мұғалімдер мен тәрбиешілер өз жұмысын жеңілдететін қосымшалар кешенін жасауға мүмкіндік берді: түпнұсқа оқу материалын жасау, оқушылардың жазба жұмыстарын алдын ала талдау, сабақта қолданбаларды пайдалану, геймификация, т.б. Дегенмен, жасанды интеллект технологиясы мұғалімнің мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтіп, оны күнделікті процестерден босатып, шығармашылыққа көбірек уақыт бөлсе де, оны алмастыра алмайды. Сонымен, бұл мақалада білім беру үдерісін автоматтандыру нәтижесінде мұғалім

мен оқытушыларды алмастырмай, білім беру жүйесінің тиімділігін және жалпы білім сапасын арттыру үшін жасанды интеллект әлеуетін пайдалану мәселелері қарастырылады.

Қазіргі заманғы шындықта жасанды интеллект қолданысқа енген кезде мұғалімнің рөлі өзгеріп, оқушылардың оқуы жеңіл, жылдам әрі тиімді болады. Жасанды интеллект шаблондық процестерді автоматтандыру міндеттерін өз мойнына алған кезде, мұғалімнің шығармашылық пен әлеуметтік дағдыларға көбірек уақыты болады, бұл әрқашан білім сапасының жоғарылауына әкеледі. Демек, мұғалім енді оқушыға білімді жай ғана беріп қоймайды, эмоционалды түрде қолдау көрсетіп, дұрыс бағыт-бағдар береді. Бұл тәсіл жасанды интеллектті адам интеллектісін имитациялау үшін ғана емес, сонымен қатар әртүрлі тапсырмалардың кең ауқымын шешу үшін қолданылатын технологиялар мен әдістердің жиынтығы ретінде қарастырады. Жасанды интеллект алгоритмдері бүгінде барлық жерде дерлік қолданылады, бүгінгі таңда қолданудың негізгі бағыттары медицина, бизнес, ғылым, ойын-сауық, білім беру және т.б. Жасанды интеллекттің қарқынды дамуы екі негізгі себепке байланысты: біріншіден, жасанды интеллект барлық дерлік процестерді, соның ішінде бұрын адамның қатысуын талап ететін процестерді автоматтандыруға қабілетті, екіншіден, ол үлкен көлемдегі ақпаратты өңдеуге қабілетті, бұл қазіргі ақпараттық қоғамда дамудың маңызды шарты болып табылады.

Айта кету керек, ақпараттың орасан ағындары өңделіп қана қоймайды, сонымен қатар талданады, жасанды интеллект көмегімен оқиғаларды одан әрі дамытудың әртүрлі нұсқалары есептеліп, ұсынылады. Сонымен қатар, жасанды интеллектті пайдалану қателер немесе дұрыс жұмыс істемеу ықтималдығын айтарлықтай төмендетеді. Жоғарыда айтылғандарға байланысты білім беруде жасанды интеллектті қолданудың өзектілігі айқын болады. Білім беруде жасанды интеллект алгоритмдерін пайдалану саласында 30 жылдан астам ғылыми зерттеулер жүргізілуде. Білім берудің ақпараттық жүйелерінде жасанды интеллектті пайдалану негізінен бұл технологиялардың оқушыға оқу процесін тереңірек және толық түсінуін, тұлғаның шығармашылық және интеллектуалдық әлеуетін жүзеге асырудың кең мүмкіндіктерін қамтамасыз ететіндігімен түсіндіріледі.

Жасанды интеллект білім алушылар пен жүйе арасындағы өзара әрекеттестікке терең талдау жүргізуге ғана емес, сонымен қатар қазіргі жағдайды дәл бағалауға мүмкіндік береді, адамның көрсетілген қабілеттеріне байланысты жеке оқыту траекториясын құруға ықпал етеді. Осылайша, жасанды интеллектті пайдалану білім беру мәселелерінің бірі – әмбебаптылықты шешеді, әр оқушының жеке ерекшеліктеріне байланысты оқытудың әртүрлі нұсқаларын ұсына отырып, оқытудың тәсілдерін өзгертуге мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект білім мен әдебиетте, әсіресе қазақ тілін үйрену жағдайында айтарлықтай әлеуетке ие. Ол қазақ тіліндегі әдеби шығармаларды тиімді меңгерудің, жасаудың және талдаудың жаңа құралдары мен мүмкіндіктерін ұсынады. Жасанды интеллект дамыған сайын оның білім мен әдебиетте қолданылуы білім мен мәдени әртүрліліктің артуына ықпал ете отырып, өсе береді.

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің төрағасы Нұртөре Жүсіп Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрі Саясат Нұрбекпен кездесіп, саладағы отандық ғылымның дамуы, жоғары білім сапасы мен тіл саясаты секілді өзекті мәселелерді талқылады. Отырыста мемлекеттік тілді заманауи технологияларға ықпалдастырудың заңнамалық базасын әзірлеу және тіл саясатын және осы саладағы тиісті нормативтік-құқықтық актілерді дамытуға бағытталған шаралар туралы да мәселелер көтерілді. Депутат жоғары білімнің маңыздылығына, оның халықаралық стандарттарға сәйкестігіне тоқталды. Сондай-ақ ол мемлекеттік тілді заманауи технологияларға енгізудің маңыздылығын атап өтті.

Қазақ тілін үйрену жасанды интеллекттің де пайдасын тигізуі мүмкін. Жасанды интеллект мүмкіндігі бар мобильді қосымшалар мен онлайн платформалар қазақ тілін үйрену дағдыларын жақсарту үшін интерактивті сабақтар, айтылым жаттығулары және жекелендірілген ұсыныстар ұсына алады. Сөйлеуді автоматты түрде тану және контекстті талдау оқушылардың тыңдау және сөйлеу дағдыларын жақсартуға көмектеседі. ЖИ қолданатын цифрлық мұрағаттар мен кітапханалар қазақ тіліндегі әдеби шығармалардың үлкен көлемін сақтауға және өңдеуге, оларға қол жеткізуді жеңілдетуге және олардың танымал болуына ықпал ете алады. Машиналық аударма технологиялары қазақ әдебиетін басқа тілдерге аударуда да маңызды рөл атқара алады, бұл қазақ мәдениеті мен әдебиетін елден тыс жерлерде де танымал етуге және насихаттауға көмектеседі.

Қорытындылай келе, білім беруде жасанды интеллект қолдану аясы өте кең, іс жүзінде шексіз және үлкен әлеуетке ие, өйткені бұл үлкен көлемі жасанды интеллект арқылы өңделетін ақпарат алу саласы болып табылады. Олай болса, білім беру үдерістеріне жасанды интеллект енгізу тек оқу үдерісінің тиімділігін ғана емес, білім беру қызметінің сапасын арттырудың бір жолы болып табылады.

г. Астана
Школа-лицей «BINOM SCHOOL» имени А. Кекилбаева
Учитель физики, педагог-исследователь
Оразбек Бақытгүл Сансызбайқызы

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ И ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО САМОРАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ ФИЗИКИ

В современном мире особое внимание уделяется саморазвитию личности и приобретению навыков, необходимых для успешной адаптации в профессиональной и социальной сферах. Исследовательская и проектная деятельность на уроках физики становится одним из ключевых инструментов формирования учениковых компетенций, связанных с креативным и критическим мышлением, сотрудничеством и самостоятельностью.

Исследование основывалось на анализе методологических подходов к организации проектной и исследовательской деятельности, а также на собственном опыте реализации педагогических проектов. Использовались наступные методы: анкетирование учеников, наблюдение, сравнительный анализ результатов до и после внедрения методик. Проекты, предлагаемые ученикам, должны соответствовать их уровню знаний и возрасту. Примеры успешных проектов: моделирование солнечной системы, изучение движения материальных тел в условиях различного трения, гидравлических машин, преобразование механических и внутренних энергии в электрическую энергию, маятники Ньютона.

Проектная деятельность требует четкой структуры. Важно, чтобы каждый проект включал следующие этапы:

- Постановка цели и задач.
- Определение методов исследования.
- Проведение экспериментов или расчетов.
- Анализ полученных данных.
- Презентация результатов.

Как учитель я в роли наставника, помогаю ученикам формулировать гипотезы, определять этапы работы и оценивать результаты. Задействование в проектной и исследовательской деятельности способствует формированию навыков анализа, креативного мышления и ответственности. Анкетирование показало, что 71% учеников признают, что такие методы обучения способствуют не только лучшему пониманию физики, но и развитию важных качеств личности, таких как самостоятельность, уверенность в себе и умение работать в команде. Ученики отмечают, что благодаря проектной деятельности они стали лучше справляться с задачами, требующими нестандартного подхода и инициативности. Кроме того, исследовательская работа стимулирует творческое мышление. Например, при выполнении проектов, связанных с использованием физических законов для решения практических задач, ученики учатся искать нестандартные пути достижения целей, осваивать новые методы работы с информацией.

Примеры успешных проектов

1. **Исследование зависимости скорости свободного падения от высоты.** Ученики проводили замеры, анализировали результаты, составляли графики и делали выводы о влиянии внешних факторов.
2. **Создание модели электромагнитного крана.** В ходе работы учащиеся изучали законы электромагнетизма, разрабатывали конструкцию и тестировали её в действии.

3. **Проект "Энергия будущего".** Работа включала исследование возобновляемых источников энергии, расчет эффективности солнечных панелей и разработку рекомендаций по их использованию.

4. **Создание модели Маятник Ньютона.** При выполнении маятника ученики изучали закон сохранения импульса и делали полный расчет для правильной работы модели.

5. **Создание модели Гидравлического подъемника.** Исследуя работу гидравлической машины детям удалось создать модель гидравлического подъемника.

Исследовательская и проектная деятельность на уроках физики играет ключевую роль в формировании личности учеников. Она позволяет развивать функциональную грамотность и универсальные компетенции, необходимые для успешной жизни в современном обществе. Внедрение таких методов обучения повышает мотивацию к изучению предмета, способствует формированию устойчивого интереса к научным исследованиям и подготовке учеников к реальной профессиональной деятельности. Учителям рекомендуется активно использовать проектные и исследовательские методы, адаптируя их к потребностям и возможностям своих учеников. Это позволит создать условия для всестороннего развития личности каждого учащегося.

Западно Казахстанская область, г.Уральск,
ЧУ "Высший многопрофильный колледж Болашак"

Методист колледжа, преподаватель русского языка и литературы, иностранного языка
Шураева Гульсум Сатыбаевна

РОЛЬ ДИАЛОГА РУССКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ФОРМИРОВАНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Аннотация: данная работа посвящена анализу роли диалога между русской и английской литературой в формировании межкультурной компетенции у студентов в процессе изучения иностранных языков. В условиях современных социально-экономических изменений, а также в контексте глобализации, способность эффективно взаимодействовать с представителями различных культур становится ключевым навыком. Важным аспектом образовательных программ по иностранным языкам является не только овладение языковыми навыками, но и развитие межкультурной компетенции, включающей осознание культурных особенностей и норм поведения.

Ключевые слова: межкультурная компетенция, диалог литературы, русская литература, английская литература, образовательные программы, образовательная среда.

В современном мире умение владеть иностранным языком становится ключевым фактором успеха в профессиональной и научной деятельности. В условиях глобализации и активного взаимодействия различных культур способность эффективно коммуницировать с носителями других культур приобретает особое значение. В связи с этим важнейшей задачей образовательных программ, ориентированных на изучение иностранных языков, является развитие межкультурной компетенции у студентов. Это понятие охватывает не только расширение лексического запаса и развитие грамматических навыков, но и формирование способности осознанно и уверенно взаимодействовать в культурных контекстах.

Формирование межкультурной компетенции начинается с ознакомления студентов с культурой страны, чей язык они изучают. Это процесс включает как языковую практику, так и усвоение моделей поведения, характерных для носителей языка. Важно, чтобы учебный процесс не ограничивался исключительно грамматическими структурами и словарным запасом. Он должен также учитывать культурные аспекты, такие как традиции, ценности, обычаи и нормы поведения. Это способствует глубокому пониманию особенностей коммуникации в разных культурных контекстах, что позволяет студентам эффективно взаимодействовать в международной среде.

Преподаватели иностранных языков играют ключевую роль в развитии межкультурной компетенции, формируя у студентов способность вести диалог между культурами на основе уважения, толерантности и взаимопонимания. Кроме того, этот процесс включает в себя преодоление культурных барьеров и осознание их значения для успешной коммуникации.

Межкультурная компетенция также способствует глубокому осознанию влияния иностранного языка и культуры на родной язык. Погружение в изучение другой культуры через язык помогает студентам не только улучшить свои языковые навыки, но и обрести новый взгляд на собственный язык и культуру. Этот процесс обогащает их знаниями и умениями, которые становятся важным ресурсом для личного и профессионального роста.

В условиях глобализации межкультурная компетенция приобретает все большую значимость. В образовательной среде, особенно при изучении литературы, диалог между различными культурами может стать важнейшим элементом формирования этой компетенции. В качестве ценных источников такого диалога могут выступать русская и английская литературы, которые отражают не только особенности истории и культуры своих стран, но и универсальные человеческие ценности и темы. Через эти произведения студенты могут не только изучать язык, но и погружаться в глобальные культурные процессы, что способствует развитию их межкультурной осведомленности и компетентности.

Сегодняшние социально-экономические изменения оказывают глубокое влияние на систему высшего образования, включая преподавание иностранных языков. В ответ на эти изменения университеты вынуждены пересматривать свои цели и методы обучения, стремясь подготовить специалистов, которые смогут эффективно использовать иностранный язык как для решения общих гуманитарных задач, так и для достижения успеха в своей профессиональной деятельности.

Формирование межкультурной компетенции студентов через диалог русской и английской литературы является важным и действенным подходом в образовании. Этот метод имеет несколько ключевых преимуществ, среди которых:

1. **Расширение культурного кругозора.** Изучение литературы двух культур помогает студентам глубже понять различные мировоззрения, ценности и традиции, что способствует развитию уважения и толерантности к другим культурам.

2. **Углубление языковой подготовки.** Чтение произведений на русском и английском языках позволяет не только совершенствовать навыки языка, но и осваивать более тонкие аспекты коммуникации, характерные для разных языковых и культурных контекстов.

3. **Развитие критического мышления.** Диалог между русской и английской литературой стимулирует студентов к анализу и сравнению различных культурных подходов, что способствует развитию аналитических и критических навыков.

4. **Интеграция теории и практики.** Применение литературных произведений как основного источника для изучения языка и культуры позволяет студентам не только теоретически осваивать межкультурные аспекты, но и практиковать их в реальных ситуациях общения.

5. **Укрепление связи с мировой культурой.** Погружение в русскую и английскую литературу дает студентам возможность осознать место своей культуры в глобальном контексте, а также стать активными участниками международного культурного обмена.

Таким образом, использование диалога литературы разных культур как метода преподавания иностранных языков не только способствует языковому и культурному развитию студентов, но и формирует навыки межкультурной коммуникации, которые необходимы в условиях современного глобализированного мира.

В контексте обучения иностранным языкам диалог между русской и английской литературой может осуществляться на разных уровнях, что позволяет студентам не только улучшать свои языковые навыки, но и развивать глубокое понимание культурных различий и сходств. Один из подходов заключается в сравнительном анализе литературных произведений разных культур. Например, сопоставление романов Федора Достоевского "Преступление и наказание" и Чарльза Диккенса "Пропавшая иллюзия" позволяет

студентам выявить различия и сходства в тематике, стиле повествования, характерах персонажей, а также разобраться в том, как эти произведения отражают культурные и социальные особенности обществ, в которых жили их авторы.

Другим подходом к формированию межкультурной компетенции через диалог литературы является изучение взаимного влияния культур друг на друга. Например, русская литература XVIII - XIX веков оказала значительное влияние на английскую литературу этого же периода, и наоборот. Изучение этого взаимодействия помогает студентам лучше понять взаимосвязь между культурами, а также осознать значение культурного обмена в формировании литературных канонов и общей мировоззренческой парадигмы.

Кроме того, диалог между русской и английской литературой способствует развитию межкультурной чувствительности и эмпатии у студентов. Через чтение литературных произведений разных культур они погружаются в реальные истории и переживания людей других эпох и традиций, что способствует расширению их кругозора и формированию уважения к культурным различиям и ценностям других народов.

Для эффективного формирования межкультурной компетенции через диалог русской и английской литературы необходима создание специальной учебной среды, которая будет способствовать полноценному освоению материала и развитию необходимых навыков. Для этого необходимо:

- **Разработка межкультурных курсов.** Курсы, которые интегрируют элементы русской и английской литературы, обеспечивая студентам возможность изучать произведения обеих культур в едином контексте.

- **Организация интерактивных занятий.** Включение в учебный процесс дискуссий, дебатов и групповых проектов, направленных на анализ литературных произведений с точки зрения культурных и социальных аспектов.

- **Использование мультимедийных и цифровых ресурсов.** Применение современных технологий, таких как онлайн-платформы и виртуальные экскурсии, которые могут углубить понимание культурных контекстов и исторических реалий, представленных в литературе.

- **Поощрение межкультурных обменов.** Организация студенческих обменов и стажировок в англоязычных и русскоязычных странах для практического применения знаний и навыков межкультурной коммуникации.

- **Привлечение экспертов и носителей языка.** Вовлечение в учебный процесс специалистов, преподавателей и писателей, которые смогут поделиться своим опытом взаимодействия с литературными традициями обеих культур.

Только при создании такой среды студенты смогут эффективно освоить межкультурные навыки, которые помогут им уверенно ориентироваться в многообразии культурных контекстов и успешно применять знания иностранных языков в разных сферах жизни.

Таким образом, создание соответствующей учебной среды является ключевым условием для успешного формирования межкультурной компетенции студентов на основе диалога русской и английской литератур. Формирование межкультурной компетенции студентов на основе диалога русской и английской литературы не только способствует их лингвистическому и культурному развитию, но и готовит их к успешной адаптации в глобальном мире, где взаимопонимание и уважение культурных различий играют ключевую роль.

В заключение, диалог между русской и английской литературой представляет собой важный инструмент для формирования межкультурной компетенции у студентов. Он помогает им не только понять и оценить различия и сходства между культурами, но и развить межкультурную чувствительность и эмпатию, что важно для успешного взаимодействия в многонациональном и глобализованном мире.

Использованные литературы:

1. Макарова Е.В. Формирование иноязычной межкультурной компетенции учащихся // Молодой учёный. – 2016. – № 7.5 (111.5).
2. Чернышёва Л.А. Обучение иностранному языку и культуре как основа формирования способностей к межкультурной коммуникации / Л.А. Чернышёва, Д. Каванаг, А.Х. Патиньо. Текст: непосредственный // Будущее науки – 2020: сборник научных статей 8-й Международной молодёжной научной конференции: в 5-ти томах. Том 3 / Юго-Зап. гос. ун-т. Курск: Юго-Зап. гос. ун-т, 2020.

Ұлытау облысы, Сәтбаев қаласы
«№5 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Есімсейтова Рамила Казтаевна

ОҚЫТУДЫҢ ҮШ ӨЛШЕМДІ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ БОЙЫНША ДЕҢГЕЙЛІК ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

*«Баланы оқытудың мақсаты – оны әрі қарай
мұғалімнің көмегінсіз-ақ дамуға қабілетті ету»*

Эдгар Хабард

Андатпа: Мақалада оқытудың үш өлшемді әдістемелік жүйесі негізінде деңгейлік тапсырмаларды қолдану жолдары қарастырылады. Бұл әдістеме білім алушылардың жеке қабілеттерін, танымдық белсенділігін және оқу үрдісіне деген қызығушылығын арттыруға бағытталған. Мақалада деңгейлік тапсырмаларды құрастыру қағидаттары, олардың қолдану әдістері және күтілетін нәтижелер талқыланады. Сонымен қатар, осы тәсілді практикалық түрде жүзеге асыруға арналған нақты мысалдар ұсынылған.

Түйін сөздер: Оқытудың үш өлшемді жүйесі, деңгейлік тапсырмалар, әдістемелік жүйе, білім беру мазмұны, оқыту әдістері, оқу нәтижелері, танымдық белсенділік, жеке қабілеттер, оқу үрдісі, білім сапасы.

Оқытудың үш өлшемді әдістемелік жүйесі қазіргі білім беру жүйесінің тиімді құралдарының бірі болып табылады. Бұл жүйе оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың мазмұны, әдістері және нәтижелерін кешенді түрде қарастырады. Нәтижесінде оқыту процесі тек ақпарат берумен шектелмей, оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту мен олардың шығармашылық әлеуетін арттыруға ықпал етеді.

Үш өлшемді әдістемелік жүйенің құрылымы:

1. **Білім беру мазмұны** – оқу материалдарының деңгейлік құрылымы, оқушылардың дайындық деңгейіне сай ұйымдастырылуы.

2. **Оқыту әдістері** – деңгейлік тапсырмаларды қолдану арқылы әртүрлі оқыту тәсілдерін үйлестіру.

3. **Оқу нәтижелері** – оқушылардың игерген білімдері мен қалыптасқан дағдыларын бағалау, әрі қарай дамыту.

Деңгейлік тапсырмалардың рөлі: Деңгейлік тапсырмалар оқушылардың білімін жүйелеп, олардың жеке мүмкіндіктерін аша түседі. Мұндай тапсырмалар:

- Оқу материалын игеруді жеңілдетеді;
- Танымдық белсенділікті арттырады;
- Оқушылардың оқу процесіне қызығушылығын оятады.

Деңгейлік тапсырмаларды құрастыру қағидаттары:

1. **Күрделілік деңгейі бойынша жіктеу** – тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай құрылуы тиіс.

2. **Жеке ерекшеліктерді ескеру** – әр оқушының қабілеті мен мүмкіндігін ескере отырып тапсырмалар дайындау.

3. **Практикалық бағыттылық** – тапсырмаларды өмірлік жағдайларға негіздеу.

Қолдану жолдары:

- Оқу сабақтарының әр кезеңінде деңгейлік тапсырмаларды қолдану.

- Оқушылардың өздігінен жұмыс істеуіне арналған тапсырмалар жүйесін жасау.
- Тапсырмаларды топтық және жеке жұмыс үшін бейімдеу.

Проблеманың болу себептері: Оқытудың үш өлшемді әдістемелік жүйесі бойынша деңгейлік тапсырмаларды қолдануда белгілі бір қиындықтар мен мәселелер туындауы мүмкін. Бұл проблемалардың негізгі себептері мыналар:

1. Оқу материалының күрделілігі мен стандартқа сәйкестендіру қиындығы: Деңгейлік тапсырмаларды құрастыру кезінде оқу бағдарламасының мазмұны мен оқушылардың дайындық деңгейі арасында сәйкессіздік болуы мүмкін. Бұл оқушылардың оқу материалын толық меңгеруіне кедергі жасайды.

2. Педагогтардың әдістемелік дайындық деңгейі: Кейбір мұғалімдер деңгейлік тапсырмаларды дұрыс құрастырып, оларды оқыту процесінде тиімді қолдану әдістерін толық меңгермеген болуы мүмкін.

3. Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескерудің жеткіліксіздігі: Әр оқушының оқу қабілеті мен танымдық ерекшеліктерін ескермеу, бірізді тапсырмалар беру оқыту тиімділігін төмендетеді.

4. Уақыт ресурстарының шектеулілігі: Сабақ барысында деңгейлік тапсырмаларды дайындауға және орындауға жеткілікті уақыттың болмауы оқытудың сапасын төмендетуі мүмкін.

5. Оқу құралдарының және әдістемелік материалдардың жеткіліксіздігі: Деңгейлік тапсырмаларды әзірлеу және қолдану үшін арнайы дайындалған құралдар мен әдістемелік нұсқаулықтардың болмауы мұғалімдерге қиындық тудырады.

6. Оқушылардың мотивациясының төмендігі: Кейбір оқушылардың оқу процесіне қызығушылығының аз болуы немесе тапсырмаларды орындауға ынтасының болмауы олардың оқу нәтижелеріне теріс әсер етеді.

7. Бағалау жүйесінің жеткіліксіздігі: Деңгейлік тапсырмалар арқылы алынған нәтижелерді объективті бағалау механизмдерінің болмауы да маңызды мәселе болып табылады. Бұл проблемаларды анықтап, оларды шешу жолдарын іздестіру деңгейлік тапсырмаларды қолданудың тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Өзіндік шешу жолдары: Оқытудың үш өлшемді әдістемелік жүйесі бойынша деңгейлік тапсырмаларды қолдану кезінде кездесетін проблемаларды шешу үшін келесі тәсілдер ұсынылады:

1. Оқу материалының бейімделуі:

- Оқу бағдарламасын оқушылардың дайындық деңгейіне сай бейімдеу.
- Тапсырмаларды жүйелі түрде күрделендіріп, оқушылардың білімін біртіндеп арттыруға жағдай жасау.

2. Мұғалімдердің әдістемелік біліктілігін арттыру:

- Мұғалімдерге арналған біліктілікті арттыру курстарын ұйымдастыру.
- Деңгейлік тапсырмаларды құрастыру және қолдану бойынша әдістемелік семинарлар өткізу.
- Тәжірибелі мұғалімдерден жаңа педагогикалық әдістерді үйрену үшін шеберлік сыныптарын ұйымдастыру.

3. Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру:

- Оқушылардың оқу қабілеті мен танымдық стилін диагностикалау.
- Деңгейлік тапсырмаларды жеке және топтық жұмысқа бейімдеу.
- Дарынды және үлгерімі төмен оқушыларға арнайы тапсырмалар ұсыну.

4. Уақытты тиімді басқару:

- Сабақ жоспарына деңгейлік тапсырмаларды енгізу үшін уақытты алдын ала бөлу.
- Қосымша сабақтар мен үй тапсырмаларын тиімді пайдалану.
- Жылдам тексеру және кері байланыс беру әдістерін қолдану.

5. Оқу құралдарын жетілдіру:

- Деңгейлік тапсырмаларды қамтитын дайын оқу-әдістемелік құралдар әзірлеу.
- Заманауи цифрлық платформалар мен құралдарды пайдалану.
- Әр деңгейге сәйкес визуалдар, интерактивті материалдар дайындау.

6. Мотивацияны арттыру:

- Оқушыларға тапсырмаларды орындау барысында жетістікке жетуге мүмкіндік беру.
- Шығармашылық тапсырмалар мен ойын элементтерін енгізу.
- Орындалған тапсырмаларды ынталандыру арқылы бағалау жүйесін қолдану.

7. Бағалау жүйесін жетілдіру:

- Деңгейлік тапсырмалардың нәтижесін объективті бағалау критерийлерін әзірлеу.
- Оқушылардың прогресін бақылау үшін портфолио әдісін қолдану.

- Бағалауды автоматтандыру үшін цифрлық құралдарды енгізу.

Бұл шешу жолдары деңгейлік тапсырмаларды қолдану тиімділігін арттырып, оқушылардың білім сапасын жақсартуға, олардың танымдық белсенділігін дамытуға, сондай-ақ оқыту процесінің нәтижелілігін арттыруға көмектеседі. Ұстаз ретінде оқытып жүрген оқушыларымның ерекшеліктерін зерттеп, біліп алған соң ғана, оларды даму деңгейіне орай әдіс-тәсілдерді іріктеп, талдап қолдануға, жетілдіруге назар аударып келемін. Менің өз тәжірибемдегі сабақ барысында оқушылардың ізденуін қадағалап, білім дағдысын толықтыруға, дамыта оқыту мен жеке тұлғаны қалыптастыру идеясын жүзеге асыруға мүмкіндік беретін Ж. Қараевтың «Оқытудың үш өлшемді деңгейлік әдістемелік жүйесінің педагогикалық технологиясы» басты маңызды рөл атқаратынын байқадым. Бұл технологияда мені қызықтырғаны — бағалаудың нақты өлшемдермен және әділ жүретіндігі. Білім алушылар мен олардың ата-аналары тарапынан бағалауға байланысты сұрақтар туындаушы еді. Сөйтіп, мен еңбек ететін білім ордасы 2023-2024 оқу жылында Ж.А.Қараевтың «Үш өлшемді әдістемелік оқыту» технологиясын оқу үрдісінде қолдана бастады. Ж.Қараевтың педагогикалық технологиясының ең басты ерекшелігі – оқыту процесінде оқушылардың жеке мүмкіндіктері мен қабілеттерін ескере отырып, деңгейлік саралау әдісін қолдану. Бұл технология білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға және оқу материалын терең әрі саналы меңгеруге бағытталған.

Негізгі ерекшеліктері:

Деңгейлік тапсырмалар жүйесі:

Оқушылардың білім деңгейіне сәйкес тапсырмаларды оңайдан күрделіге қарай іріктеп ұсыну.

Оқу процесінде оқушылардың дайындық деңгейіне қарай жеке, топтық және фронтальды жұмыс түрлерін ұйымдастыру.

Оқытудың жеке тұлғаға бағытталуы:

Әр оқушының қабілеттерін, қажеттіліктерін және оқу стилін ескеру.

Оқушылардың өз бетінше білім алуына жағдай жасау.

Танымдық белсенділікті дамыту: Проблемалық оқыту, сұрақ-жауап әдістерін қолдану арқылы оқушыларды ойлау қабілеттерін жетілдіруге бағыттау; оқушыларды өздігінен шешім қабылдауға және шығармашылық ізденіске тарту.

Бағалаудың тиімділігі: Оқушылардың оқу жетістіктерін нақты деңгейлік бағалау; өз жетістіктерін бағалау және түзету арқылы оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз ету.

Ж.Қараевтың технологиясы оқыту процесінің тиімділігін арттырып, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруді және олардың дербес дамуын қамтамасыз етуді көздейді. Бұл әдіс білім берудің жаңартылған мазмұнына сәйкес келетін заманауи талаптарға сай келеді.

Қорытынды. Оқытудың үш өлшемді әдістемелік жүйесі бойынша деңгейлік тапсырмаларды қолдану – білім беру процесінің тиімділігін арттыруға бағытталған заманауи әдіс. Бұл әдістеме оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, танымдық белсенділігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға және білім сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Деңгейлік тапсырмаларды қолдану арқылы:

- Оқушылардың өзіндік жұмыс істеу дағдылары қалыптасады;
- Оқу материалдарын жүйелі түрде меңгеру жеңілдейді;
- Оқушылардың білім алуға деген қызығушылығы мен мотивациясы артады.

Әдістеменің табысты жүзеге асырылуы үшін мұғалімдерге әдістемелік біліктілікті арттыру, оқыту мазмұнын тиімді құрылымдау және оқушылардың жеке қабілеттерін ескере отырып, деңгейлік тапсырмаларды құрастыру маңызды. Оқытудың бұл жүйесі оқушылардың интеллектуалдық және шығармашылық әлеуетін ашып, болашақта олардың жеке және кәсіби дамуына негіз болатын терең білім алуға жағдай жасайды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әбенев, С. Қазіргі білім беру технологиялары: теория және практика. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.
2. Жүнісбеков, М. Жеке тұлғаға бағытталған оқыту әдістемесі. – Астана: БІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2017.
3. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан, 2020.
4. Қараев, Ж.А. Деңгейлеп оқыту технологиясы – білім беру сапасын арттыру құралы. – Алматы: Білім, 2001.
5. Құдайбергенова, Қ.С. Білім сапасын арттырудағы инновациялық технологиялардың рөлі. – Алматы: Рауан, 2016.

Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы, Сарыөзек ауылы
"Сарыөзек орта мектебі МДШО" КММ
Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі
Жакишева Жадыра Берикгалиқызы

INTERACTIVE APPROACH TO TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

At the present stage of development of foreign language teaching methodology, there is a tendency to move from the communicative approach to its various forms of interactive approach. At the same time, methodologists have not yet formed a clear understanding of the concept of "interactive approach".

K. Rogers and some other foreign authors believe that the interactive approach can be identified with the communicative approach, considering that "the interactive model of learning a foreign language assumes that learning is carried out in the process of participation in linguistic acts." T.S. Panina holds a different opinion, according to which "in the communicative-interactive approach, the main attention should be paid to the direct process of communication and the learning situation", while communicative teaching takes into account the communicative functions of the language. M.L. Weisberd considers the interactive approach to be a promising direction in modern methodology and linguodidactics and assigns the role of a factor aimed at increasing the effectiveness of teaching communication in a foreign language to the interactive interaction of all participants in the educational process. G.D. Brown defines interactivity as "the unification, coordination and complementarity of communicative goals and results with the help of speech tools". In other words, interactivity increases the communicative result of students' interaction in a foreign language lesson. Based on the definition of R.P. Milrud, we can conclude that the interactive method is a means of achieving a communicative goal in an English lesson, and its difference from the communicative principle is that with the interactive method, students actually cooperate and the main emphasis is on developing communication and interaction skills in group work.

Based on the above, we can conclude that the concept of "interactivity" in a broad sense is one of the basic principles of teaching. In addition, the leading features and tools of interactive interaction are polylogue, dialogue, mental activity, meaning-making, intersubjective relations, freedom of choice, a state of success, positivity and optimism of assessment, reflection, etc. We can say that interactivity in teaching includes the possibility of interaction or being in a dialogical mode.

In English lessons, interactive interaction eliminates the dominance of one participant over the other. This method teaches students to think critically, solve complex language problems by analyzing circumstances and necessary information, weigh the given opinions, make thoughtful and thoughtful decisions, participate in discussions, and maintain mutual respect for each other. For this, it is necessary to organize individual, pair, group work in the lessons, as well as research projects, role-playing games, creative work, etc. as options for conducting the lesson.

Thus, the interactive approach to teaching foreign languages in general and English in particular involves the active interaction of all students in the group, during which a mutually enriching exchange of real personally significant information in a foreign language is carried out while mastering interpersonal communication. It is necessary to take into account the need not only to teach high school students to exchange information in English, but also to teach the process of communication itself, the ability to listen and hear other participants in the communication, to logically and convincingly express one's thoughts orally or in writing, and to respectfully accept someone else's point of view.

The main methodological principles of the interactive approach to teaching English are: communication in English in order to receive and convey real information that is interesting and important for all students in the

group; joint activity, in which there is interaction between the speaker, listener and situational context; a change in the traditional role of the teacher in the learning process, consisting in a democratic style of communication; reflexivity of learning, conscious and critical understanding of the actions, motives, quality and results of both the teacher and students.

We also note that the effectiveness of the process of teaching English using an interactive method is influenced by the implementation of the following principles:

- 1) an integrated approach to the learning process, taking into account the communicative-situational approach;
- 2) interactivity;
- 3) a differentiated approach;
- 4) taking into account the individual characteristics of students;
- 5) variability of the work regime in the lesson;
- 6) problem-based (both in the process of organizing teaching materials and in the organization of the learning process itself).

The above-mentioned principles of the interactive approach should form the theoretical basis for conducting foreign language lessons in high school. The experience of teaching interaction in a foreign language based on the interactive method proposed by L.K. Geikhman is interesting. Thus, the interactive model of teaching communication is a two-stage formation, in which at the first stage interaction is taught through communication, as a result of which group dynamics are observed, which leads to the development of tolerance, the formation of cooperative skills. At the second stage, targeted learning takes place in direct communication as a specially fixed object developed on the basis of established interaction.

It is important to note that communication at this stage is not a learning tool, but primarily a goal:

- 1) the development of students as subjects of communicative activity forms the interactive component of communicative competence;
- 2) the development of students as subjects of interaction leads to cooperation;
- 3) the development of students as subjects of intercultural communication and foreign language communication involves the development of tolerance;
- 4) the development of students as subjects of parity communication involves dialogical communication.

The Importance of Interactive Approach in Modern Education

Modern education requires students not only to know the language, but also to be able to actively interact in various situations. The interactive approach meets these requirements by creating conditions for students to actively participate in the learning process. This allows not only to improve language skills, but also to develop critical thinking, creativity and the ability to collaborate. In the context of globalization and multilingualism, the ability to communicate in a foreign language is becoming an integral part of personal and professional life.

The Role of Technology in Interactive Learning

Modern technologies play a key role in the implementation of the interactive approach. The use of multimedia resources, online platforms and interactive applications allows you to create a dynamic and exciting learning environment. Technologies contribute to a deeper involvement of students in the learning process, giving them the opportunity to interact not only with the teacher, but also with each other. This creates conditions for exchanging opinions, jointly solving problems and actively participating in discussions.

Examples of Interactive Teaching Methods

There are many interactive methods that can be successfully applied in English lessons. For example, role-playing games allow students to immerse themselves in a language environment and practice the language in the context of real-life situations. Debates and discussions promote the development of argumentation and critical thinking, and project work helps students work in teams and apply their knowledge in practice. These methods not only make learning more interesting, but also contribute to a deeper assimilation of the material.

Evaluation of the effectiveness of an interactive approach

To evaluate the effectiveness of an interactive approach, it is important to consider not only the test results, but also the level of student engagement in the learning process. Surveys, self-assessment, and feedback can help identify how comfortable students feel in an interactive environment and how willing they are to collaborate. In addition, it is important to track progress in the development of communication skills and critical thinking, which is the main outcome of interactive learning.

Thus, interactive teaching of communication leads to the formation of not only language acquisition, but also the ability to cooperate. The effectiveness of this skill is observed due to the change in interaction strategies, the involvement of students in interaction in the English lesson, and the nature of interaction in the study group.

Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы, Сарыөзек ауылы
"Сарыөзек орта мектебі МДШО" КММ
Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі
Қалибек Аида Бейсенбекқызы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАҒЫ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕР - ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР РЕТІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Көптеген педагогтар қазіргі жасөспірімдердің білімі мен ынтасының деңгейі бірнеше жыл бұрынғы құрдастарына қарағанда әлдеқайда төмен екенін және әлі де төмендеп жатқанын атап өтеді. Заманауи білім беру жүйесі көптеген инновациялық әдістер мен технологиялардың ішінен белгілі бір мұғалімге өзінің тәжірибесін, білімін, кәсіпқойлығын ескере отырып көмектесетін әдісті таңдауға мүмкіндік береді. Оқу процесінің барлық қатысушыларына бір уақытта белсенді жұмыс істеуге мүмкіндік беретін басқа формалар талап етіледі: белсенді тыңдау, ақпаратты әртүрлі жағдайларға қолдану, жобалау, құрастыру, мақсатқа сай қолдану. Осы таңда оқытудың белсенді әдістерін қолдану мұғалімдерге пәнді үздіксіз өзін-өзі дамытуға қамтамасыз ететін, бірегей тұлғаны тәрбиелеудің кілті, құралы ретінде қолдана отырып, білім алушының жеке басын үйлесімді дамытуға және жетілдіруге көмектеседі.

Жоғары сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне сүйене отырып, оқыту әдістері оқушылардың танымдық мүдделерін қанағаттандыруға, олардың тәуелсіз, топтық зерттеу және шығармашылық қызметін қамтамасыз етуге және ынталандыруға, өзін-өзі тануды дамытуға бағытталуы керек.

Мұғалімнің негізгі міндеті-барлық оқушылар оқу процесіне қатысатындай етіп оқу іс-әрекетін ұйымдастыра білу. Осы таңда мұғалімге оқытудың белсенді әдістері көмектеседі. Оқытудың белсенді әдістері-бұл оқушыларды оқу материалын игеру процесінде белсенді ойлау және практикалық іс-әрекетке итермелейтін әдістер.

Белсенді әдістердің дәстүрліден айырмашылығы-ойлауды мақсатты түрде жандандыру, оқушыларды бүкіл сабақ барысында оқу процесіне тарту, шешімдерді өз бетінше әзірлеуге орнату, оқушылардың мотивациясы мен эмоционалдылығын арттыру және т. б.

Ағылшын тілін оқытудың белсенді әдістері:

- оң оқу уәждемесін қалыптастыру;
- оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру;
- білім беру процесіне белсенді қатысу;
- өзіндік қызметті ынталандыру; танымдық процестерді дамыту - сөйлеу, есте сақтау, ойлау;
- оқу ақпаратының үлкен көлемін тиімді игеру;
- шығармашылық қабілеттерін дамыту және стандартты емес ойлау;
- оқушы тұлғасының коммуникативтік-эмоционалдық саласын дамыту;
- әмбебап дағдыларды дамытады.

Сабақтағы маңызды міндет-оқушылардың белсенділігін арттыру. Мұғалімнің сабақта жұмыс істеудің әртүрлі формалары мен әдістерін қолдануы оқушының әлеуетін дамытудың, оның шығармашылық қабілеттерін ашудың басты шарттарының бірі болып табылады. Оқытудың белсенді әдістерінің мысалдары сабақтың келесі ұйымдастырушылық формалары болуы мүмкін: пікірталас, дөңгелек үстел, рөлдік ойын, нақты жағдайларды талдау және т. б.

Бұл әдістер оқушылардың жеке мүмкіндіктерін ашады, стандартты емес ойлауды дамытады, оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, материалдың үлкен көлемін тиімдірек игеруге мүмкіндік береді, тұлғаның коммуникативті қасиеттерін, командада жұмыс істеу, бірлескен жобалау және зерттеу қызметін жүргізу, өз ұстанымын қорғау және басқалардың пікірін тыңдау, өзіне және командаға жауапкершілік дағдысын дамытуға ықпал етеді.

Іскерлік ойын - белсенді оқытудың жетекші әдістерінің бірі. Бұл әдістің ерекшеліктері мен негізгі сипаттамаларын көрсететін бірнеше анықтамалары бар. А. М. Смолкин іскерлік ойындарды олардың негізгі мақсаты – нақты механизмдер мен процестерді модельдеу арқылы анықтайды. А. П. Панфилова іскерлік ойынды "экономикалық, саяси немесе беделді мақсаттарға жету процесінде адамдардың өзара әрекеттесу моделі" деп санайды.

Белсенді оқыту әдісі ретінде іскерлік ойын бірқатар талаптарға сай болуы керек:

1. Ойынға қатысушылар арасында рөлдерді бөлу;
2. Ойын барысында қатысушылардың бірлескен қызметі;
3. Ұжымдық шешімдер қабылдау үшін серіктестердің диалогтық байланысы;

4. Ойынға қатысушылардың мүдделерінің айырмашылығы;
5. Өткізілетін ойынның "негізі" болып табылатын ұжымда жалпы ойын мақсатының болуы: қатысушыларды қойылған міндеттердің тиімді шешімін табуға итермелейді;
6. Алдын ала анықталған және жоспарланған ойын сценарийін құру мүмкіндігін болдырмайтын ойынға күтпеген факторларды енгізу;
7. Бәсекелестік әсерін жасау үшін ойын қызметі мен кәсіби білімнің нәтижелерін бағалау жүйесін қолдану;
8. Ойынның динамикасы, үздіксіздігі;
9. Іскерлік ойынның бірыңғай-оқыту, дамыту және тәрбиелеу әсеріне қол жеткізу;
10. Икемді уақыт шкаласын пайдалану.

Іскерлік ойынның тағы бір маңызды сипаттамасы-оқушылар орындайтын тапсырмалардың орындылығы. Егер бұл талап орындалмаса, оқушылар ойын процесіне деген қызығушылықты тез жоғалтуы мүмкін, бұл осы әдістің тиімділігінің төмендеуіне әкеледі.

"Идеялар себеті" әдісі - тақтаға себет салу және оқушылардың зерттелетін тақырып бойынша идеяларын қою (бұрыннан білетін).

"Ассоциация" әдісі бейнелі ойлауды, есте сақтауды қолдануға мүмкіндік береді. Бірінші оқушы карточканы мұғалімнен алады және осы сөзбен байланысты бірлестіктерді атайды. Карточка мұғалімге оралғанға дейін тізбек бойынша беріледі. Әр оқушының өз ойын жылдам қарқынмен айтуға мүмкіндігі бар.

"Қадам жасау" әдісі оқушыларды сабақтың алғашқы минуттарынан бастап белсенді ой белсенділігіне қосуға мүмкіндік береді. Тақтаға қарай қадам басқан оқушылар өткен сабақтан ағылшын тіліндегі сөзді әр қадам деп атайды.

Лексиканы оқыту кезінде мұғалімнің алдында үш мәселе туындайды: біріншіден, тілді оңтайлы меңгеруге қол жеткізу үшін қандай сөздер және қандай мөлшерде енгізілуі керек; екіншіден, лексикалық материалды оқыту кезеңдеріне қалай бөлу керек; үшіншіден, ағылшын тіліндегі лексиканы қандай тәсілдермен және әдістермен оқыту керек. Бастау үшін сөздік қорын кеңейту әдістерінің ешқайсысы жүз пайыз тиімді емес деп айту керек. Бірақ бірнеше әдістерді қолданып көргеннен кейін, есте сақтау мен қабылдаудың жеке ерекшеліктеріне сүйене отырып, есте сақтау үшін қолайлы нәрсені таңдап және болашақта бұл әдісті қолайлы етіп қолдануға болады.

Бұл әдістерге – сөздікпен жұмыс жатады. Сонымен қатар, сөздік дұрыс болуы керек, атап айтқанда, ол 50-80 мың сөзден тұратын жеткілікті үлкен сөздік болуы керек, мұнда сөздердің мағынасы ғана емес, сонымен қатар осы сөзді қолдану мысалдары да болуы шарт.

Mind map әдісі. Жаңа сөздердің ақыл-ой картасын салу керек, содан кейін оқушыларда бейтаныс сөздер бар мәтінді таңдау керек. Оқушылар оларды жазып, семантикалық топтарға бөлуге тырысады.

Белсенді оқыту әдістерінің аталған барлық түрлері пәндерді түсінікті етеді, сондықтан қызықты етеді. Бұл танымдық қызығушылықты қалыптастыруға жағдай жасауда, оны дамытуға бағытталған мақсатты және жүйелі іс-әрекеттермен оқушылардың танымдық қызығушылығының жоғары деңгейіне қол жеткізетінін білдіреді, бұл оқу нәтижелерінің сапалы өсуіне әкеледі.

Бір сөзбен айтқанда, оқу-тәрбие процесінің нәтижелі болуы мұғалімнің педагогикалық шеберлігіне, сабақты қызығушылықпен, зейін қойып өткізе білуіне, оқушылардың өз бетінше білім алуына байланысты. Жаңа әдіс-тәсілдерді әртүрлі тәсілдермен қолдана білсек, оқудан пайда алатынымыз анық.

Осылайша, оқытудың белсенді әдістерін қолдану ағылшын тілін сапалы меңгеруді қамтамасыз етудің, тілдік интеллектті арттырудың, сондай – ақ ағылшын тілін оқытудағы маңызды міндеттердің бірін- барлық психикалық процестерді (есте сақтау, сөйлеу, қиял және т.б.) тарту арқылы оны түсіндіру қабілетін меңгерудің тиімді құралы болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Миэринь Л. А., Быкова Н. Н., Заружина Е. В. Современные образовательные технологии в вузе: Учеб.- метод. Пособие. СПб.: Изд-во СПбГЭУ, 2015. 169 с;
2. Лазарев Т.В. «Образовательные технологии новых стандартов. Часть 1 Технология АМО» Петрозаводск “Verso”, 2012 г;
3. Козлова В.А. Материалы мастер-класса «Создание интерактивных упражнений на сервере LearningApps. Сайт Методисты.ру Творческая группа Преподавание английского языка, 2014 г.

Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы, Сарыөзек ауылы
"Сарыөзек орта мектебі МДШО" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Омашева Айгерим Сабыржановна

БАЛАЛАРДЫҢ ОҚУ DAҒДЫЛАРЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА **ҰЙЫМДАСТЫРЫЛАТЫН МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ТҮРЛЕРІ**

Ақпараттық қоғамға жақындаған сайын білім беруден өзін-өзі жүзеге асыруға, өмірлік мәселелерді өз бетінше жауапкершілікпен шешуге қабілетті тұлғаны, яғни белгілі бір құзыреттілік жиынтығы бар тұлғаны қалыптастыру күтілуде. Сауаттылық – адамға үздіксіз білім алуға және жаңаны меңгеруге мүмкіндік беретін негізгі оқу құзіреттілігі. Сауаттылық адамның білімді белсенді түрде меңгеру және оны күнделікті өмірде қолдану қабілеті мен дайындығын анықтайды. Сондықтан да жаңа дәуір тұлғасына қойылатын қажетті талап – мәтін мәдениетін меңгеру немесе оқу сауаттылығы.

Бүгінгі таңда оқи білу дегеніміз - дауыстап немесе үнсіз оқуды үйрену ғана емес, сонымен қатар қажетті білім алу, басқа пәндерді меңгеру, оқу тәжірибесі мен сананы байыту және мәтіннен қажетті ақпаратты табу үшін оқу қабілетін пайдалану. Бұл әрбір сабақта балалар ең маңызды мета-пәндік әмбебап білім беру әрекетін - семантикалық (мағыналық) оқуды меңгерсе ғана мүмкін болмақ.

Мектеп оқушыларының мағыналық оқуын қалыптастыру – бүкіл білім беру мекемесіне ортақ өзекті тақырып. Қоғамды ақпараттандырудың жаһандық процестері – жыл сайын мәтіндік ақпарат көлемінің экспоненциалды түрде ұлғаюы, оны талдауға, жүйелеуге және өңдеу жылдамдығына жаңа талаптардың қойылуы – оқуға үйретудің жаңа тәсілдерін дамытуды білім беру саласында теоретиктер мен практиктер арасында қажеттілікке қойды [1].

Семантикалық оқу – оқырманның мәтіннің мағыналық мазмұнын түсінуге бағытталған оқу түрі. Әмбебап оқу әрекеті концепциясында мағыналық оқу әрекеттері:

- оқу мақсатын түсіну және мақсатына қарай оқу түрін таңдау;
- әртүрлі жанрдағы тыңдалған мәтіндерден қажетті ақпаратты алу;
- бастапқы және қосымша ақпаратты анықтау;
- мәселені және мәтіннің негізгі идеясын тұжырымдау.

Ғалымдардың пікірінше, мәтінді семантикалық оқу оқушының құндылық-тұлғалық қасиеттерін дамытуға негіз, өмір бойы табысты танымдық іс-әрекетіне сенімді тірек бола алады, өйткені жаңа әлеуметтік-мәдени және экономикалық жағдайларда оқу негізгі интеллектуалдық технология, тұлғаны дамытудың ең маңызды ресурсы ретінде, білімді меңгеру, жеке әлеуметтік тәжірибенің шектеулерін еңсеру көзі ретінде деп түсініледі. Кітап оқу әлемдік мәдениет құндылықтарын меңгеру тәсілі, тұлғаның мәдени құзыреттілігін меңгеру және қоршаған әлеуметтік шындықтағы өмірге дайындық құралы ретінде қабылданады.

Оқу сауаттылығы (PIRLS және PISA бойынша) оқу дағдыларының үш тобының қалыптасу деңгейімен анықталады [2]:

1. Мәтін мазмұнына бағдарлану және оның тұтас мағынасын түсіну, ақпаратты табу;
2. Мәтінді түсіндіру немесе интерпретациялау;
3. Мәтіннің мазмұны немесе мәтіннің формасы туралы рефлексия және оны бағалау.

Бірінші топ мәтінмен жұмыс істеудің жалпы дағдыларымен (мәтіннің мазмұнын түсіну және ондағы бағдар) байланысты. Нәтижесінде оқушылар мәтіннің негізгі идеясын, тақырыбын анықтап, анық және анық емес ақпаратты тауып (мәтіндегі бағдарлау), мәтінде келтірілген фактілерге сүйене отырып, қорытынды жасай алады (мәтінде айтылғанды жалпы түсіну, негізгі ойды білу). Сонымен қатар мәтіннің мазмұнына сүйене отырып, сөздің, өрнектің мағынасын түсіндіріп, мәтіннің тақырыбын немесе негізгі идеясын анықтау қабілетіне ие болады. Оқушылар мәтіннен іс-әрекеттің уақыты мен орнын анықтайды, оқиғалар арасында байланыс орнатады, басты кейіпкер жасаған қорытындыны түсіндіреді, қаһармандардың іс-әрекетінің фактілерін, дәлелдерін, мотивтерін талдап, жалпы қорытынды жасайды.

Екінші топтағы дағдылар мәтіннің мазмұны мен формасын терең және егжей-тегжейлі түсінуге бағытталған. Оқушыларды бойына келесі дағдыларды дамыту ұсынылады:

- мәтіндегі ақпаратты талдау, түсіндіру және жинақтау;
- күрделірек тұжырымдар құрастыру және қабылданған фактілерді бағалау.

Дағдылардың үшінші тобына мәтіннен алынған ақпаратты әртүрлі мақсаттарға жету үшін пайдалану, қосымша білімді пайдалана отырып немесе қолданбай тапсырмаларды шешу жатады.

Осы топтағы дағдыларды көрсету үшін білім алушы дайын болуы керек: ұзақ мәтіндерді оқу; анық көрсетілмеген ақпаратпен жұмыс істеу; осы ақпараттың құрамдас бөліктері тікелей тәртіпте хабарланбаған кезде қажетті ақпаратты табу; ақпараттың бір бөлігі сөзбен емес, график, сызба, карта түрінде берілетін жағдайда жұмыс істеу; сыни бағалауды қажет ететін қарама-қайшы ақпаратпен жұмыс істеу; мәтінде берілген ақпарат негізінде гипотеза құрастыру; өзінің жеке идеяларына сәйкес келмейтін айтылған пікірлермен жұмыс істеу.

Оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін бүгінгі таңда мәтінмен жұмыс істеу стратегиялары белсенді түрде қолданылуда. Мәтінмен жұмыс стратегиялары-танымдық іс-әрекет барысында шешім қабылдаудағы үлгі.

Мен декодтау дағдыларын және семантикалық оқуды қалыптастыру үшін қолданылатын технологияларды талдадым, жұмыстың негізгі кезеңдерін атап өттім, тиімді әдістер мен әдістерді анықтап, олардың тиімділігін тексердім. Стратегияларды меңгеру негізінен топта немесе жұпта жүзеге асады, бұл оқушыларда сөйлеуді ғана емес, сонымен қатар коммуникативтік құзыреттілігін де дамытуға мүмкіндік береді.

Мен, осылайша, мәтінге дейінгі, мәтіндік және мәтіннен кейінгі стратегияларды зерттедім [3].

Оқуға деген қызығушылықты ояту тұрғысынан мәтінге дейінгі келесі ең нәтижелі стратегияларды атап өткім келеді:

- «Миға шабуыл» (стратегияның мақсаты мәтін тақырыбына байланысты бұрынғы білім мен тәжірибені жаңарту);
- «Глоссарий» (стратегияның мақсаты мәтін тақырыбына қатысты сөздерді жаңарту және қайталау);
- «Мәтін мазмұнын болжау» (бұл стратегияның мақсаты мәтін тақырыбына қатысты бұрынғы білім мен тәжірибені жаңарту);
- «Алдын ала сұрақтар» (стратегияның мақсаты мәтін тақырыбы бойынша бұрыннан бар білімді жаңарту).

Оқудың орындаушылық фазасындағы мәтіндік іс-әрекет стратегиясының мақсаты оқылатын нәрсенің мазмұнын талдау, оны растау немесе жоққа шығару, контекстік-семантикалық болжам туралы гипотезаны алға тарту болып табылады.

- «Сұрақтар арқылы өзіндік оқу»

Стратегияның мақсаты - өзіңізге барған сайын күрделі сұрақтар қоя отырып, мәтінді мұқият оқуға үйрету.

- «Белгілемелер арқылы өзіндік оқу». Бұл стратегияның мақсаты – оқылатын мәтінді түсінуді бақылау және оны сыни талдау («+» - түсіндім, «-» - түсінбедім, «?» - талқылауды қажет етеді; «V» - келісемін, «—» - келіспеймін, «!!» - талдауды қажет етеді; «++» - менің білетініме сәйкес, «— —» - менің білетініме қарсы келеді, «??» - түсініксіз, қосымша ақпараттарды қажет етеді).

Мәтіннен кейінгі стратегияның мақсаты материалды әртүрлі жағдайларда, салаларда, формаларда қолдану және пайдалану және оны үлкенірек іс-әрекеттерге қосу: тестілеу, кестелер, жоспарлар, рефераттар, сценарийлер, плакаттар, иллюстрациялар және т.б. Стратегиялар оқылғанды меңгерумен, кеңейтумен, тереңдетумен, талқылаумен байланысты және оқырманның түсіндіруі автордың мағынасына қарай түзетіледі. Мен мәтіннен кейінгі ең нәтижелі стратегияларды анықтадым:

- «Бақылау парағын» стратегияны қолданудың алғашқы кезеңдерінде оқушыларға мұғалім құрастырады.
- «Сұрақ пен жауаптың байланысы» әдісі
- «Тайм-аут». Мақсаты: жұпта, топта талқылау арқылы өзін-өзі тексеру және мәтінді түсінгенін бағалау. Оқушылар мәтінді өз бетінше оқиды, содан кейін жұппен, топпен жұмыс жасайды. Бір-біріне сұрақтар қояды, егер жауабына сенімді болмаса, онда бүкіл топтың талқылауына сұрақтар қояды.
- «Дөңгелек үстел» дөңгелек үстелде кітапты еркін талқылауды көздейді.
- «Мәтіннен кейінгі сұрақтар».

Осылайша, пән арқылы оқушылардың мета-пәндік құзыреттіліктерін қалыптастыру процесінде заманауи әдістемелерді қолдану олардың ақпаратты сауатты құрылымдау және жүйелеу қабілетін қалыптастырады, бұл жеке тұлғаның дамуы және өзін-өзі жүзеге асыруында шығармашылық өзіндік жоғары деңгейге жету критерийлерінің бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Брякова И.Е. Стратегия формирования читательской грамотности школьников на основе работы с литературными и информационными текстами // Вестник Оренбургского государственного педагогического университета. Электронный научный журнал. 2022. № 1 (41). С. 210-225.
2. Калдыкозова С.Е., Темирбекова Г.А., Баймурзаева К.Б., Таутаева Г., Имамсидикова Х. Формирование читательской грамотности при работе с несплошными текстами // Наука и мир. 2021. Т. 2. № 4 (92).
3. Москалькова Н.П. Работа с текстом как предпосылка формирования читательской грамотности // В сборнике: Актуальные проблемы методики начального обучения и эстетического воспитания учащихся. материалы IV республиканской научно-практической конференции. 2017. С. 160-163.

Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы, Сарыөзек ауылы
"Сарыөзек орта мектебі МДШО" КММ
Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі
Сыздықбаева Жанна Ерикбаевна

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУДІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Ағылшын тілі – әлемдегі ең кең таралған тілдердің бірі. Бүгінде ол халықаралық қарым-қатынас, бизнес, ғылым, технология және мәдениет салаларында маңызды рөл атқарады. Шет тілін үйрену балаларды оқытудағы негізгі құрамдастардың бірі болып табылады. Әрине, жаңа сөздерді есте сақтау процесі анағұрлым жылдам әрі жеңіл болған кезде, шет тілін үйренуді бала кезінен бастаған жөн. Бұл жағдайда ағылшын тілін пайдалану перспективалары бірнеше есе артады. Өйткені, әрбір ата-ана баласын тілдік оқыту тобына жібере отырып, осы оқуға ықпал ететін бірқатар себептерді басшылыққа алады. Өйткені, кез келген ата-ана үшін ең бастысы – перзенттерінің жарқын болашағы екені баршаға аян. Және бұл баланың әлеуметтік және табиғи ортаға оңай және табиғи интеграциясы арқылы мүмкін болатын әлеуметтік өмір. Бүкіл әлемнің заманауи жеделдетілген қозғалыс қарқынымен әртүрлі елдердің ұйымдары арасында тығыз байланыс орнағандықтан, шет тілін білу өмірлік қажеттілік - көпұлтты қоғамға бейімделу қабілеті. Өйткені, тілді білу қарым-қатынас ауқымын кеңейтуге, тілдік айырмашылықтарға байланысты туындауы мүмкін кедергіні жеңуге мүмкіндік береді. Ал бұл, өз кезегінде, оның өмірі мен мансап сатысын кеңірек және батыл жоспарлау мүмкіндігіне ықпал етеді. Сондықтан шет тілін еркін меңгеру шын мәнінде адамдарға өз жоспарлары мен идеяларын жүзеге асыру мүмкіндіктерін едәуір арттыра отырып, өз мақсаттарына жетуге көмектеседі. Бірақ шет тілін білу тек жұмыс үшін қажет емес. Аудармашының көмегісіз әлемнің кез келген жерінде дерлік демалуға болады. Сіз ағылшынша әндерді тыңдап, түсіне аласыз.

Сонымен қатар ағылшын тілін үйренудің бірнеше себептері бар:

1. **Халықаралық қарым-қатынас:** Ағылшын тілі – әлемнің көптеген елдерінде ресми немесе екінші тіл ретінде қолданылады. Бұл тілде сөйлесу, шетелдік достармен және әріптестермен байланыс орнатуға мүмкіндік береді.
2. **Білім алу:** Көптеген жоғары оқу орындары мен ғылыми зерттеулер ағылшын тілінде жүргізіледі. Ағылшын тілін меңгеру, шетелде білім алу мүмкіндігін арттырады.
3. **Кәсіби даму:** Көптеген компаниялар ағылшын тілін білуін талап етеді. Ағылшын тілін меңгеру, жұмысқа орналасу мүмкіндігін арттырады және мансаптық өсуге ықпал етеді.
4. **Мәдениет және ақпарат:** Ағылшын тілінде көптеген кітаптар, фильмдер, музыка және басқа мәдени өнімдер бар. Ағылшын тілін білу, әлемдік мәдениетпен танысуға мүмкіндік береді.
5. **Технология және интернет:** Көптеген ақпарат ағылшын тілінде ұсынылады. Ағылшын тілін меңгеру, интернетте ақпарат іздеуді жеңілдетеді.

Ағылшын тілін үйрену – бұл тек тілдік дағдыларды меңгеру ғана емес, сонымен қатар әлемді түсіну, жаңа мүмкіндіктерге жол ашу. Сондықтан, ағылшын тілін үйрену – бүгінгі күннің өзекті қажеттілігі. Жоғарыда айтылғандардың барлығынан қорытынды жасауға болады:

Қазіргі адам ағылшын тілін білуі керек. Өйткені, шет тілін білуге арнайы қол жетімді барлық мүмкіндіктер адамның әлемін айтарлықтай байытады және оның әлем туралы білімінің шекарасын кеңейтеді.

Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы, Сарыөзек ауылы
"Сарыөзек орта мектебі МДШО" КММ
Математика пәнінің мұғалімі
Омарбаева Карлығаш Умерзаковна

ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ОЙЛАУ DAҒДЫСЫН ДАМУЫ

*Логикалық ойлау – логикалық сөйлеудің негізі, ал
мұны – логикалық сөйлеуді ұстаз дамытуға тиіс*
К.Д.Ушинский

Логикалық ойлау - бұл белгілі бір тұжырым жасау үшін қолда бар біліммен жұмыс жасайтын және негізділік, жүйелілік және үйлесімділік сияқты белгілермен сипатталатын ойлау процесі. Оны өмір бойы дамытуға және белгілі бір әдістермен үйретуге болады. Математика – оқушылардың логикалық ойлауын дамытудың негізгі пәндерінің бірі. Өйткені жүйелі түрде ойлау, дәлелді ойлау, болжамдар жасау, жоққа шығарулар өздігінен келмейді – бұл іскерлікті логика ғылымы дамытады. Сабақта балалардың ойлары нақты-бейнеліден абстрактылы - логикалық ойлауға қарай дамиды.

Оқушылардың логикалық ойлауын дамытып, дұрыс ой түйіп, өздігінен дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйрету – математика сабағының басты міндеті. Пән мұғалімі оқу материалын оқушылардың ойлау қабілеті жетерліктей жас ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастырса оқушының ойлау қабілетінің дамуына мүмкіндік туады. Олай болса, оқушының ойлау дағдысын дамыта отырып оқуға бағытталған қолжетімді әдіс-тәсілдерді шығармашылықпен таңдауы тиіс. Бүгінгі математика пәні мұғаліміне қойылып отырған талаптардың бірі оқушыларға пәндік бағдарламадан тыс логикалық тапсырмаларды үнемі орындату.

Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту үшін алдымен, есеп-жаттығуларды мазмұнды талдай білу іскерліктерін қалыптастыру керек. Екіншіден, сызба, графиктік модель, тірек сызбалар бойынша есеп объектілерінің арасындағы байланыстарды түсініп қабылдауына бағыт беруіміз тиіс. Сонда ғана математика ғылымына ерекше қызығушылығы бар оқушының логикалық ойлау деңгейі кеңейеді. Оқу үрдісінде осындай іс-әрекеттер жүзеге асып, нәтижесінде шығармашылық қабілеті жоғары, өз ойын жүйелі де, ашық айта алатын, қоғамға еркін сінетін, өндіріске белсене араласатын жеке тұлға қалыптасады.

Қазақстан Республикасы білім стандартында математика пәнін оқытуда пән мұғалімдеріне төмендегідей мақсаттар қойылады:

1. Ақиқатты танудың математикалық әдістері туралы оқушыларға мағлұмат беру;
2. Логикалық ойлау қабілетін және кеңістікті елестете білуге қажетті элементтерді құрастыра білу;
3. Жалпылау, синтездеу, сұрыптау, салыстыру сияқты ойлана білуіне қабілеттілігін қалыптастыру;
4. Мектептегі математика курсының негізгі мазмұны бойынша математикалық білім мен іскерлігінің белгілі бір жүйесін оқушыларға жеткізе білу;
5. Өмірде күнделікті кездесетін оңай есептерді шешу үшін және басқа да пәндерде қолдану мақсатында қажетті математикалық біліктілік пен дағдыларды оқушыларда қалыптастыру.

Оқушының логикалық ойлау дағдысын дамыту үшін мұғалім келесі жұмыстарды жүйелі жүргізіп отыруы тиіс деп ойлаймын:

1. Оқушыны математикалық ережелер бойынша өз бетінше қорытынды жасай алуға үйрету қажет. Ол үшін оқу материалдарын оқушылардың ойлау қабілеті жетерліктей етіп ұйымдастыру керек;
2. Сабақта бала логикасын дамытатын мүмкіндіктерді көбірек пайдалану
3. Оқушылардың жасаған нәтижелерінің өз беттерінше дұрыс-бұрыстығын тексертікізу, олардың есепті түрлі жолдармен шешуге үнемі бағыттап отыру.

Логикалық тапсырмалар арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту үш негізгі бағытта іске асырылады:

- қызығушылығын арттыру;
- ойлау және қабылдау қабілетін дамыту;
- шығармашылық ізденісін дамыту.

Логикалық тапсырмалар арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру мақсатына негізделген оқыту моделін құрастыруға болады. Мұндай сабақтардың құрылысы 4 кезеңнен тұрады:

- Машық;
- Сергіту;
- Оқушылардың шығармашылық қабілетінің негізі болатын психологиялық механизмдерінің дамуы (ес, зейін, қабылдау, ойлау);

- Іздену тапсырмаларын орындату;

Ойлау процесі қабылдауға, ұсынуға немесе тұжырымдамаға қаншалықты сүйенетініне байланысты ойлаудың үш негізгі түрі ажыратылады:

1. Көрнекі-тиімді ойлау-тақырыппен практикалық, іс-әрекетке байланысты ойлау

2. Көрнекі-бейнелі ойлау-қабылдауға немесе ұсынуға негізделген ойлау (ребус, сөзжұмбақ, анаграмма, сиқырлы шаршылар, геометриялық фигуралар).

3. Абстрактілі (математикалық мақал-мәтел, логикалық есептер, қалжың есептер). Ауызша-логикалық, тұжырымдамалық ойлау бастауыш мектеп жасында біртіндеп қалыптасады. Осы жас кезеңінің басында визуалды – бейнелі ойлау басым болады, сондықтан егер оқудың алғашқы екі жылында оқушылар визуалды үлгілермен көп жұмыс жасаса, келесі сыныптарда мұндай сабақтардың көлемі азаяды. Ауызша-логикалық ойлау оқушыға тапсырмаларды шешуге және көрнекілікке емес, ішкі, маңызды қасиеттер мен қатынастарға назар аудара отырып қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Оқу барысында оқушылар ақыл-ой әрекетінің әдістерін меңгереді, ақыл-ойда әрекет ету және талдау қабілетіне ие болады. Бала логикалық тұрғыдан дұрыс пайымдауды дамытады.

Қорытындылай келсем, математикалық білім берудің маңызды міндеті - оқушыларды ойлаудың, кеңістіктік қиялдың жалпы әдістерімен қаруландыру, тапсырманың мағынасын түсіну қабілетін дамыту, логикалық ойлау қабілетін дамыту, алгоритмдік ойлау дағдыларын игеру. Әркімге талдауды үйрену, гипотезаны фактіден ажырату, өз ойларын нақты білдіру, екінші жағынан қиял мен интуицияны дамыту (кеңістіктік бейнелеу, нәтижені болжау және шешім жолын болжау мүмкіндігі) маңызды. Математика ерік-жігерді, еңбекқорлықты, қиындықтарды жеңуде табандылықты, мақсаттарға жетуде табандылықты тәрбиелеуге қолайлы мүмкіндіктер береді.

Бүгінгі таңда математика басқа ғылымдар мен практиканың дамуына айтарлықтай әсер ететін көпжақты байланысы бар ғылым ретінде ғылыми-техникалық прогрестің негізі және жеке тұлғаны дамытудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Математиканы зерттеудің негізгі мақсаттарының бірі-адамның ойлауын, ең алдымен абстрактілі ойлауды дамыту. Математиканы ең таза түрде оқу барысында логикалық (дедуктивті) ойлау, алгоритмдік ойлау, көптеген ойлау қасиеттері – күш пен икемділік, конструктивтілік пен сыни және т. б. қабілеттер дамиды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. — Астана: Ғ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2021.
2. Кенжебекова, Р.К. Математикалық логика: әдістемелік құрал. — Алматы: Рауан, 2019.
3. Мұханов, М.М. Психология. — Алматы: Мектеп, 2002.
4. Бейсенова, С. Математиканы оқыту әдістемесі. — Алматы: Білім, 2020.
5. Назарбаев, Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. — Астана: Елбасы кітапханасы, 2017.
6. Аймағамбетова, Қ.Ш. Бастауыш сынып оқушыларын математикалық есептерді шығаруға үйрету. — Алматы: Атамұра, 2015.
7. Фридман, Л.М. Задачи по математической логике. — Санкт-Петербург: Лань, 2010.
8. Тұрсынбаева, Ж.Б. Математикалық ойлау қабілетін дамыту әдістемесі. — Шымкент: Оқу, 2021.
9. Шыныбекова, А. Логикалық тапсырмалар жинағы. — Алматы: Дарын, 2022.
10. Берікбай, Ж.М. Оқушылардың танымдық қабілетін дамытудағы логикалық тапсырмалардың рөлі. — Қарағанды: Болашақ, 2020.

**Қарағанды облысы, Абай ауданы, Курмин селосы
«Ы.Алтынсарин атындағы тірек мектебі (РО)» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Досан Махаббат Кішкенбайқызы**

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ӘРЕКЕТІН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ИНОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Бастауыш жалпы білім берудің мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес тәрбие-білім процесінің тиімділігі мен сапасын арттыру мәселелерін шешудегі басты мәселе-бастауыш сынып оқушыларының оқу әрекетін жандандыру мәселесі. Оқу әрекеті ілімнің кез-келген басқа қызметінен ерекшеленеді, өйткені ол тек объективті ғана емес, сонымен бірге оқу мақсаттарын жүзеге асыруға субъективті бағытталған. Басқаша айтқанда, ол тек оқу материалын игеруге ғана емес, сонымен бірге оқушының іс-әрекеттің өзіне деген көзқарасын қалыптастыруға бағытталған.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде оқу әрекетін жандандыру деп оны қарқындалту және тиімділігін арттыру мақсатында қабылданатын шаралар жиынтығы түсініледі. Г.И. Щукинаның айтуынша, оқу әрекетін жандандыру-бұл мұғалімнің де, оқушының да іс-әрекетін күшейтуге, оны жүзеге асыруға ынталандыруға, оқыту мен оқыту формаларының пассивтілігін, инерттілігі мен стереотипін жеңуге бағытталған процесс. Оқу әрекетін жандандыру туралы осындай түсінікке сүйене отырып, бұл процесте мұғалім тарапынан оқушылардың іс-әрекетін басқаруды және оқушының өз іс-әрекетін жандандыруды бөліп көрсетуге болады.

Қазіргі заманғы әдіс оқу дағдыларын қалыптастырудың үш негізгі кезеңін анықтайды. Әр кезеңді толығырақ қарастырайық:

1) Аналитикалық-оқырман іс-әрекетінің барлық компоненттері оқырманнан әр операция үшін жеке күш-жігерді талап ететіндігімен сипатталады: дауысты әріпті көру және оны буын сөзімен байланыстыру, содан кейін сөзді түсіну үшін ақырын айту және сәйкесінше, оның мағынасын түсіну.

2) Синтетикалық-оқудың барлық компоненттерінің бірігуімен сипатталады, яғни қабылдау, түсіну және айту бір уақытта жүреді. Әдетте, бұл кезеңде бала толық сөзбен оқи бастайды.

3) Автоматтандыру кезеңі-оқу техникасы автоматизмге жеткізілуімен сипатталады: барлық үш компонентті оқырман тіпті түсінбейді. Бұл кезеңде баланың барлық назары оқылған нәрсені түсінуге бағытталған (шығарманың идеясы, кейіпкерлердің іс-әрекеттері, көркемдік құралдарды қолдану және т.б.).

Оқу дағдыларын жетілдіру жұмыстарында қандай жаттығулар қолданылады? Оларға мыналар жатады:

- айтылымның анықтығын дамытуға бағытталған жаттығулар ;
- сөзге және оның бөліктеріне назар аударатын және дұрыс оқудың алғышарты болып табылатын жаттығулар;
- жедел оқу өрісі мен есте сақтауды дамытатын жаттығулар;
- дауыстап оқудың икемділігі мен жылдамдығын дамытатын жаттығулар.

Саналы оқу дағдысына көп көңіл бөлінеді, оның барысында шығарманың әртүрлі жақтарын, соның ішінде ақпараттық, семантикалық және идеялық аспектілерді түсінуге қол жеткізіледі. Егер бала оқығанын түсінбесе, оқу процесінің мәні жоғалады. Мәтінді түсіну бірнеше деңгейде жүзеге асырылады, алдымен олар не туралы айтады, мәтіннің сөздерінің артында жасырылған ойлар, байланыстар,

қатынастар, себептер мен салдарлар, содан кейін шығарманың көңіл-күйін, автордың кейіпкерлер мен оқиғаларға деген көзқарасын, сондай-ақ не және қалай жазылғанына өзіндік көзқарасқа көп мән беріледі.

Теледидар, компьютерлер мен бейне ойындар үстемдік ететін ғылыми-техникалық прогресс дәуірінде балалар оқуға деген қызығушылықтарын жоғалтты. Бұрыннан белгілі: адам оқуды тоқтатқанда, ол ойлауды тоқтатады. Егер балалар дұрыс, еркін, мәнерлеп оқымаса, олар жеткілікті сауатты жазуды игере алмайды, мәселелерді дұрыс шешуді үйренбейді.

Балаларды оқуға үйрету дегеніміз - оларды мәтінімен өз бетінше жұмыс істеуге дайындау, оқуға деген сүйіспеншілікті ояту, балаға айналасындағы әлемді білуге көмектесу. Демек, оқу дағдыларын игеру - бұл құрал және балалардың жалпы дамуының шарттарының бірі.

Бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген қызығушылығын, танымдық белсенділігі мен тәуелсіздігін ғана емес, сонымен қатар олардың дағдыларының сапасын арттыруға ықпал ететін әртүрлі әдістер мен формаларын қолдану маңызды. Осы нәтижеге қол жеткізу әдістерінің бірі-оқушыларды сабақ шеңберінде де, сыныптан тыс іс-шараларда да оқу іс-әрекетіне ынталандыру мақсатында пайдалану болатын инновациялық технологиялар.

Компьютерлік технологиялар негізінде қолданылатын оқыту құралдарының пайда болуымен ақпараттық өзара әрекеттесуге тағы бір интерактивті оқыту құралы қосылды және мұғалім мен оқушының рөлі өзгерді. Бұл жағдайда мұғалім оқу процесінде жетекші, бағдарлаушы орын алады және оқу ақпаратын беруге кететін уақыт сақталады. Аз уақыт ішінде негізгі материалдарды ұсыну, әр оқушының ойларын тыңдау оларды талдауға мүмкіндік береді. Ал оқушы "Тұтынушы" ретінде ақпаратты іздеудің, алудың, өндеудің және таңдаудың неғұрлым күрделі жолымен жүреді, сондай-ақ оқушылар өз бетінше ақпарат іздеуді, пікір айтуды, бір-бірімен қарым-қатынас жасауды, сұрақтар қоюды, біреудің пікірін тыңдауды және бір-бірін құрметтеуді үйренеді, сондай-ақ компьютерлік оқыту құралдарының көмегімен өзара кері байланыс жүзеге асырылады. Интерактивті әдістерді пікірталастарда, викториналарда, сабақтан тыс сабақтарда мәселелік жағдайларды шешуде қолдануға болады. Тұлғаға бағытталған оқытуда әр оқушының қабілетіне сәйкес әр түрлі деңгейдегі тапсырмалар беріледі. Бұл ретте оқушылардың дербестігін, бастамашылығын дамытатын, тапсырмаларды өз бетінше шешуге мүмкіндік беретін дидактикалық материалдарды пайдалану қажет.

Педагогикалық ынтымақтастық оқушылардың оқу іс-әрекетін күшейту және жандандыру негізінде жүзеге асырылады. Оқушылар ұжымдық және жұпта жұмыс істейді. Бұл ретте оқушылар ұжыммен жұмыс істеуде жауапкершілікті, жеке, жұптық ойлау жаттығуларын, алған білімдері мен тәжірибелерін есте сақтауды, өзектендіруді сіңіреді.

Оқытуды саралау және жекелендіру кезінде мұғалім уақытының 75-80% оқушылармен және сыныппен жұмыс істеуге жұмсалады. Сараланған оқыту кезінде: барлық оқушыларға бірдей тапсырма беріледі және оқушыға тапсырманы орындауға шектеулі уақыт беріледі; оқушыларға сонымен қатар әлсіз оқушыларға тапсырманы орындауға көмектесетін қосымша материал беріледі. Бұл жағдайда оқушылардың психологиялық ойлауы жақсарады, әр оқушының жеке қабілеттері жақсарады, ойлау қабілеттері қалыптасады.

Бастауыш сыныптарда дидактикалық ойындарды сабақтың барлық кезеңдерінде қолдануға болады. Ойындар арқылы математикалық есептерді шешуге, табиғатты сипаттауға, сөздерді үйренуге болады.

Ақпараттық-компьютерлік технологияларды қолдана отырып оқыту қазіргі уақытта өте өзекті. Соңғы уақытта біздің елімізде осы мәселелер бойынша қолайлы жұмыс жүргізілді.

- мектептерді жаңа буын компьютерлерімен қамтамасыз ету;
- оқу процесіне аудиовизуалды құралдарды енгізу;
- интерактивті тақталарды, проекторларды пайдалану;
- электронды оқулықтар жасау;
- оқу процесін дамыту бойынша семинарлар, тренингтер және т.б. өткізу.

Оқытуда ақпараттық технологияларды қолдану мұғалімге мүмкіндік береді:

- мұғалім сабақты көрнекі түрде ұйымдастырады;
- мұғалім көрнекі құралды дайындауға уақытты үнемдейді және оны сабақтың барлық кезеңдерінде қолдануға мүмкіндік алады;

- оқу материалын түсіндіру үшін қолайлы жағдайлар жасалады.

Бұл жағдайда мұғалім келесі функцияларды орындайды:

- оқу процесін басқарады және оқытуды ұйымдастырады, өзінің және оқытылатын қызметін жоспарлайды, оқу процесінің барысын тексереді;

- оқытуға арналған бағдарламалық құралдарды әзірлейді, жаңғыртады және бейімдейді, мәтіндерді, пішіндерді, кестелерді, сызбаларды, суреттерді таңдайды;
- оқушылардың білімін, іскерлігі мен дағдыларын бағалау процесін автоматтандырады;
- білімді тексеруді автоматтандыру үшін тапсырмалар, сұрақтар мен жаттығулар жасайды;
- оқу бағдарламасы мен оқу бағдарламасындағы өзгерістерді талдайды;
- оқушыларды жеке дамуға бағыттайды.

Осылайша, бастауыш мектепте жаңа технологияларды, атап айтқанда, инновациялық әдістерді жүзеге асыру мәселелерін шешу бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық шеберлігін дамытумен байланысты және оның ұжымдық, топтық, жеке, ұтымды және сезімтал үйлесу қабілетінде көрінеді. Инновациялық технологияларды қолдану оқу дағдыларын қалыптастыруға әкеледі және оқушылар жаңа білім алуға, ақпаратпен жұмыс істеуге, қорытынды жасауға, ынтымақтастыққа, байланыс орнатуға үйренеді.

Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы, Сарыөзек ауылы
"Сарыөзек орта мектебі МДШО" КММ
Информатика пәнінің мұғалімі
Үмбетқұлова Сания Маратқызы

БІЗДІҢ АЙНАЛАМЫЗДАҒЫ АҚПАРАТ

Бөлім		Ақпаратты ұсыну		
Педагогтың аты-жөні		Үмбетқұлова Сания Маратқызы		
Күні				
Сынып 5 А		Қатысушылар саны		Қатыспағандар саны
Сабақтың тақырыбы:		Біздің айналамыздағы ақпарат		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		5.2.1.1 – әртүрлі ақпараттың мысалдарын келтіру және ақпаратты әртүрлі нысандарда ұсыну		
Сабақтың мақсаты:		- ақпаратқа әртүрлі мысалдар келтіріп, TopIQ.kz платформасында ұсынады		
Құндылыққа баулу		Талап. Технологиялық және цифрлық дағдыларды ілгерілету. Ұлттық айы		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы (8 мин)	Оқушылармен амандасу. Психологиялық ахуал. «Сағат тілі» әдісі. Сағатта көрсетілген уақыт бойынша іс-әрекетті жасайық. 1- амандасу 2-арқасынан қағу 3-күлімдеу 4- қол бұлғау 5-жылы сөз айту 6-құшақтау 7-отырып, тұру 8-басын сипау 9- билеу 10-көзін қысу 11-жүрек белгісін көрсету 12- тілек айту (2 мин) Оқушылар бүгінгі сабағымызда «SULPAK» дүкеніне барып келейік. Ортада тұрған себетпен, құрылғыларды бір-бірден алайық. Әр тапсырманы орындап, құрылғыларды сол себеттерге саласыздар.	Мұғаліммен амандасады. Оқушылар таңдаған сағаттағы көрсетілген уақыт бойынша іс-әрекетті орындайды Оқушылар бір-бір себеттен және құрылғыларымен алады. Оқушылар Padlet платформасының QR кодын сканерлеу арқылы сұрақтарға жауап береді Оқушылар суреттерге қарап, өз пікірлерін айту арқылы тақырыпты табады. Сабақтың тақырыбын дәптерге жазады.	Оқушының белсенділігін арттыратын ынталандыру сөздер: • Тамаша! Жарайсың! Әр тапсырмаға құрылғы сыйлыққа беріледі. Әр құрылғы 1 балл болып есептеледі ҚБ: 2 құрылғы арқылы – 2 балл Оқушының белсенділігін арттыратын ынталандыру сөздер:	 https://padlet.com/

	Оқу тапсырмасы: «Қысқа жауап» әдісі. Padlet.com платформасы арқылы сұрақтарға жауап берейік. Ақпарат деген не? Алгоритм дегеніміз не? Робот дегеніміз не? Интернет дегеніміз не? Спрайт дегеніміз не? Скрипт дегеніміз не? (3 мин) Миға шабуыл. «Суреттер сөйлейді» әдісі Суреттерге қарап, бүгінгі сабағымыздың тақырыбын табайық. Сабақтың тақырыбы мен мақсаттарымен таныстыру. (2 мин) Топқа бөлу: «Ою-өрнек» әдісі. Ою-өрнектің артында жасырылған топтардың саны бойынша 2 топқа бөлінейік. (1 мин)	Сабақтың мақсатымен танысады. Ою-өрнектің артында жасырылған топтардың сандары арқылы топтарға бөлінеді	• Тамаша! Жарайсың! • Тамаша! Қысқа Жарайсың!	
Сабақтың ортасы (32 мин)	Жаңа тақырыпты түсіндіру. Мұғалімнің түсіндірмесі. TopIQ.kz платформасы арқылы түсіндіріп, видео көрсету. (5 мин) Топтық жұмыс. 1-тапсырма. «Жарнама» әдісі. (15 мин) 1-топ. Ақпаратты қабылдау түрі туралы мәліметті оқулық пен платформадан іздеп, мысал келтіріп, мінездеме жазып, ұсынамыз. 2-топ. Ақпаратты ұсыну түрі туралы мәліметті оқулық пен платформадан іздеп, мысал келтіріп, мінездеме жазып, ұсынамыз. Жеке жұмыс. 2-тапсырма. Ақпаратты ұсыну түріне қарай сәйкестендір (5 мин) 	Мұғалімді тыңдайды Дәптерге анықтама жазады Ақпаратты қабылдау түрі туралы мәліметті оқулық пен платформадан іздеп, мысал келтіріп, мінездеме жазып, ұсынады. Дескриптор: - Ақпараттың қабылдау түрін анықтайды - Ақпараттың қабылдау түрін жарнамалайды - Ақпаратты қабылдау және ұсыну түрлерін салыстырады Ақпаратты ұсыну түрі туралы мәліметті оқулық пен платформадан іздеп, мысал келтіріп, мінездеме жазып, ұсынады. Дескриптор: - Ақпараттың ұсыну түрін анықтайды - Ақпараттың ұсыну түрін жарнамалайды - Ақпаратты қабылдау және ұсыну түрлерін салыстырады Ақпаратты ұсыну түріне қарай сәйкестендіреді Дескриптор: - Ақпарат бойынша ұсыну түрін табады	• Керемет ! Қуанышты мын! ҚБ: 3 құрылғы арқылы – 3 балл - ҚБ: 2 құрылғы арқылы – 2 балл - Сыйлық бонус картасы ҚБ: 3 құрылғы арқылы – 3 балл	TopIQ.kz платформасы Оқулық TopIQ.kz платформасы

Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы, Сарыөзек ауылы
"Сарыөзек орта мектебі МДШО" КММ
Информатика пәнінің мұғалімі
Адылханова Айжан Есенқызы

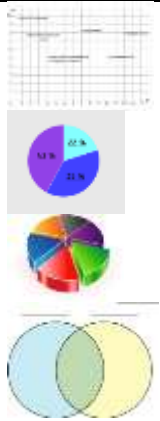
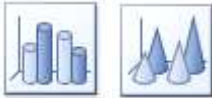
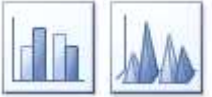

КЕСТЕЛІК ДЕРЕКТЕРДІ ГРАФИКАЛЫҚ ҰСЫНУ

Бөлім	3-бөлім – Электронды кесте арқылы есеп шығару	
Педагогтың аты-жөні	Адылханова Айжан Есенқызы	
Күні		
Сынып 7	Қатысушылар саны	Қатыспағандар саны
Сабақтың тақырыбы:	Кестелік деректерді графикалық ұсыну	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	7.2.2.3 электрондық кестеде диаграммаларды жасау	
Сабақтың мақсаты:	электрондық кестеде деректерді пайдаланып диаграмма құрады және олардың айырмашылықтарын ажыратады	

Сабақтың барысы:

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтың әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы (8 мин)	1.Оқушылармен амандасу. Психологиялық ахуал қалыптастыру. «Ақсүйек» ойыны. Білім алушылардың бойына «Ынтымақтастық» құндылығын дәріптеу мақсатында «Ақсүйек» ойынын ойнатамын. Сынып ішіне ақсүйек жасырылады бірінші болып тапқан оқушыға сыйлық беремін. (3 мин)	Мұғаліммен амандасады. Оқушылар жасырып қойған ақсүйекті табады. Тапқан оқушыға сыйлық беріледі	Оқушының белсенділігін арттыратын ынталандыру сөздер: • Тамаша! Жарайсың!	Қағаздан жасалған сүйек
	Топқа бөлу: «Ою-өрнек» әдісі. Ұлттық құндылықты дәріптеу мақсатында ою-өрнектің артында жасырылған топтардың саны бойынша 2 топқа бөлінейік. (1 мин)	Ою-өрнектің артында жасырылған топтардың сандары арқылы топтарға бөлінеді 1-ші топ 2-ші топ	Тамаша! Жарайсың!	
	Оқушылар бүгінгі сабағымызда «KAZPOST»-ға танымдық саяхатқа барып келейік. Ортада тұрған ғимараттың әрбір қабатына көтерілу үшін тапсырмаларды орындайсыздар	Оқушылар ғимараттың ішіндегі тапсырмаларды кезекпен орындайды		
	Бұрынғы білімін еске түсіру «Диаграмма» әдісі арқылы тапсырма орындаңыздар. Көп нүктенің орнына тиісті сөздерді тап 1)... дегеніміз – ұяшықтардағы деректерді белгілі шарттар бойынша форматтау 2)... (Ұяшықтарды ерекшелеу ережесі) нақты мәндері бар ұяшықтарды форматтау	Оқушылар таратылған қағазға тиісті сөздерді тауып, нүкте қою арқылы графиктік диаграмма шығарады	«Бағалау диаграммасы» 2 балл Дескриптор: - Тиісті сөздерді табады;	

	ережесін жасау үшін қажетті түрлі параметрлер орналасқан контекстік мәзірді ашады. 3) (Бірінші және соңғы мәндерді іріктеу ережесі) – ұяшықтардағы мәндердің алғашқы немесе соңғы элементтері топтарын анықтау форматын тағайындайтын мәзірдің қосымша режимін ашу. 4)... таңдалған ұяшықтардағы мәндерді көру ыңғайлы болуы үшін әртүрлі түстегі гистограммаларды қоюға мүмкіндік береді. 5).... (Түрлі түсті шәкілдер) – орналасқан мәндеріне қарай ұяшықтарды екі немесе үш түске бояу арқылы ерекшелеу. 6)... (Таңбалар жиынтығы) ұяшықтарға қойылатын таңбаларды көрсетеді. Ұяшықта қандай таңба болуы ұяшықтағы мәнді басқа ұяшықтардағы мәндермен салыстыру арқылы анықталады. (3 мин)			
	«Миға шабуыл» әдісі Үй тапсырмасының жауап парағына көңіл бөліп қарайықшы ✓ Суретте қандай мәліметтерді көрсетіп тұрсыздар ✓ Суретте қандай түсіндірулер немесе белгілер бар <i>(көмекші ретінде презентациядағы суреттерге қарап, математика, басқа да пәндермен байланысты, ортақ ұқсастық көріп тұрсыздар)</i> Осы сұрақтарды басшылыққа ала отырып, сабақтың тақырыбы мен мақсаттарымен таныстырамын. (2 мин)	Оқушылар суреттерге қарап сұрақтарға жауап беру арқылы тақырыпты табады. Сабақтың тақырыбын дәптерге жазады. Сабақтың мақсатымен танысады.	Оқушының белсенділігін арттыратын ынталандыру сөздер: Тамаша! Жарайсың!	
Сабақтың ортасы (32 мин)	Жаңа сабақты түсіндіру Жасанды интеллект арқылы мұғалімнің түсіндірмесі және Excel бағдарламасында программа құру үшін қажетті деректерді енгізіп, диаграмма түрін таңдау қадамдарын көрсетемін (5 мин)	Мұғалімді тыңдайды Дәптерге анықтама жазады		
	Топтық жұмыс. 1-тапсырма. «Талдау және көшіру» әдісі Оқушыларға диаграмма түрлерінің суреттерімен жасалған үлгілер беремін. суреттегі диаграммалардың құрылымын талдап, мәлімет жинап, берілген мәліметтер негізінде ұқсас диаграмма жасаңыздар (8мин) 1-топ 2-топ 	Оқушылар берілген суреттегі диаграмманың түрін (мысалы, бағаналы, сызықтық, шеңберлік диаграмма) анықтап, мәлімет жинақтап, диаграмма жасайды	ҚБ:«Бағалау диаграммасы» 3 балл Дескриптор: - Диаграмманың түрлерін ажыратады; - Берілген мәліметтерді толық және дәл қолдана отырып, ұқсас диаграмма құрастырады;	

	Жұптық жұмыс. 2-тапсырма. «Қазақстандық суретшілер» жобасы Аналитикалық компания интернеттегі сұраныстар бойынша көш бастап тұрған Қазақстандық суретшілердің тізімін жасаңыздар. Суретшілердің аты-жөні мен сұраулар саны суретте көрсетілген. Осы суреттегі деректерді пайдаланып, кесте жасаңыздар. Диаграмма түрін өзіңіз таңдай отырып, интернеттегі сұраныстар саны негізінде диаграмма құрыңыздар және өзара талқылаңыздар «Қазақстандық әншілер» жобасы Аналитикалық компания интернеттегі сұраныстар бойынша көш бастап тұрған Қазақстандық әншілердің тізімін жасаңыздар. Әншілердің аты-жөні мен сұраулар саны суретте көрсетілген. Осы суреттегі деректерді пайдаланып, кесте жасаңыздар. Диаграмма түрін өзіңіз таңдай отырып, интернеттегі сұраныстар саны негізінде диаграмма құрыңыздар және өзара талқылаңыздар. (10мин)		«Бағалау диаграммасы» 3 балл Дескриптор: - Кестелік деректерді құрастырады; - Диаграмма түрін таңдап, құрады;	
	Сергіту сәті. «Диаграмма биі» Музыканы қосамын (қысқа, көңілді әуен). - Әуен ырғағымен диаграмма түрлерін айтамын, ал оқушылар тез арада сәйкес қимылды орындайды. (3мин)	Оқушылар диаграмма түрлеріне қарай, сәйкес қимылды орындайды. "Гистограмма!" Оқушылар тік тұрып, екі қолын жоғары көтереді. "Шеңбер!" Шеңбер жасайды. "Графиктік!" Қиғаш бағытта денелерін созады.	• Тамаша! Жарайсың!	
	Жеке жұмыс. 3-тапсырма. «Кім жылдам?» әдісі. Learning apps платформасында диаграмманың түрлеріне атауы мен графикасына қарай сәйкестендіреді (5мин)	Диаграмма түрлерін сәйкестендіреді 	«Бағалау диаграммасы» 2 балл Дескриптор: - диаграмма түрлері мен атауларын сәйкестендіреді;	https://learningapps.org/display?v=p5or844nj22
Сабақтың соңы (5 мин)	Білім алушыларға өзін-өзі бағалау және мұғалімнің бағалауы ұйымдастырады. Сабақ барысында жинаған баллдарын тақтаға шығарамын. <i>10 балл алған білім алушыларға сыйлыққа 100 мб картасы беремін</i> Кері байланыс: «ҚҚҚ» әдісі. Оқушылар почтаға сабақ барысында Қыйын..... Қажет..... Құнды..... болған ақпаратты хат арқылы жазып почтаға салыңыздар. (4 мин)	Өзін-өзі бағалау және мұғалімнің бағалауымен оқушылар алған баллдарын қосып, нәтижесіндегі баллын шығарады. Оқушылар бүгінгі сабақтың мақсатына жеткізетін тапсырмалар орындауына қарай, өз түсінгенін, пікірін, өз көзқарастарын жазу арқылы сабаққа қорытынды жасайды.		
Үй тапсырмасы	85 беттегі 5 тапсырма (1мин)	Оқушылар үй тапсырмасын жазады		

**Абайская область, Аягозский район, город Аягоз
КГУ "Общеобразовательная средняя школа №7"
Учитель информатики, педагог-исследователь
Шалтаева Сауле Кунанбаевна**

СОВРЕМЕННЫЕ ИННОВАЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКЕ ИНФОРМАТИКИ

Современные представления об образовательных результатах выходят за рамки простого овладения знаниями, навыками и умениями. Они являются финальным продуктом учебного процесса, отражающим качественные изменения в личности учащегося и проявляющимся в его поведении и взаимодействии с социальной средой. Одним из выражений образовательных достижений является функциональная грамотность, которая определяется как способность личности быстро адаптироваться к конкретной культурной среде, основываясь на знаниях, умениях и навыках для успешного функционирования в социальных отношениях.

Главная цель современной школы заключается в формировании функционально грамотных людей.

Функциональная грамотность означает способность применять все полученные в течение жизни знания, умения и навыки для решения разнообразных жизненных задач в различных сферах деятельности, коммуникации и социальных отношений.

Функционально грамотный человек ориентируется в мире и действует в соответствии с ценностями, ожиданиями и интересами общества. Он обладает такими характеристиками, как самостоятельность, познавательная активность, способность к сотрудничеству и обладание определенными ключевыми качествами и способностями. Важно, чтобы каждое занятие в школе было построено таким образом, чтобы у всех учащихся вызывался устойчивый интерес, формировалась активная учебная деятельность и желание творчески творить и учиться, экспериментировать, формулировать и проверять гипотезы. Это является основной задачей современного учителя.

Для развития функциональной грамотности учащихся на уроках информатики необходимо решить три основные задачи:

1. Обеспечить каждому ученику достижение образовательного уровня, соответствующего его потенциалу, чтобы гарантировать дальнейшее развитие и возможность самообразования.
2. Сформировать опыт творческой и социально значимой деятельности у каждого ученика, позволяющий им раскрыть свои способности и таланты.
3. Накопить опыт коммуникации и взаимодействия на основе гуманистических отношений, развивая учеников как активных и уважающих других людей.

В эпоху цифровых технологий развитие функциональной грамотности тесно связано с компьютерной грамотностью. Для успешного развития функциональной грамотности учащихся и достижения ключевых и предметных компетенций на уроках информатики следует учесть следующие условия:

- Учебный процесс должен стимулировать самостоятельность и ответственность учеников, чтобы они осознавали свою роль в достижении желаемых результатов.
- Обучение на уроках информатики должно быть активным и ориентированным на практическую деятельность учащихся.

- Ученикам следует предоставлять возможности для приобретения опыта в достижении поставленных целей и решении реальных проблем.
- Оценка знаний и достижений должна быть четкой и ясной, чтобы учащиеся могли оценивать свой прогресс и прогресс своих сверстников.
- Применение продуктивных форм групповой работы позволит ученикам развивать навыки сотрудничества и коммуникации.
- Чтобы ученики могли развиваться в соответствии с индивидуальными особенностями, необходимо переходить от фронтальных методов обучения к индивидуальной образовательной траектории для каждого ученика и использованию проектных задач.

Использование информационных образовательных технологий в процессе обучения информатике необходимо для комплексного воздействия информационно-образовательной среды на обучение учащихся. Создание и использование интерактивных инструментов в учебном процессе повышает эффективность образовательного процесса, делает обучение увлекательным и позволяет реализовать личностно-ориентированный подход в обучении, помогает наполнять занятия новым содержанием, увлекательно и эмоционально окрашивать их, что создает благоприятную атмосферу, а также способствует ускорению учебного процесса и повышению интереса учащихся к предмету. Эти аспекты определяют «развитие в когнитивной, эмоциональной и волевой областях личности».

Создание интерактивных задач по информатике может осуществляться в различных сервисах и приложениях. Рассмотрим некоторые из них:

1. Quizlet - сервис для создания различных видов интерактивных задач. При использовании этой услуги учитель может использовать материал, доступный в базе, и создавать свои собственные интерактивные задания.

2. Plickers - это приложение, которое позволяет учителю мгновенно оценивать ответы учащихся в классе и упрощает проверку работы. Это приложение работает с использованием QR-кодов, знакомых всем в повседневной жизни. Plickers может использоваться учителем на планшете или телефоне, компьютере или ноутбуке.

3. Kahoot - приложение для создания интерактивных задач - это отличный, яркий, простой и бесплатный сервис для создания интерактивных упражнений. Kahoot! может использоваться для проведения различных викторин, тестов и опросов как в классе, так и в дистанционном обучении с целью быстрой проверки знаний учащихся.

4. Learningapps.org - сервис для создания различных интерактивных заданий как по информатике, так и по другим учебным предметам. Основная идея сервиса заключается в том, что обучающиеся могут проверить и закрепить свои знания в интересной игровой форме, что способствует формированию у них познавательного интереса к изучению школьного предмета.

Также для развития функциональной грамотности учащихся на уроке информатики можно использовать следующие примеры образовательных технологий:

1. Виртуальная и дополненная реальность: Эти технологии позволяют создавать иммерсивные образовательные среды, где учащиеся могут практиковать свои навыки и знания в реалистичной виртуальной среде. Например, они могут решать виртуальные задачи программирования или создавать виртуальные модели и симуляции.

2. Компьютерные игры: Игровые технологии могут быть использованы для обучения информатике. Учащиеся могут играть в образовательные игры, которые помогают им углубить свои знания о программировании, алгоритмах и других концепциях информатики. Игры могут быть интерактивными, адаптивными и мотивирующими, что способствует развитию функциональной грамотности.

3. Онлайн-ресурсы и видеоуроки: Интернет предоставляет широкий доступ к различным образовательным ресурсам и видеоурокам. Учащиеся могут изучать программирование, алгоритмы и другие темы информатики с помощью интерактивных видеоуроков, онлайн-курсов и специализированных платформ.

4. Коллаборативные инструменты и облачные технологии: Учащиеся могут сотрудничать над проектами и заданиями, используя коллаборативные инструменты и облачные технологии. Они могут создавать и редактировать документы, программировать в группе и обмениваться идеями и решениями, что развивает их коммуникативные навыки.

В отличие от многих других школьных предметов, информатика должна обеспечивать не только усвоение теоретических знаний, но и развитие практических навыков у учащихся. Поэтому на уроках информатики особое внимание уделяется практической части, в которой школьники имеют возможность

работать самостоятельно. В процессе такой работы они проводят исследования, выделяют ключевые элементы действий, необходимые для выполнения конкретной задачи. Это позволяет им лучше усваивать материал и переходить от простого оценивания своих достижений к самооценке.

Таким образом, применение новых образовательных технологий в процессе обучения является одним из важнейших аспектов совершенствования учебного процесса, что повышает его практическую направленность, развивает интеллектуальные и творческие способности учащихся. А интерактивные задания, соответственно, служат универсальным средством усвоения знаний в рамках различных дисциплин, в том числе информатики. Использование возможностей новых интернет-сервисов в обучении является важным моментом совершенствования учебного процесса, повышения его практической направленности, а также способствует усилению мотивации и повышает интерес детей к изучению информатики, что, в свою очередь, значительно улучшает образовательный процесс, получая преимущества перед традиционными методами обучения.

**Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Әйтеке би ауылы
«№68 Сырым Датұлы атындағы жалпы білім беретін мектебі»КММ
География пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Байтлеуова Молдир Касымхановна**

ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ

Қазіргі таңда отандық білім беру стандарттары белсенді, шығармашылық және танымдық қызметіне, шығармашылық қабілетін дамытуға баса назар аудара отырып, мектептің географиялық білім беру сапасына жаңа талаптар қояды. Себебі қоғам жеделдетілген қарқынмен дамып келеді және мектеп түлектері шығармашылық ойлау қабілеттерін қалыптастырып, жағдайға стандартты емес шешімдер қабылдау қажет.

Сондықтан да мұғалімнің міндеті-өскелең ұрпақты өзгермелі өмір сүру жағдайларына дайындау, дұрыс шешім табуға көмектесу, өз таланттары мен шығармашылық әлеуетін көрсетуге мүмкіндік беру. Ғылыми педагогикалық әдебиетте шығармашылық тапсырмалар бойынша жұмыстың әдістемелік аспектілерін көрсететін көптеген жұмыстар бар. Қазіргі қоғамдағы оқушылардың шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру мәселесі өзекті және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту құралдарын іздеуді талап етеді. Оқу іс-әрекетінің мазмұны мен ұйымдастырылуы оқушының өз міндеттеріне шығармашылық қарым-қатынасын анықтау арқылы ғана дұрыс бағалауға мүмкіндік береді.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау шығармашылық іс-әрекет қиялдың жұмысы, белгілі бір болжам, мақсатқа жетуді іздеу деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Сондықтан шығармашылықтың белсенді процесі балаларға жағымды эмоциялар әкеледі. Тиісінше, шығармашылық қызметті білім беру мазмұнының ерекше құрамдас бөлігі ретінде қарастыру қажет.

Шығармашылық қызмет тәжірибесін дамытудың негізгі құралы-танымдық тапсырмаларды қолдану. Олар оқушылар үшін субъективті маңызды және олар үшін қол жетімді деңгейге ие болуы керек. Сонымен, оқушыларды танымдық мәселелерді шығармашылық шешу процесінде шығармашылық қызмет тәжірибесіне үйрету үшін ерекше әдістемелік жағдайларды ескеру маңызды.

Атап айтқанда, география сабақтарында шығармашылық қызмет тәжірибесін дамытуда келесі әдістемелік шарттарды бөліп көрсетуге болады:

- білім алушыларды ақыл-ой әрекетінің әдістерімен қаруландыру;
- оқуға деген ынта мен қажеттілікті сақтау;
- мәселені өз бетінше шешуге бағытталған оқытудың ерекше ұйымын пайдалану;
- эмоциялар мен ізденіс әрекетін қалау.

География сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту оқу үдерісіндегі құрылымдық буын болып табылады, мұнда басты міндет оқушының тұлғааралық және әлеуметтік коммуникацияда өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі көрсету үшін оларды интеллектуалды және танымдық іс-әрекетке қосу арқылы бастапқы шығармашылық әлеуетін дамыту болып табылады. Сондықтан, осы кезеңде (оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай) оқушының сыртқы әлемге бейімделу дәрежесін анықтау маңызды.

Әдістемелік әзірлемелер жан-жақты дамыған және заманауи тұлғаны дамыту мақсатында оқушылармен белсенді және мақсатты жұмысты талап етеді. Интеллектуалды-танымдық іс-әрекет жұмыстың әртүрлі формаларымен үйлесуі керек және оқыту, даму және денсаулықты сақтау мәселелерін шешуге міндетті. Қалыптасқан жағымды эмоцияларға сабақ жасай отырып, оқу іс-әрекеті процесінде қолайлы психологиялық климат оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуға ықпал етеді.

География сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ойдағыдай дамытудың негізгі мақсаты-белсенді әлеуметтік және білім беру қызметіне бейімделу арқылы жеке бейімділік пен сараланған тәсіл негізінде жеке көрініс жағдайларын жүзеге асыру. Оқушылардың шығармашылық қызметінде бірлескен атмосфераны құру оқу процесінде оқушылардың шығармашылық дамуын қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Осылайша, сыныпта маңызды шарт қалыптасады, бұл адамның шығармашылық қабілеттеріне шығармашылық әсер етеді-оқу процесінде қауіпсіз және сенімді қарым-қатынас.

География сабақтарында шығармашылық қызметті нығайту және дамыту мотиві мұғаліммен және осы сынып оқушыларымен жеке қарым-қатынас болуы мүмкін. Содан кейін оқушы өзінің әлеуетін бағалай алады және өз әрекеттерін реттей және үйлестіре алады.

География сабақтарында шығармашылықты ұйымдастыру құрылған іс-қимыл алгоритміне негізделген. Жетілген шығармашылық жұмыс үшін тәуелсіз және сыни ойлау қабілетін игеру, құбылыстар мен процестердің мәнін түсіну, оқу іс-әрекетінің өнімділігін не қамтамасыз ететінін сұрау қажет.

Шығармашылық тапсырмаларды пайдалану кезінде оқушылардың жеке тәжірибесіне ерекше назар аудару керек және олардың қызметі сәттілікке бағытталуы керек. Әрбір сабақ балалардың шығармашылығын тексеруге ынталандыру болуы керек және олардың шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға ішкі қажеттілігі болады. Танымдық қызығушылықтарды дамыту оқушыларға өздерінің шығармашылық жетістіктерін өзін-өзі бағалау және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру деңгейінде көрсетуге мүмкіндік береді.

Географияны оқытуда мәселелік оқытуды пайдалануға болады. Дидактиканың ережелеріне сәйкес мәселелік оқыту келесі әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылады: ішінара іздеу немесе эвристикалық, мәселелік, баяндау, зерттеу.

Мәселелік жағдайды шешуде оқушылар келесі кезеңдерді ажырата алады: мәселені білу, қарама-қайшылықтарды ашу; осы шарттар негізінде гипотезаны құрастыру; гипотезаны дәлелдеу; жалпы қорытынды.

Мәселені шешу үшін оқушылар оқу іс-әрекетінің байланыстардағы алшақтықты табу, гипотезаны алға тарту, сұрақтың талаптарын қайта құру, гипотезаның жалпы ұстанымын жеке әдістерге қолдану, себеп-салдар кешенін құру сияқты әдістерін пайдаланады. Бұл әдіс-тәсілдерді оқушылардың біртіндеп меңгеруі мәселелік жағдайларды шешу қабілетінің қалыптасуына әкеледі.

Географияны оқытуда мәселелік немесе шығармашылық тапсырмалардың бірнеше түрі қолданылады:

Мәселелік сипаты бұрын игерілген білім мен тапсырманың (немесе сұрақтың) талабы арасындағы алшақтыққа байланысты тапсырмалар. Мысалы, физикалық географияның бастапқы курсында оқушылар күн жылуының мөлшері ендікке байланысты екенін біледі: ендік неғұрлым аз болса, соғұрлым жылу көп болады және керісінше. Келесі курста Африканы зерттеу кезінде олар тропикалық белдеуде жазғы температура (+32C) экваторлық (+24c) температурадан жоғары екенін біледі. Бұл факт бұрын үйренген тәуелділікке қайшы келеді және проблемалық тапсырманы қалыптастыруға негіз болады: "Атласпен

жұмыс жасай отырып, Африканың тропикалық және Экваторлық белдеулеріндегі жазғы және қысқы температураны салыстырыңыз. Неліктен тропикалық белдеуде шілденің температурасы жоғары?»

Көп мәнді себеп-салдар байланысын орнату тапсырмалары. География зерттейтін объектілер мен процестердің ерекшеліктері әдетте себептер кешеніне байланысты болады және салдарлар кешенін тудырады. Сондықтан мұндай тапсырмалар түрі оқытуда ең кең тараған. Егер бір мезгілде оқушылар өз бетінше кең ауқымды білімдерді әртүрлі тәсілдермен таңдап, қолдануы керек. Басқа оқу пәндерін қоса алғанда, тапсырма мәселелік болып табылады, мысалы, «Америка Құрама Штаттарының әлемдегі жетекші державаға айналуына қандай факторлар әсер етеді?» (Кем дегенде 5 себепін атаңыз).

Оқушылардың шығармашылық іс-әрекетінде бірлескен атмосфераны құру оқу процесінде оқушының шығармашылық дамуын қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Осылайша, сабақта жалпы адамның шығармашылық қабілеттеріне шығармашылық әсер етуді қамтамасыз ететін маңызды шарт қалыптасады.

География сабағында шығармашылық белсенділікті нығайту және дамыту мотиві мұғаліммен және осы сынып оқушыларымен жеке қарым-қатынас болуы мүмкін. Сонда оқушы өз мүмкіндігін бағалай алады және өз іс-әрекетін реттеп, үйлестіре алады.

География сабақтарында шығармашылықты ұйымдастыру құрылған іс-қимыл алгоритміне негізделген. Жетілген шығармашылық жұмыс үшін тәуелсіз және сыни ойлау қабілетін игеру, құбылыстар мен процестердің мәнін түсіну, оқу іс-әрекетінің өнімділігін не қамтамасыз ететінін сұрау қажет.

Шығармашылық тапсырмаларды пайдалану кезінде оқушылардың жеке тәжірибесіне ерекше назар аудару керек және олардың қызметі сәттілікке бағытталуы керек. Әрбір сабақ балалардың шығармашылығын тексеруге ынталандыру болуы керек және олардың шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға ішкі қажеттілігі болады. Танымдық қызығушылықтарды дамыту оқушыларға өздерінің шығармашылық жетістіктерін өзін-өзі бағалау және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру деңгейінде көрсетуге мүмкіндік береді.

Жетісу облысы, Талдықорған қаласы
"Құрама үлгідегі №1 ясли-бақшасы"
Тәрбиеші
Есимбекова Гульназ Болаткановна

БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ЕРТЕГІЛЕРДІҢ РӨЛІ

Жас ұрпақты рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – білім беру жүйесінде қазіргі таңда өмірдің өзі алға қойған бағыт.

Ұлттың мәдени-интеллектуалдық деңгейінің құлдырауы құндылықтардың дәстүрлі рухани-адамгершілік иерархиясын жаңғыртуды талап етеді. Моральдық бағыттардың жоғалуы, ар, ұят, борыш сияқты категориялардың құнсыздануы қоғамдағы келеңсіз салдарға: әлеуметтік жетімдікке, балалар арасындағы қылмыстың артуына, қаңғыбастыққа, кәмелетке толмағандар арасындағы нашакорлыққа, оқуға деген қызығушылықтың төмендеуіне және ата-ананың жауапсыздығы мен немқұрайлылығына әкеп соқты. Қоғамымыздағы осындай келеңсіз құбылыстардың астарында руханияттың жоқтығы көрніс тапты.

Рухани-адамгершілік білім берудің жаңа технологияларын пайдалану осындай қажетті өзгерістерге жаңа серпін беріп, оларды қоғамда тезірек бекітуге көмектеседі. Мұндай технология ертегі терапиясы болып табылады.

Үш жастан алтыға дейінгі жас баланың әр нәрсені білуге ұмтылатын танымдық кезеңі екені белгілі. Біздің заманымызда баланың ақыл-ойын, жан-дүниесін тәрбиелеуге, адамгершілік-рухани дамытуға ұмтылуда, онсыз барлық жинақталған білімнің түкке тұрғысыз болуы толықтай мүмкін.

Балалардың шығармашылығы еліктеуге негізделген, ол баланың дамуының, атап айтқанда, оның көркемдік және шығармашылық қабілеттерінің маңызды факторы ретінде қызмет етеді. Мектепке дейінгі жаста баланың көркемдік-шығармашылық іс-әрекетінің негізі қаланады, ол оны жоспарлау және жүзеге асыру қабілетінің дамуында, білімі мен идеясын ұштастыра білуінде, сезімін шынайы жеткізуде көрінеді.

Балаларды қазақ ауыз әдебиеті шығармаларымен таныстыруда даладағы қазақ ойындары, ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар мен айтыстар (ақын-жыраулардың жыр мүшәйралары) қолданылады.

Демек, барлық фольклорлық жанрлардың ішінде ертегі – балалардың ең сүйікті жанры.

Ертегі терапиясы – бұл қиялдағы жағдайдың әрекеттері белсенділікке, дербестікке, шығармашылыққа, баланың өзінің эмоционалдық күйлерін реттеуге бағытталған нақты қарым-қатынаспен байланысты кешенді әрекет; бұл ертегідегі метафоралық ресурстарды пайдалана отырып, балалардың өзін-өзі тануына, өзін-өзі ұстауына, басқалармен ерекше сенімді, тығыз қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Ертегілер болмыстың қуанышпен қабылдануын, абыройын қорғай білген адал адамның тағдырын білдіреді. Ертегі балаларды қатыгездікке бағынбауға, қиындық туындағанда берілмеуге, қиыншылықтармен батыл күресуге, оларды жеңуге үйретеді.

Жануарлар туралы ертегілердің антропоформизммен ерекшеленуі, яғни жануарларға адам сияқты ойлау, сөйлеу, әрекет ету қабілетін беру эмоционалды әсерді күшейтеді.

Балаларды халықтың мәдениетімен таныстыратын, олардың ойын, сезімін, мұратын жеткізетін, өмір туралы ой-өрісін кеңейтіп, балалардың қуанышына бөлейтін - ертегі. Ертегінің жарқын, нақты тілі тыңдаушылардың сөздік қорын байытады. Жұмыс тәжірибесінде ертегілер балаға мұғалімнің мәнерлеп оқуы немесе әңгімелеуі, сонымен қатар оқушылар қатысатын сахналық қойылымдар ұйымдастыру арқылы бейнеленген кейіпкерлерге эмоционалдық түрленуіне кең мүмкіндік алады.

«Ауызша мәдениетті қабылдау ұжымдық сипатқа ие және ұжымдыққа психологиялық және эстетикалық серпін береді. Ауыз әдебиеті – адамдарды біріктірудің, олардың көңіл-күй бірлігін қамтамасыз ететін неғұрлым тиімді құрал, бытыраңқылықты женудің, әрбір адамның рухани дүниесін дара оқшаулаудың құралы». Ол жоғары көңіл-күйді, жағымды көзқарасты, шабыт пен шығармашылық белсенділікке табиғи қажеттілікті алуға ықпал етеді.

Оқушылардың көркемдік-шығармашылық іс-әрекетін халық ертегілері арқылы дамыту – оқушылардың шығармашылық әлеуетін өзектендірудің ең жақсы тәсілі, дүниені көркемдік-бейнелі түрде тану негізі мен әдісі. Балалардың көркем шығармашылығы айналадағы шындыққа жоғары назар аударудан басталып, жарқын әсерлерге, бейнелерге, тәжірибелерге, ассоциативті қиялға негізделген өз туындыларын жасау қажеттілігін тудырады.

Халық ертегілері арқылы көркемдік-шығармашылық белсенділікті дамытудың мазмұнын таңдау критерийлері: қазақ халқының дәстүрлі мәдениетіне негізделген халық педагогикасының идеялары; моральдық аспект; балалар мен оқушылардың жас ерекшеліктерін; көптеген нұсқалары бар шығармашылық сипаттағы логикалық тізбектерді толықтыру және дамыту мүмкіндігі; шығармашылықта күтпеген және стереотиптік емес ұқсастықтар мен ассоциацияларды дамыту.

Шығармашылық топтарға арналған кешенді тапсырмалар, эксперименттік оқу бағдарламалары, сабақ әзірлеу, сахналық қойылымдардың сценарийлері және т.б., яғни оқушыларды олардың шығармашылық әрекетіне ықпал ететін көркемдік және шығармашылық іс-әрекетке қосуға бағытталған оқу сабақтарын ұйымдастыруға арналған барлық дидактикалық материалдар әзірленді.

Оқушылардың көркемдік-шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін халық ертегілерінің тартымдылығы мынада:

а) ертегілерде әрбір баланың басынан өткеретін жағдайлар мен мәселелер (кедергілерді жеңу, ата-анасынан айырылу, таңдау жасау қажеттілігі);

ә) ертегінің басты кейіпкері – ұжымдық бейне, ал бала онымен оңай танылады, ертегі оқиғасына қосылады, өзін кейіпкер ретінде сезінеді;

б) ертегіде, әдетте, баланың «өмір сүруге», эмоционалдық өңдеуге, «сәйкестендіруге» және шынайы өмірге көшуге мүмкіндігі бар әртүрлі жағдайларда мінез-құлықтың көптеген үлгілері бар.

Тыңдау, оқу процесінде ертегілер кейіпкерлерге эмпатия бере отырып, балалар мінез-құлық мотивтерін, сезімдерін түсінуге үйренеді, мінез-құлықтың басқа ықтимал тәсілдері туралы түсінік алады, жеке эмоцияларды көрсетуге ғана емес, сонымен қатар оларды басқа адамдардың эмоцияларымен салыстыруға мүмкіндік алады. Эмоциялар мен тәжірибелердің толықтығы балалардан оларды әңгіме, поэзия, ән айту, би, суреттер, сахнадағы ертегі кейіпкерлерінің бейнесі түрінде көрсетуді талап етеді.

Ертегі терапиясының элементтері бар сабақтар баланың жайлылығына, оның психикалық қауіпсіздігіне, мұғаліммен эмоционалды қарым-қатынас қажеттілігіне бағытталған. Мен сыныптардың әртүрлі құрылысын ұсынамын: бір жағдайда бұл ертегі ойыны болса, екіншісінде спектакль-сабақ. Мұндай сыныптардағы балалар спектакльдің көрермені де, қатысушылары да болады. Сыныптардың мұндай құрылысы балалардың тұрақты зейініне қол жеткізуге, сабақ бойы олардың қызығушылығын

сақтауға мүмкіндік береді. Бұл балалар үшін, олардың психикалық және эмоционалдық жағдайы тұрақсыз, жұмыс қабілеті төмен әрі жиі шаршайтын болғандықтан, өте маңызды.

Сабақтарға ертегі терапиясының элементтерін қосу әртүрлі мәселелерді шешуге көмектеседі:

- тілдің лексикалық және грамматикалық құралдарын жетілдіру;
- айтылу, қабылдау және мәнерлілік саласында сөйлеудің дыбыстық жағын жетілдіру;
- баланың әрбір сөзі мен мәлімдемесінің коммуникативтік бағыттылығы;
- диалогтік және монологтік сөйлеуді дамыту;
- көру, есту және қозғалыс анализаторларының байланысы;
- қолайлы психологиялық атмосфераны құру, баланың эмоционалды-сенсорлық саласын байыту;
- мәдениетіміздің өткені мен бүгінімен, фольклорымен таныстыру.
- руханилыққа, адамгершілікке, мейірімділікке, зейінділікке, жауапкершілікке, патриоттыққа тәрбиелеу.

Осы орайда балаларды тәрбиелеудегі батырлық жырлардың да рөлін айта кеткім келеді. «Қазақтың батырлар жырлары» көптеген ғасырлар бойы халықтар арасында монументалды поэтикалық жыр түрінде өмір сүрді, оның әуезді ырғағы прозалық шегіністермен астасып жатты.

Қазақ батырлардың рухы, олардың аңыз-әңгімелерде жырланған тектілігі, күш-қуаты мен ақыл-парасаты тірілердің көшпелі қосын мәңгілік серік етіп, киелі жер-су кеңістігін күзетіп, ұрпақтарының тыныштығын сақтайды деп киелі сенген.

Қазақтың батырлық аңыздары, «Ер Тарғын», «Алпамыс батыр», «Қобыланды батыр», «Қамбар батыр», «Ер Төстік», «Керкұла атты Кендебай», «Қайым батыр» және т.б. балалардың ең сүйікті аңыздары, халықтың ұлттық нақышын, жауынгерлік рухын, ата-бабасының жерін қорғауға деген берік ниетін жеткізеді.

Тұрмыстық ертегілер басты кейіпкерлердің керемет әрекеттерімен байланысты. Оларда қарапайым адам өзінің тапқырлығымен, моральдық төзімділігімен қарсыластарынан басым түседі. Бұл ертегілер күнделікті істер мен отбасылық қарым-қатынастар туралы әңгімелейді, адам болмысының адамгершілік аспектілерінен хабардар етеді. Мұндай ертегілердің сюжетіне афоризмдерді, халық даналығын, мақал-мәтелдерді өрнектеп салуға болады. Ертегі кейіпкерлері жұмбақтарды тауып, шындықты байқампаздықпен ашады, дауларды әділ шешіп, жақсы кеңес береді, тапқырлықпен жарысады. Бұл ертегілер даналық пен ақылдың әділетсіздіктен артықшылығын көрсетеді.

Адамгершілік қарым-қатынас туралы ертегілерде бақытты өмір жолындағы кедергілерді жеңу, әділдік пен берекеге жету туралы әңгімелер жетекші орын алады. Басты кейіпкерлер батыл әрекеттер жасайды, ал қарсыластар патша мен сарбаз, бай мен кедей, саудагер мен қаңғыбас, молда мен қарапайым халық т.б. болуы мүмкін. Ертегінің оқиға желісіндегі тартымды шиеленіс сынақтардың сәтті нәтижесін, қуғынға ұшыраған адамның келеңсіз оқиғаларын баяндау арқылы жүзеге асады. Ертегілер мен нақыл сөздерде жоғары адамгершілік қасиеттер (еңбекқорлық, мейірімділік, үнемшілдік, үлкенді сыйлау, сөзге адалдық) бекітіледі. Халық даналығы әділетсіздікті, қатыгездікті, алдауды және басқа да құмарлықтарды айыптайды.

Қорытындылай келгенде, халық ертегілерінің тәрбиелік әлеуеті оқушылардың көркемдік-шығармашылық белсенділігін дамытуға барынша ықпал етеді. Мектепке дейінгі ұйымдарда ертегілер апталығын жиі өткізіп отыру және ертегімен байланысты жүргізілген жеке және ұжымдық жұмыстар, топ арасында оң көзқарас, шебер ұйымдастырылған шығармашылық орта құрып, балаларды көркемдік және шығармашылық жұмыстарға ынталандырады.

Алматы облысы, Іле ауданы, Байсерке ауылы
 № 9 орта мектеп
 Педагог-психолог
 Баймбетова Толқын Амиржановна

МЕКТЕПТЕ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Білім беру мекемелерінің психологиялық қызметінің жұмысы оқушылардың психикалық және психологиялық денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған, бұл өз кезегінде олардың оқу мотивациясын жақсартуға, психикалық процестерді тұрақтандыруға, өнімділікті арттыруға, мінез-құлық мәселелерінің пайда болу қаупін азайтуға әкеледі. Осы мақсатқа жету үшін психологиялық қызметтің ғылыми және әдістемелік аппараттарын жетілдіру қажет; білім беру мекемесінде баланы қоршап тұрған барлық ересектердің, атап айтқанда: педагогтардың, психологтардың, мектеп әкімшілігі мен ата-аналардың қызметін үйлестіру. Бұл мәселені шешуге практикалық білім беру психологының негізгі қызмет түрлеріне сәйкес және белгілі бір білім беру мекемесінің нақты жағдайларын ескере отырып жасалған әртүрлі психикалық және психологиялық денсаулық бағдарламаларын іске асыру ықпал етуі мүмкін.

Педагог-психологтың қызметі, әдетте, келесі негізгі бағыттарды қамтиды: психологиялық білім беру, психологиялық профилактика, психодиагностика, психологиялық түзету, оқушылардың жеке басын дамыту бойынша жұмыс, психологиялық кеңес беру. Педагог-психолог қызметінің барлық бағыттары іс жүзінде тығыз бірлікте және өзара байланыста болады.

Білім беру саласында жұмыс істейтін педагог- психолог әр түрлі жастағы балалармен айналысады. Оқушылардың жан-жақты интеллектуалды, жеке дамуы әр жас кезеңіндегі балалардың толыққанды өмір сүруін қамтамасыз ететін және сол арқылы олардың жеке шығармашылық потенциалдарын жүзеге асыруға ықпал ететін оңтайлы психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасауды талап етеді. Оларға мектеп жылдарында осы жолды ойдағыдай өтуге көмектесу-балалар практикалық психологының ең қиын міндеттерінің бірі.

Білім беру мекемесінің қажеттіліктеріне, сондай-ақ психологтың кәсіби қалауына байланысты білім беру процесіне қатысатын оқушылар мен ересектерге психологиялық көмектің әртүрлі модельдері жүзеге асырылуы мүмкін. Оларда психологиялық қызметтің жоғарыда қарастырылған барлық бағыттары әртүрлі үйлесімде ұсынылуы мүмкін.

Өз жұмысын жоспарлау кезінде педагог-психологқа келесі критерийлерге сүйенуі қажет.

1. Баланың мектеп өмірінде бірнеше объективті қиын кезеңдер бар, олар тек білім алу барысында ғана емес, сонымен қатар сыртқы жағдайларды жеңу процесінде де өзінің жеке әлеуетін барынша пайдалануы керек. Мұндай кезеңдерге бірінші сынып оқушыларының мектепке бейімделу кезеңі, бірқатар мектептерде сынып ұжымдарын қайта құрумен қатар жүретін орта буындағы оқытудың басталуы (5-сынып), 10-сыныптағы оқытудың басталуы жатады.

2. Белгілі бір жас кезеңі белгілі бір психикалық процестер мен қасиеттердің, тұлғаның психологиялық қасиеттерінің дамуына, сондықтан психологиялық-педагогикалық әсердің белгілі бір түріне сезімтал. Сондықтан бала әр жас кезеңінде ерекше көмекке мұқтаж.

3. Әр жас кезеңіндегі баланың толыққанды өмір сүруі оны келесі жас кезеңіне өтуге дайындайды, бұл үшін қажетті психологиялық неоплазмалардың қалыптасуына мүмкіндік береді.

Психопедагогикалық бағдарламаларды әзірлеуде "жақын даму аймағы" принципін қолдану оқушының жақын арада қол жеткізе алатын даму деңгейін жобалауға мүмкіндік береді. Бастауыш мектеп жасында баланың психикалық және жеке дамуын анықтайтын жетекші іс-әрекет оқу әрекеті болып табылады. Сондықтан бастауыш мектеп жасындағы балаларға психологиялық көмек танымдық процестерді дамытуға және қажет болған жағдайда түзетуге бағытталуы керек. Жасөспірімдер мен жоғары сынып оқушыларының "жақын даму аймағы" өзін-өзі тану, жеке өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі реттеу, интеллектуалды және жеке рефлексия мәселелері кеңістігінде ересектермен ынтымақтастықты қамтиды. Осыны ескере отырып, осы жастағы оқушыларға психологиялық көмек адамгершілік құндылықтарды, өмірлік перспективаларды, өмірдің жеке мағыналарын қалыптастыруға, өздерін, мүмкіндіктерін, қабілеттерін, мүдделерін білуге жағдай жасауға бағытталуы керек.

Бірінші сынып оқушылары үшін оқудың бастапқы кезеңі өте қиын, өйткені ол бүкіл өмір салты мен белсенділігін қайта құрылымдауға әкеледі. Баланың дамуы мен өмірін анықтайтын орын факторы, әлеуметтік жағдайлар өзгеруде. Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі орынның өзгеруі – оқушы, мектеп оқушысы позициясына ауысуы, баланың психологиялық ашықтық жағдайын туғызады. Кіші мектеп жасының басталуы баланың мектепке барған сәтімен анықталады.

Осы кезеңде баланың одан әрі физикалық және психофизиологиялық дамуы жүреді, бұл мектепте жүйелі білім алу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Ең алдымен, ми мен жүйке жүйесінің жұмысы жақсарады.

Физиологтардың айтуынша, 7 жасқа қарай ми қыртысы едәуір жетілген. Алайда, ақыл-ой әрекетінің күрделі түрлерін бағдарламалауға, реттеуге және басқаруға жауапты мидың ең маңызды, ерекше бөліктері осы жастағы балаларда әлі қалыптасуын аяқтамаған (мидың фронтальды бөліктерінің дамуы тек 12 жасқа дейін аяқталады), нәтижесінде қыртыс асты құрылымына кортекстің реттеуші және тежегіш әсері адекватты емес екені анықталды. Кортекстің реттеуші қызметінің жетілмегендігі осы жастағы балаларға тән мінез-құлық, іс-әрекетті ұйымдастыру және эмоционалдық сфера ерекшеліктерінен көрінеді: кіші жастағы оқушылардың зейіні тез ауытқиды, ұзақ уақытқа шоғырлануға қабілетсіз, қозғыш, эмоционалды болып келеді.

Мектепте оқудың басталуы баланың дамуындағы әлеуметтік жағдайдың түбегейлі өзгеруіне әкеледі. Ол "әлеуметтік" субъектіге айналады және қазір әлеуметтік маңызды міндеттерге ие, олардың орындалуы қоғамдық баға алады. Баланың өмірлік қатынастарының бүкіл жүйесі қайта құрылады және көбінесе оның жаңа талаптарды қаншалықты сәтті орындайтындығымен анықталады.

Мектептегі тәрбиенің басталуы деп негізгі психикалық өзгерістер қалыптасатын бастауыш мектеп жасындағы жетекші іс-әрекет ретінде ойын әрекетінен оқу әрекетіне өтуді білдіреді. Сондықтан мектепке бару баланың өміріне үлкен өзгеріс әкеледі. Оның бүкіл өмір жолы, ұжымдағы, отбасындағы әлеуметтік жағдайы күрт өзгереді. Оқыту басты, жетекші іс-әрекетке айналады, ең басты парыз – оқу, білім алу. Бұл баладан ұйымшылдықты, тәртіпті, ерік-жігерді қажет ететін күрделі жұмыс.

Л.С. Выготский баланың психикалық дамуын кезең-кезеңмен жүргізуге жетекші қызмет ұғымын негіздеді. Психикалық дамудың әр кезеңінде жетекші қызмет өте маңызды. Сонымен қатар, басқа іс – шаралар жоғалып кетпейді-олар бар, бірақ параллель өмір сүреді және психикалық даму үшін маңызды емес юолып келеді.

З.Фрейд психоаналитикалық теорияда тұлғаның дамуын биологиялық факторлардың әрекетімен және ерте отбасылық қарым-қатынас тәжірибесімен түсіндірді. Балалар психикалық дамудың 5 кезеңінен өтеді, әр кезеңде баланың қызығушылықтары дененің белгілі бір бөлігінің айналасына шоғырланады. 6-12 жас жасырын кезеңге сәйкес келеді. Осылайша, оқушылар өмір бойы қолданатын барлық жеке қасиеттер мен жауап нұсқаларын қалыптастырды.

Бастауыш сынып оқушысының психологиялық құрылымында болып жатқан түбегейлі өзгерістер баланың осы жас кезеңінде даму мүмкіндіктерінің кең екендігін көрсетеді. Бұл кезеңде сапалы жаңа деңгейде баланың белсенді субъект ретінде дамуының, қоршаған әлемді және өзін танып білудің, осы дүниеде әрекет етудің өзіндік тәжірибесін алудың әлеуеті жүзеге асырылады. Бастауыш мектеп жасы сезімтал:

Сонымен, бастауыш сынып жасы – білімді жинақтау, білімді ең жақсы меңгеру кезеңі. Бұл жаста көптеген мәлімдемелер мен әрекеттерге еліктеу интеллектуалдық дамудың маңызды шарты болып табылады. Ерекше болжамдылығы, әсерлілігі, кіші жастағы оқушылардың ақыл-ой әрекетінің қайталауға бағытталуы, ішкі қабылдауы, психикасының дамуы мен байытылуына қолайлы жағдай жасау қажет. Бұл қасиеттер, көп жағдайда, олардың жағымды жағы болып табылады және бұл осы дәуірдің ерекше өзіндік ерекшелігі. Демек, мектеп табалдырығын аттағаны тану мен білуге деген қажеттілікті қалыптастыруға, тұлғалық сезімнің дамуына ықпал етеді.

**Абай облысы, Ақсуат ауданы, Қызыл Кесік ауылы
“Би Боранбай атындағы орта мектебі” КММ
Жаһандық құзыреттілік пәні мұғалімі
Зейноллина Айгерим Ескалиевна**

ЖАҒАНДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК - ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫҢ КІЛТІ

Неліктен жаһандық құзыреттілік тұжырымдамасы заманауи мектептер үшін өзекті саналады?

Функционалдық сауаттылық жүйесіндегі «жаһандық құзыреттіліктер» анықтамасы: жаһандық құзыреттілік қазіргі қоғамдағы бағдар мен табысты өмір сүрудің негізін құрайтын негізгі құзыреттердің бірі болып табылатын функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөлігі болып табылады.

Жаһандық құзыреттер – функционалдық сауаттылықтың өзіндік пәндік мазмұны, құндылық негізі бар және әмбебап дағдыларды дамытуға бағытталған тұтас біріктірілген құрамдас бөлігі.

Жаһандық құзыреттілік – өмір бойы білім алудың көп қырлы мақсаты. Жаһандық деңгейде құзыретті адам жергілікті, жаһандық және мәдениетаралық мәселелерді зерттей алады, әртүрлі көзқарастар мен дүниетанымдарды түсінеді және бағалай алады, басқалармен табысты және құрметпен әрекеттеседі және тұрақты даму мен ұжымдық әл-ауқатқа ықпал ету үшін жауапкершілікпен әрекет етеді.

PISA зерттеуінде жаһандық құзыреттер жаһандық құзыреттіліктің құрамдас бөліктері ретінде ұсынылған және келесідей қарастырылады:

1. Жергілікті, жаһандық және мәдениетаралық маңызы бар мәселелер мен жағдайларды (мысалы, кедейлік, экономикалық өзара тәуелділік, көші-қон, теңсіздік, экологиялық тәуекелдер, қақтығыстар, мәдени айырмашылықтар мен стереотиптер) қарастыру қабілеті.

Жаһандық құзыретті адам бір-бірімен байланысты әлемде өмір сүру үшін қажетті дағдылар мен көзқарастарға ие және жаһандық оқиғалар туралы пайымдау кезінде әлем туралы білімді пайдалана алады және сыни тұрғыдан ойлай алады. Мектеп пәндерін оқудан алған білімдері мен мектепте алған ойлау тәсілдерін біріктіре отырып, мұндай адам сұрақ қоя алады, ақпаратты талдай алады, құбылыстарды түсіндіре алады және жергілікті, жаһандық немесе мәдениетаралық мәселелер бойынша өзіндік ұстанымын қалыптастырады. Олар сондай-ақ медиа сауаттылығын көрсетеді, яғни медиа хабарламаларды анықтау, талдау және сыни бағалау мүмкіндігіне ие.

2. Әртүрлі көзқарастар мен дүниетанымдарды түсіну және бағалай білу.

Жаһандық құзыретті адам жаһандық мәселелерді және басқалардың көзқарастары мен мінез-құлқын жан-жақты қарастыра алады. Ол мәдениетаралық айырмашылықтарды жеңуге және басқа мәдениеттердің өкілдерімен ортақ тіл табуға мүмкіндік беретін нәрселерді ескереді және бағалайды (мысалы, негізгі адам құқықтары, ортақ тәжірибе). Ол өзінің мәдени ерекшелігін сақтай отырып, айналасындағы адамдардың мәдени құндылықтары мен наным-сенімдерінің мәнін бір уақытта түсінеді. Басқаның ұстанымын немесе сенімін мойындау міндетті түрде оларды қабылдауды білдірмейді. Дегенмен, басқа «мәдени сүзгі» арқылы көру мүмкіндігі өз көзқарасын тереңдету және осылайша басқалармен қарым-қатынас кезінде неғұрлым жетілген шешімдер қабылдау мүмкіндігін береді.

3. Әртүрлі ұлттық, этникалық, діни, әлеуметтік немесе мәдени ортадағы немесе жыныстағы адамдармен жағымды қарым-қатынас жасау мүмкіндігі.

Жаһандық құзыретті адам мәдени нормаларды, өзара әрекеттесу стильдерін және мәдениетаралық контексттің формальдылық дәрежесін түсіне алады және соған сәйкес өзінің мінез-құлқы мен қарым-қатынасын бейімдей алады. Ол сыйластық диалогқа ұмтылады және басқа адамдармен түсіністік пен қарым-қатынас жасауға ұмтылады.

4. Тұрақты даму мен ұжымдық әл-ауқатқа бағытталған сындарлы әрекеттерді қабылдау қабілеті мен бейімділігі.

Жаһандық деңгейде құзыретті адам өз қауымдастығының өмір сүру жағдайын жақсартуға, неғұрлым әділ, бейбіт, инклюзивті және экологиялық тұрақты әлем құруға үлес қосады. Бұл аспект жастардың қоғамның белсенді және жауапты мүшелері ретіндегі рөлін көрсетеді және олардың жергілікті, жаһандық немесе мәдениетаралық проблемаға немесе жағдайға жауап беруге дайындығымен байланысты.

Жаһандық құзыреттілік халықаралық деңгейде өмір бойы білім алудың «көп өлшемді» мақсаты ретінде қарастырылады. Ғаламдық құзыреттілік (жаһандық құзыреттіліктер) функционалдық сауаттылықтың өзіндік пәндік мазмұны, құндылық негізі бар және әмбебап дағдыларды қалыптастыруға бағытталған нақты оқшауланған құндылық-интегративті құрамдас бөлігі ретінде қарастырылуы мүмкін.

PISA халықаралық зерттеуіндегі жаһандық құзыреттіліктің мазмұндық құрамдас бөлігін талдау және отандық білім берудің нормативтік құжаттары ұлттық мониторингте қалыптастыруға және тексеруге жататын жаһандық құзыреттіліктің мазмұндық мазмұнын әзірлеуге негіз болды. 5-7-сыныптар үшін келесі дидактикалық бірліктер таңдалды: 5-сынып «Адам және табиғат» (аспектісі: табиғатты қорғау, тірі табиғатқа жауапкершілікпен қарау), «денсаулық құндылық ретінде», «дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар», (аспектісі: мәдениеттердің әртүрлілігі және белгілі бір мәдениетпен сәйкестендіру), «адам құқығы құндылық ретінде», «отбасы» (аспект: отбасының бала тәрбиесі мен біліміндегі рөлі); 7-сынып «Жаһандық мәселелердің негізгі себептері», «адам және табиғат» (аспект: экологиялық дағдарыс және оның себептері), «денсаулық» (аспект: жаһандық проблемалар және салауатты өмір салты негіздері).

Жаһандық құзыреттілікті мақсатты түрде қалыптастыру мемлекеттік білім беру стандартының пәндік, метапәндік және жеке білім беру нәтижелеріне қойылатын талаптарын орындаумен байланысты және отандық білім беру ұйымында келесі шарттарға сай болуы керек:

1. негізгі мектептің 5-9-сыныбына дейін тұтас және үздіксіз болу;
2. қалыптастырудың әрбір кезеңінде (яғни негізгі мектептің әрбір сыныбында) жалпы мақсаттарды анықтау және оларға қол жеткізу міндеттерін саралау;
3. оқыту және тәрбиелік міндеттерді біріктіру;
4. мазмұнның сабақтастығы мен олардың дәйекті күрделенуіне қойылатын талаптарды ескеру;
5. мектеп оқушыларының жас ерекшеліктерін, олардың жинақталған контекстік білімдерін, сондай-ақ қоғам үшін «сезімтал» мәселелерді ескере отырып, мазмұнды таңдау;
6. метапәндік дағдыларды дамыту және метапәндік білім беру нәтижелеріне қол жеткізуге ықпал ету;
7. интеграциялық тәсілдер әзірлеу және мұғалімдердің пәнаралық интеграциясын ұйымдастыру.

Жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру көп жағдайда мектептің өмір салты мен дәстүрімен, іс-шараларды өткізу кезінде формализмнен алшақтаумен анықталады. Мұғалімдер жобалық іс-әрекеттерге бағдарламалық материалды жаңарту және дәстүрлі емес формада дебаттар мен пікірталастар, дөңгелек үстелдерді ұйымдастыру қабілетіне ие болуы керек (даулар шындықты және қарсыласты тыңдау және басқа көзқарасты құрметтеу қабілетін тудырады). Бұл әсіресе әлеуметтік зерттеулер, тарих және әдебиет сабақтарында қолданылуы мүмкін.

Педагогикалық ұжымның шешетін мәселелері

1) пәнді оқыту контекстінде оқу пәндері арасындағы жаһандық мәселелер саласындағы пән мазмұнының «фрагментациясын» жеңу;

2) пәнаралық интеграцияның әртүрлі формаларын пайдалана отырып, оқу процесінің метапәндік нәтижелеріне қойылатын талаптардың сақталуына қол жеткізу.

3) мәдениетаралық өзара әрекеттестіктің мәнін түсінуге жеке пәндердің білім беру мүмкіндіктері ғана емес, сонымен қатар жалпы мектеп өмірінің атмосферасы мен стилі, сондай-ақ оқушылардың сабақ барысындағы ерекшеліктері және сабақтан тыс уақытта әртүрлі өзара әрекеттестіктерінің әсерін түсіну;

4) тәжірибеде оқушыға бағытталған тәсілді енгізу, оқу үдерісіне барлық қатысушылардың құрметпен ынтымақтастығын қамтамасыз ету.

Жаһандық құзыреттілікті мақсатты түрде қалыптастыру мұғалімнің пәндік іс-әрекетін түбегейлі қайта құруды қажет етпейді: сабаққа деген көзқарасыңызды талдау және оның әлеуетін көру маңызды.

- Сабақтағы жұмыс: сабақтың мотивациялық бөлігіне тапсырмаларды енгізу, мазмұнына сәйкес материалды оқу кезінде, үйренгенді бекіту кезінде, пікірталас ұйымдастыру, сәйкес дағдыларды жаттықтыру кезінде, кейбір жағдайларда білімді тексеру.

- Сыныптан тыс іс-шаралар: жаһандық құзыретті тұлғаны дамытуға және көрсетуге бағытталған сыныптан тыс іс-шараларды (оның ішінде онлайн форматтарын) өткізу.

- Пікірлес адамдарды табу, топтық жұмыс

- Жаһандық құзыреттіліктерді дамыту бойынша жұмыс – болашақта оқушының табысты болуы үшін бүгін қалай және нені оқыту керек деген сұраққа жауаптардың бірі.

Жаһандық құзыреттердің дамуы қалай көрінеді?

- Жаһандық сипаттағы және мәдениетаралық өзара әрекеттестік мәселелеріне әртүрлі көзқарастардан сыни сараптама

- Мәдени, діни, саяси, нәсілдік және басқа да айырмашылықтар қабылдауға, пайымдауларға және көзқарастарға (өзіміздің және басқалардың) қалай әсер ететінін білу.

- Адамның қадір-қасиетін ортақ құрметтеуге негізделген басқалармен ашық, құрметпен және тиімді өзара әрекеттесу

- Әртүрлі жағдайларда ұжымдық әл-ауқат пен тұрақты даму үшін тиімді жеке немесе топтық әрекеттер (әрекеттер)

Қорытындылай келе мұғалімдердің пәнаралық интеграциясы арқылы метапәндік білім беру нәтижелеріне жетуге бағытталған. Азаматтық қоғамды қалыптастыру жауапкершілігі шектеулі серіктестік деңгейінде шешілмейді, бұл адамның бүкіл өмірінде білім алуға мүмкіндік беретін күйі және әлеуметтену сияқты жаһандық құзыреттілігін қал

Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы, Жарқамыс ауылы

Жарқамыс орта мектебі

Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Ғабитқан Ансаған Оразалықызы

THE WEATHER

School:

Teacher's name: Gabitkhan Ansagan Orazalykyzy

Grade: 3

Theme of the lesson: The weather

Learning objectives(s):

3.1.4.2 understand simple descriptions of people, actions, and objects with visual support

3.2.3.3 make introductions and requests in basic interaction with others

3.3.3.1 understand short, simple instructions used in familiar everyday contexts

3.5.1.4 use common adjectives in descriptions of people and things and simple feelings with support

Lesson objectives: Learners will be able to: -Recognize and name different weather types, describe basic weather conditions, to understand a short story

Values and its purpose:

Unity and Solidarity -be able to respect the opinions and feelings of others during joint activities and interactions

Resources/ materials: flashcards, -book ,Whiteboard, Assesment sheet, audio material

Lesson procedure:

Beginning of the lesson 5 min

Organization moment :

1.Greeting: -Hello children! -How are you?

-Are you ready today's open lesson?

- If we are ready for our lesson today, let's divide into two groups before starting our lesson. Let's take a giant energy for ourselves one by one from the bright sun that stands on the board. Behind each sun is the number of the group.

Brainstorming: Students look into the classroom window. I invite them to share what they see.

"What is the weather like today?" "What Would you wear for today's weather?"

Offer brief descriptions to arouse their interest in the weather during the day.

-Children what do you think?

-Today's what is our new unit and our new theme? -Ok.

Open your books at page 28. Write down today's date. New theme: The weather/.

Lead – In

Introduce new weather vocabulary by presenting flashcards.

Repeating new words to students:

* The teacher says, the students repeat.

The teacher shows the picture and pronounces the word.

Middle of the lesson Presentation part. 35 min

Task. I Ex:1 P: 26

Listen, point and repeat.

T's feedback

Descriptor:

- look at the weather pictures

Task II

Ex: 2 P: 26

Listen and chant.

Play the recording and teach the chant. Play the recording a second time for children to repeat the words in the gaps in the chant. Repeat as necessary.

Children say the chant as a class, without the recording. n T's feedback

Descriptor:

- listen and chant

repeat the words in the gaps

Method: "Weather Action"

The teacher comes up with an action for each word (for example, when he says rainy, he puts his hands on the ceiling and does it as if he were protecting himself from the rain). Students make repeated attempts.

Group work

Method: "Colourful television" Ex: 3 P: 26

Transition to story comprehension. Use Story poster 4 to introduce the story "Listen and read." Discuss each frame with the class, encouraging them to make predictions about the plot's development. Play the recording for students to listen and point to the speech bubbles as they hear the words. Ask comprehension questions like "What's the weather like at the

beginning/middle/end of the story?"

Method: "Dancer cards with musical umbrella:

Conclusion:-Work wordwall: Task: Compare Drag each keyword to its definition

End of the lesson:5 min

Briefly ask students what they learned in today's lesson.

-What's your favourite weather? Why?

-What new words learn today?' Reflection:

Method: "Weather mood"

The teacher hangs the wheel of the sun on the blackboard. To brighten up the day, students glue their impressions of today's lesson to the blackboard, putting them in the sun

Түркістан облысы, Шардара ауданы, Ақалтын ауылы
"Ақалтын" жалпы білім беретін мектеп
Орыс тілі және әдебиеті пәні мұғалімі
Касымова Лайла Мырзахметовна

НОВОГОДНИЕ ПОДАРКИ

Раздел	Традиции и празднование нового года, наурыз и рождества.
ФИО педагога Касымова Л	Школа: Ақалтын
Дата	
Класс 7 «А»	Количество присутствующих: Количество отсутствующих:
ТЕМА УРОКА:	§ 45 Новогодние подарки.
Цели обучения в соответствии с учебной программой	7.1.2.1 понимать значение слов учебно-образовательной тематики 7.2.3.1 соблюдать морфологические нормы использования форм разных частей речи
Учебные цели	Понимают значение слов учебно-образовательной тематики передавать события, соблюдая последовательность; соблюдают морфологические нормы использования форм разных частей речи; применение в речи качественных прилагательных
Привитие ценностей	Привитие ценностей осуществляется посредством организации коллективной и индивидуальной работы: уважение, сотрудничество, открытость, труд и творчество - принцип. Привитие уважения к традициям празднования Нового года.
Критерии	понимает значение слов учебно-образовательной тематики; строит речь логично и последовательно, демонстрируя нормы устной и письменной речи; находит сравнение и олицетворение в стихотворении; применяет в речи качественных прилагательных

Ход урока

Этап урока/время	Действия педагога	Действия учеников	Оценивание	Ресурсы
Начало урока 10 мин	I. Организационный момент. -Здравствуйте дорогие учителя и ученики как вы знаете это неделя у нас Неделя русского языка и литературы ,и посвящается 225–летию великого русского поэта А.С Пушкина. Мы все читали его сказки и стихи, знакомы с его творчеством. Пушкин всегда останется в наших сердцах не только прекрасным поэтом, но и добрым другом, советчиком и просто гениальным человеком. Я хочу начать урок со стихотворения А.С Пушкина «Зимнее утро» (ИИ) II. Актуализация знаний.	Ученики отгадывают загадки и определяют тему урока	Видеоролик стихотворение «Зимнее утро» (ИИ)	Русский язык и литература. Учебник для 7 класса обще Образовательной школы с нерусским языком обучения. Часть 1. Алматы: «Атамұра», 2017. – 144-146

Опрос д/з: Упр 259 Образовать формы степени сравнения -А теперь, я загадаю загадки вы должны отгадать загадки чтобы определить тему урока: Он приходит в зимний вечер Зажигать на елке свечи Бородатый весь оброс Кто же это? Я прихожу с подарками Блещу огнями яркими Нарядная, забавная на Новый год я – главная От Деда Мороза их ждем, На утренник гордо идем В мешок он упрятал, Послушны ли ребята, Мы песню для Деда споем А что мы взамен заберем? Ребята тема нашего урока: «Новогодние подарки» (К) Какие ассоциации у вас возникают, когда вы слышите словосочетание <i>новогодние подарки</i>? Дед Мороз, снегурочка, снег, отличное настроение, елка и т.д -Правильно ребята, Новый год особенный праздник, в этот день мы ждем волшебства и чуда, и конечно любим получать подарки. Сегодня, на уроке мы узнаем, какие подарки Дед Мороз дарит детям в разных странах. Мы научимся различать разряды прилагательных ,определять степени сравнения прилагательных ,подбирать антонимы и синонимы к прилагательным. Цель урока: понимать значение слов учебно- образовательной тематики; соблюдать морфологические нормы использования форм разных частей речи Ребята, оценивать вас на уроке я буду снежинками и вы должны активно участвовать на уроке, чтобы получить много снежинок. Лексическая тема ребята у нас «Новогодние подарки», а грамматическая тема «Качественные прилагательные». Качественные прилагательные – обозначают качественные признаки предмета, лица либо вещи :форму и положение (прямой, отвесный), размеры(низкий- высокий.большой- маленький,узкий-широкий), характеристику (сильный- слабый,холодный –горячий), черты характера(добрый –злой)	Отвечают на вопросы	ученики отвечают на вопрос, называют прилагательные,записывают на постере Приводят примеры.	Упр.263
--	----------------------------	---	----------------

**Жамбыл облысы, Т.Рысқұлов ауданы, Тереңөзек ауылы
Жамбыл атындағы орта мектебі
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Тлеужанова Лаура Еркиновна**

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІ

Қазіргі оқытуда мұғалімдер мен психологтар оқыту жүйесін сапалы реформалауды қажет ететін күрделі мәселелерді шешуі керек. Атап айтқанда, дәстүрлі түсіндірме әдістерін оқушының жеке басын үйлесімді дамытуға және жетілдіруге мүмкіндік беретін неғұрлым шығармашылық және өнімді оқыту әдістеріне ауыстыру қажет. Оқытудың белсенді әдістерін қолдану пәнді үздіксіз өзін-өзі дамытуды қамтамасыз ете отырып, бірегей тұлғаны тәрбиелеудің кілті және құралы ретінде пайдалануға көмектеседі.

Мектеп оқушыларының жас ерекшеліктеріне байланысты оқыту әдістері олардың танымдық қызығушылықтарын қанағаттандыруға, тәуелсіз, топтық зерттеу және шығармашылық қызметті ынталандыруға, сондай-ақ өзін-өзі тануды дамытуға бағытталуы керек. Оқушылардың оқу процесіне қосылғанын сезінуі және оған белсенді қатысу мүмкіндігі болуы маңызды, бұл олардың әлеуетін дамытуға және жеке қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Мұғалімнің негізгі міндеттерінің бірі-барлық оқушылар оқу іс-әрекетіне белсенді қатысатындай етіп оқу процесін ұйымдастыру. Қазіргі уақытта мұғалімдер осы мақсатқа жетуге мүмкіндік беретін белсенді оқыту әдістерін қолданады. Оқытудың белсенді әдістері-бұл оқушыларды оқу материалын оқу процесінде белсенді ойлауға және практикалық іс-әрекетке ынталандыратын әдістер.

Белсенді әдістердің дәстүрлі әдістерден ерекшелігі-ойлауды мақсатты дамыту, оқушыларды оқу процесіне үнемі тарту, тәуелсіздікті ынталандыру және оқушылардың мотивациясы мен эмоционалдығын дамыту. Оқытудың белсенді әдістері интерактивті технологияларды қолдануды, топтық жұмысты, пікірталастарды, жобалық әрекеттерді және басқа да инновациялық әдістерді қамтуы мүмкін.

Ағылшын тілін оқыту үшін оқу материалын тиімді меңгеруге ғана емес, сонымен қатар оқушылардың әртүрлі дағдылары мен қасиеттерін дамытуға көмектесетін белсенді әдістер жиі қолданылады.

Белсенді әдістердің негізгі принциптерінің бірі-оң оқу мотивациясын қалыптастыру. Бұл тілге және жалпы оқуға деген қызығушылықты арттыруға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады. Ағылшын тілін оқытудың белсенді әдістері сонымен қатар оқушылардың білім беру процесіне белсенді қатысуын қамтиды, бұл өзіндік белсенділік пен шығармашылықты дамытуға мүмкіндік береді. Осының арқасында оқушылар оқу материалын жақсы меңгеріп, сындарлы ойлау дағдыларын дамыта алады.

Оқытудың белсенді әдістерінің маңызды құрамдас бөлігі оқушының жеке басының коммуникативті-эмоционалды саласын дамыту болып табылады. Бұл ағылшын тіліндегі қарым-қатынас дағдыларын жақсартуға ғана емес, сонымен қатар болашақта пайдалы болатын әмбебап дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Сонымен қатар, ағылшын тілін оқытудың белсенді әдістерін қолдану сөйлеу, есте сақтау және ойлау сияқты танымдық процестердің дамуына ықпал етеді, бұл оқушыларға оқу ақпаратының үлкен көлемін жақсы меңгеруге мүмкіндік береді.

Оқытудың белсенді әдістері дәстүрлі түрде екі үлкен санатқа жіктеледі: имитациялық емес және имитациялық. Имитациялық емес санатқа кіретін әдістер оқушылардың танымдық іс-әрекетінің қарқындылығымен, мәселеге бағдарлануымен сипатталады, бірақ олар шартты жағдайда қандай да бір жағдайларға еліктеуді білдірмейді, өйткені бұл имитациялық белсенді әдістерде болады. Имитациялық емес санаттың ішінде мәселелік-белсенді практикалық сабақ, сабақ-әңгіме, пікірталас сабақтары, ғылыми конференциялар, ғылыми-зерттеу жобалау және т. б. сияқты оқыту әдістерін бөліп көрсетуге болады.

Оқытудың имитациялық белсенді әдістеріне келетін болсақ, олардың айрықша ерекшелігі-шартты жағдайға қатысты кез-келген нақты жағдайларды модельдеу элементтерінің болуы.

Оқытудың белсенді әдістері оқушыларға өз білімдерін іс жүзінде қолдануға және когнитивті ғана емес, сонымен қатар коммуникативті дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Белсенді әдістердің бір мысалы-оқушыларға ең өзекті мәселелерді талқылауға және алған теориялық білімдерін практикада қолдануға мүмкіндік беретін «Дөңгелек үстел» әдісі. Бұл сабақ барысында әр оқушы өз білімін көрсете алады, өз көзқарасын қорғай алады және басқаларды тыңдауды үйренеді.

Белсенді әдістің тағы бір мысалы-рөлдік ойын. Рөлдік ойын барысында оқушылар белгілі бір жағдайларда әртүрлі кейіпкерлердің рөлдерін орындай алады, мысалы, телефонмен сөйлесу немесе берілген тақырып бойынша микродиалог. Рөлдік ойынның басты мақсаты-қарым-қатынас, уақытты басқару және мәселелерді шешу сияқты практикалық дағдыларды дамыту. Рөлдік ойын оқушыларға қиындықтарды жеңу қабілетін дамытуға және нақты өмірде коммуникативті мәселелерді тиімді шешуге көмектеседі.

Іскерлік ойындар да ағылшын тілі сабағының негізгі сипаттамалары мен мақсаттарын көрсететін бірнеше анықтамалары бар белсенді оқыту әдісі болып табылады.

Іскерлік ойын оқытудың тиімді әдісі болуы үшін ол бірқатар талаптарға сай болуы керек. Атап айтқанда, ойын қатысушылардың арасында рөлдерді бөлуді, қатысушылардың бірлескен қызметін, серіктестердің диалогтық қарым-қатынасын, ортақ ойын мақсатының болуын, күтпеген факторларды қосуды және ойын қызметі мен кәсіби білімнің нәтижелерін бағалау жүйесін пайдалануды көздеуі керек. Сонымен қатар, ойын динамикалық және үздіксіз болуы керек, бірыңғай оқыту, дамыту және тәрбиелеу әсеріне қол жеткізіп, икемді уақыт кестесін қолдануы керек.

Алайда, іскерлік ойынға қойылатын тағы бір маңызды талап-оқушылар орындайтын тапсырмалардың орындылығы. Егер тапсырмалар оқушылардың білім деңгейі мен қызығушылықтарына сәйкес келмесе, бұл ойынның тиімділігінің төмендеуіне және оған деген қызығушылықтың жоғалуына әкелуі мүмкін. Сондықтан қатысушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру және олардың геймплейге қатысуын ынталандыратын тапсырмалар жасау қажет.

Аталған әдістерден бөлек мен өз сабағымда ағылшын тілін тәжірибеде қолдануға, оқушылардың қарым-қатынас, ынтымақтастық, шығармашылық және тәуелсіздік дағдыларын дамытуда келесі тапсырмаларды да жиі қолданамын:

- Коммуникативті тапсырмалар: оқушылар жұпта немесе топта жұмыс істейді және ағылшын тілінде сөйлесуді қажет ететін тапсырмаларды орындайды, мысалы, жаңалықтарды талқылау, суреттерді сипаттау және т. б.
- Ойындар мен викториналар: оқушылар ағылшын тіліндегі жаңа сөздер мен сөз тіркестерін есте сақтауға көмектесетін ойындар мен викториналар ойнайды.
- Презентациялар жасау: оқушылар ағылшын тілінде презентациялар дайындайды және ұсынады, бұл оларға көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын және тілді қолдануға деген сенімділікті арттыруға көмектеседі.
- Шығармашылық тапсырмалар: оқушылар ағылшын тілінде әр түрлі жобалар жасайды, мысалы, хаттар, плакаттар, бейнероликтер және т.б., бұл олардың шығармашылық ойларын дамытуға және тілді қолдану дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Осылайша, оқытудың белсенді әдістерін қолдану ағылшын тілін сапалы меңгеруді қамтамасыз етудің, тілдік интеллектті арттырудың, сондай – ақ ағылшын тілін оқытудағы маңызды міндеттердің бірін- барлық психикалық процестерді (есте сақтау, сөйлеу, қиял және т.б.) тарту арқылы оны түсіндіру қабілетін меңгерудің тиімді құралы болып табылады.

**Алматы қаласы, Наурызбай ауданы
ҰҒПББСО “Бөбек” бөбекжай-балабақшасы
Тәрбиеші
Аубакирова Шолпан Қудайкуловна**

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒА НЕГІЗІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА ӘСЕРІ

Көп мәдениетті тәрбие қазіргі заманғы қоғамды жаңғырту ортасында ұлттық мәдениеттердің алуан түрлілігіне әсер етеді. Бұл өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен оқытудағы құндылықтарды қамтитын этникалық мәдениеттерді сақтау мен дамытудың элементі және сол арқылы педагогикадағы өзекті мәселелерді шешеді. Мектеп жасына дейінгі балалардың көп мәдениетті тұлғасының негіздерін қалыптастыруда драма, модельдеу, қолдану, сурет салу, музыка сияқты шығармашылық іс-әрекеттің маңызы зор. Шығармашылық сабақтар балаларға білім қуанышын сыйлайды. Шығармашылық процесінде бала өзінің суреттерінде, қосымшаларында, қолөнерінде білген, көрген, бастан кешкен нәрселерін білдіруге тырысады.

Модельдеу, қолдану және сурет салу – бұл бейнелеу қызметінің түрлері, олардың негізгі мақсаты шындықтың бейнелі көрінісі болып табылады. Баланың бейнелеу қабілетін игеруі үшін оны мақсатты визуалды қабылдау – байқауға үйрету керек. Шынында да, қандай-да бір затты салу немесе мүсіндеу үшін алдымен онымен танысып, оның пішінін, өлшемін, түсін, бөліктердің орналасу құрылымын есте сақтау керек. Тәрбиеші баланың өзі үшін ғана емес, айналасындағылар үшін де сурет салатындығын, мүсіндейтінін, саусақтарын салатындығын ескеруі керек, ол оның суретін бағалағанын және онда бейнеленген эпизодты бәрі түсінгенін қалайды. Осыған байланысты ағымдағы міндеттерді жүзеге асыра отырып, ойын қызметінің кешенін (модельдеу, аппликация, сурет салу, оригами) қамтитын оқу- тәрбие жұмысына енгізілді: Коммуникативтік және шығармашылық қызмет арқылы ұлттық толеранттылықты қалыптастыру. Балаларды Қазақстан халықтарының ұлттық дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын құрметтеуге үйрету. Балаларды коммуникативті және шығармашылық іс- әрекетте әртүрлі халықтардың ұлттық мәдениетінің сипаттамалық элементтерінің айырмашылығына және берілуіне үйрету.

Қойылған міндеттерге қол жеткізу үшін келесі бағыттар бойынша жұмыстар жүргізілуде:

- әр түрлі халықтардың мәдениетіне, салт-дәстүрлеріне және әдет-ғұрыптарына қызығушылықты ояту;
- белгілі бір халықтың бейнелеу өнері туралы білімдерін кеңейту;
- басқа халықтардың көркем шығармашылығына қызығушылықты ояту;
- балалардың әртүрлі ұлт адамдарына деген толерантты қарым-қатынасын тәрбиелеу;
- балаларды әртүрлі ұлт өкілдерімен таныстыру;
- балаларды әртүрлі халықтардың костюмдерімен таныстыру.

Шығармашылық іс-әрекет арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың көп мәдениетті тұлғасының негіздерін қалыптастыру үшін біз ерекше материалдар мен ерекше техниканы қолдана отырып, халықтық қолданбалы өнер объектілерін қолданамыз, бұл балаларға ұмытылмас жағымды эмоцияларды сезінуге мүмкіндік береді. Балалар көретін сәндік- қолданбалы өнер бұйымдары олардың алдында халық мәдениетінің байлығын ашады, оларға ұрпақтан-ұрпаққа берілетін әдет-ғұрыптарды, дәстүрлерді игеруге көмектеседі, сұлулықты түсінуге және сүйуге үйретеді. Халықтық сәндік-қолданбалы өнер баланы заттар мен бейнелердің бай әлеміне енгізеді. Бұл жанды эмоционалды реакцияны тудырады және балалардың шығармашылық белсенділігін белсендіреді, суретте немесе қосымшада көргендерін өз бетімен көрсетуге

деген ұмтылысты оятады. Сондай-ақ, өнердің бұл түрі Мектеп жасына дейінгі баланың көп мәдениетті тұлғасын қалыптастыруға, өз халқының өнеріне және басқа халықтардың ұлттық мәдениетіне деген қызығушылық пен сүйіспеншілікті тәрбиелеуге ықпал етеді, соның негізінде достық сезімдер мен қатынастар дамиды. Осы бағытта мақсатты жұмысты жүзеге асыру үшін мұғалім әр түрлі қолөнердің даму тарихын егжей - тегжейлі білуі керек, әдістер мен әдістерді тандап, даму ортасын ұйымдастыру бойынша жұмыс жасауы керек; әр түрлі түрлердің болуын қамтамасыз ететін шығармашылыққа арналған материалды таңдау керек (маталар, қамыр, пластилин, бояулар, түрлі түсті және сапалы қағаз, бұйымдардың силуэттері мен шаблондары), әр түрлі иллюстрациялық материалдар, сәндік - қолданбалы өнердің шынайы бұйымдарын, дағдыларды қалыптастыру үшін плакат модельдерін сатып алу. Бұл жағдайда ойын қызметінің әр түрлі формаларын қолдану қажет:

- ойын кейіпкерінің қатысуы, сәлемдеме немесе хат, өзінің қолөнерімен әлемге әйгілі елдерге, қалаларға, ауылдарға, ауылдарға саяхат;

- ертегіге экскурсиялар;

- шебер суретшілерге, мүсіншілерге, кесте тігушілерге, тігіншілерге, тоқушыларға айналдыру.

Формалардың кезектесуінің симметриясы мен ырғағы, халық өнерінің ою-өрнектерінің белгілі бір түстері тартады, мектеп жасына дейінгі балалардың көргендерін ашық түстермен көбейтуге деген ұмтылысын тудырады. Салыстырмалы әдіс әдістерінің арқасында балалар қазақ ою - өрнегінде батырлар да, қой мүйіздері де, қызғалдақтар да; орыс халқының ою - өрнегінде-кұстар, гүлдер, аңдар; украин- кресттер мен геометриялық фигуралар; ал өзбек ою-өрнегінде өсімдік өрнектері және т. б. қолданылатынын біледі. Мұндай ойын сабақтарында балалар ұлттық киім, аяқ киім және тұрмыстық заттарға тән белгілермен танысады. Балалар киім – кешектерді: қазақ халқының камзолын, орыс халқының сарафанын, өзбек халқының шапанын, қырғыз халқының бишпетін, жапон халқының кимоносын; бас киімдерден-тәжік халқының тақиясы, белорус халқының қалпағы, еврей халқының кипасы, орыс халқының кокошникін, кавказ халқының папасын және т. б. ажырата және атай үйренеді. Зерделеу барысында балалар елдердің сәулетті көрікті жерлерін ажыратады: Қазақстандық "Бәйтерек", ресейлік "Кремль", француздық "Эйфель мұнарасы", итальяндық "Пезан мұнарасы", ағылшын алыптары - "Биг Бен" сағаттары және т.б.

Сәндік - қолданбалы өнер туындыларын көркем сөздермен, питомниктер, әзілдер, частушкарлар, мақал-мәтелдер, халық музыкасы мен әндермен бірге қарау керек. Ойын сабақтарын, жағдайларды әр түрлі ұйымдастыру, әртүрлі педагогикалық әдістер мен әдістерді, көркем сөздерді, музыканы қолдану – мұның бәрі балаларға ерекше өнер әлеміне енуге, әртүрлі халықтар мен ұлттардың көркем мәдениетіне қосылуға мүмкіндік береді. Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық әлеуетін дамыту үшін драманың рөлі ерекше: сөйлеу әрекеті, эмоционалды сала, психологиялық процестер. Бұл бағытта әр түрлі халықтардың ертегілерін, балалар ақындары мен жазушыларын; әр түрлі қызмет түрлерін (ойын, театрландыру, этюдтер, жаттығулар, шығармашылық тапсырмалар және т.б.) пайдалануға көп көңіл бөлінеді. Тәжірибе көрсеткендей, шығармашылыққа белсенділікпен кірісу балалардың ой-өрісін байытады. Басқа халықтардың мәдениетін біле отырып, бала жағымды эмоцияларды сезінеді, соның негізінде терең қуаныш, таңдану, ләззатсезімдері пайда болады, бейнелі идеялар қалыптасады. Барлық бұл туғызады, балалардың талпынысы есте сақтау мен айтып беру сол заттар, оларға ұнады, жанданады және дамиды, белсенділігі қалыптасады, эстетикалық сезімін, дамып, көркем дәмі. Балалар зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін қалыптастырады. Балабақша мен отбасының бірлескен күшімен жақсы нәтижелерге қол жеткізуге болады. Біз балалар мен ата-аналардың бірлескен шығармашылық көрмелерін ұйымдастырамыз, ата-аналар жиналыстарында, жеке әңгімелерде, консультацияларда ақпарат береміз.

Ата-аналар шеберлік сабақтарына, костюмдер жасауға және қол жұмыстарын, сәндік-қолданбалы өнер материалдары мен заттарын ұсынуға қатысады. Осылайша, балаларды шығармашылық қызмет арқылы әлемнің әртүрлі халықтарының мәдениеті мен дәстүрлерімен таныстыру қажет. Бұл мектеп жасына дейінгі балалардың қабылдауын, қиялын, бейнелі ойлауын дамытуға ықпал етеді, әртүрлі ұлттар мен ұлыстардың өкілдерімен ынтымақтастық, толерантты қарым-қатынас жасау қабілетін қалыптастырады және күтілетін нәтижелерге қол жеткізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Абакумова И.В., Ермаков Н.П. О становлении толерантной личности в поликультурном образовании / Вопр. психол. 2003. №3. с. 78-82.
2. Актуальные вопросы этнопсихологической подготовки педагога. Оқу құралы, 2004

Астана қаласы
Ы. Алтынсарин атындағы № 83 мектеп-гимназиясы
Информатика пәні мұғалімі
Камалова Зарина Мейрхановна

МӘТІНДІК ФАЙЛ: ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ҚҰРУ ЖОЛДАРЫ

Мәтіндік файл - бұл мәтіні бар файл, бірақ бұл туралы ойлаудың бірнеше түрлі әдісі бар, сондықтан мәтіндік файлды ашатын немесе түрлендіретін бағдарламамен жұмыс жасамас бұрын қандай түрде екенін білу маңызды болып саналады. Кейбір мәтіндік файлдар TXT файл кеңейтімін қолданады және суреттерді қамтымайды, бірақ басқалары суреттер мен мәтіндерден тұруы мүмкін, бірақ әлі де мәтіндік файл деп аталуы немесе тіпті «txt файл» ретінде қысқартылуы мүмкін.

Жалпы мағынада, мәтіндік файл тек мәтіні бар және бейнені және басқа да мәтінді емес таңбалары бар кез келген файлды білдіреді. Олар кейде TXT файл кеңейтімін қолданады, бірақ міндетті түрде қажет емес. Мәтінді қамтитын эссе болып табылатын Word құжаты DOCX файл пішімінде болуы мүмкін, бірақ әлі де мәтіндік файл деп аталуы мүмкін.

Мәтіндік файлдың тағы бір түрі «қарапайым мәтін» файл болып табылады. Бұл нольдік пішімдеуді (RTF файлдарынан басқа) білдіреді, яғни ештеңе қалың, көлбеу, асты сызылған, түрлі-түсті, арнайы шрифт және т.б. пайдаланылады. Кәдімгі мәтіндік файл пішімдерінің бірнеше мысалдары XML, REG, BAT, PLS, M3U, M3U8, SRT, IES, AIR, STP, XSPF, DIZ, SFM, THEME және TORRENT.

Әрине, TXT файл кеңейтімі бар файлдар да мәтіндік файлдар болып табылады және әдетте кез келген мәтіндік редактормен оңай ашылған немесе қарапайым сценарийге жазылған заттарды сақтау үшін қолданылады. Мысалдарға бірдеңені қалай пайдалану туралы қадамдық нұсқауларды, уақытша ақпаратты сақтау орны немесе бағдарлама арқылы жасалған журналдарды сақтауға болады.

«Кәдімгі мәтін» немесе таза мәтіндік файлдар «қарапайым мәтін» файлдарынан, яғни бос орындардан өздігінше ерекшеленеді. Егер файлды сақтау шифрлауы немесе файлдарды тасымалдау шифры пайдаланылмаса, деректерді ашық мәтінде бар деп айтуға болады немесе ашық мәтін арқылы берілуі мүмкін. Бұл қауіпсіздіктің барлық түрлеріне қолданылуы мүмкін, бірақ ол электрондық пошта, хабарлар, кәдімгі мәтіндік файлдар, парольдер және басқа да файл түрлері болып табылады, бірақ ол әдетте криптографияға қатысты қолданылады.

Барлық мәтіндік редакторлар кез-келген мәтіндік файлды аша білуі керек, әсіресе пайдаланылатын арнайы пішімдеу болмаса. Мәселен, TXT файлдарын файлды тінтуірдің оң жағымен басу және Өңдеуді таңдау арқылы Windows жүйесіндегі кіріктірілген Блокнот бағдарламасы арқылы Мас жүйесіне арналған TextEdit сияқты да ашуға болады.

Кез-келген мәтіндік файлды ашатын тағы бір тегін бағдарлама – Notepad ++. Орнатылғаннан кейін, файлды тінтуірдің оң жағымен басып, Notepad ++ арқылы өңдеу параметрін таңдаймыз. Ескеретін жағдай: Блокнот++ мәтіндік редакторлардың бірі ғана.

Көптеген веб-браузерлер мен мобильді құрылғылар да мәтіндік файлдарды аша алады. Алайда, олардың көбі мәтіндік файлдарды жүктеу үшін салынбағандықтан, оларды қолдануға болатын кеңейтімдерді қолдансақ, файлды оқу үшін сол қолданбаларды пайдалану керек болса файл кеңейтімін алдымен қайта атау қажет болады.

Басқа мәтіндік редакторлар мен көрермендерге Microsoft Word, TextPad, Notepad 2, Geany және Microsoft WordPad кіреді.

MacOS үшін қосымша мәтіндік редакторлар BBEdit және TextMate қамтиды. Linux пайдаланушылары Leafpad, gedit және KWrite мәтін ашушыларын редакторларын көре алады.

Кез-келген файлды мәтіндік құжат ретінде ашқан тиімді. Мұнда түсінуге болатын тағы бір нәрсе – оқылатын мәтін болмаса да, кез келген файл мәтіндік құжат ретінде ашылуы мүмкін. Бұл файлдың қандай форматы дұрыс емес екеніне сенімді болмағанда, мысалы, ол файл кеңейтімі болмаса немесе дұрыс файл кеңейтілімімен сәйкестендірілген деп ойласақ пайдалы.

Мысалы, MP3 дыбыстық файлын мәтіндік файл ретінде Блокнот ++ сияқты мәтіндік редакторға қосу арқылы ашуға болады. MP3-ні осылай ойната алмайсыз, бірақ мәтіндік редакторы деректерді мәтін ретінде ғана бере алатындықтан, оның мәтіндік пішінде жасалғанын көре аласыз.

Әсіресе MP3-лерде, бірінші жолда «ID3» болуы керек, ол суретші, альбом, трек нөмірі және т.б. сияқты ақпаратты сақтауға болатын метадеректер контейнері екенін көрсетуі керек.

Тағы бір мысал – PDF пішімі; әрбір файл «% PDF» мәтінімен бірінші жолда басталады, тіпті ол толық оқылмайды.

WORD іске қосылғаннан кейін құжаттың мәтіні теруге болатын бос жұмыс терезесі ашылады.

WORD программасы құжатты екі түрлі әдіспен құруға мүмкіндік береді: Normal.dot файлында сақталатын нұсқалардың көмегімен және өзіңіз тандаған нұсқаның көмегімен. Нұсқа құжатты құру процесін жылдамдатады.

WORD программасы іске қосылғанда нұсқалар бумасындағы Normal. dot файлында сақталатын өрістердің стандартты параметрлерін анықтайтын және форматтауды қолданбайтын Обычный нұсқасы үнсіз келісім бойынша орнатылады. Стандартты құралдар тақтасындағы Создать батырмасын шертсе, Обычный нұсқасы негізінде жаңа құжат құрылады.

Басқа нұсқа негізінде құжат құру үшін Файл > Создать... командасын орындап, ашылған сұхбат терезеде қажетті нұсқаны немесе құжатқа келетін нұсқалар шеберін тандап, ОК батырмасын шертеді.

Нұсқаның категориясы	Нұсқаның аты
Жалпы	Обычный, Новый документ
Есептер	Отчет (Изысканный, Современный, Стандартный)
Хаттар мен факстар	Письмо(Изысканный, Современный, Стандартный), Факс (Изысканный, Стандартный), Мастер (конвертов, писем, факсов)
Қысқа хаттар (записки)	Записка (Изысканный, Современный, Стандартный), Мастер записок
Басқа құжаттар	Резюме (Изысканный, Современный, Стандартный), Мастер резюме, Дополнительные шаблоны и мастера
Публикациялар	Мастер бюллетеней
Web бетшелер	Новая - Web страница, Мастер - Web страниц, Другие компоненты

Мәтінді өзгерту үшін ең алдымен оны ерекшелендіру керек! Ерекшелендіру үшін келесі әрекеттер орындалады:

*{C}{C} Кез келген мәтіннің үзіндісіне тышқанның оң жақ батырмасын басып тұрып қажетті мәтін үзіндісін меңзермен ерекшелеу;

*{C}{C} Барлық мәтінді ерекшелендіру үшін басты менюдағы Правка | Выделить всё командасы орындалуы қажет немесе <Ctrl> + 5 батырмаларын бірге басу;

Құжаттарды ауыстыру үшін келесі әрекеттерді орындау;

*{C}{C} Тышқанның көрсеткішін керекті қатарға апарып, оның сол жақ батырмасын басу арқылы шығару;

*{C}{C} <>, <^> – қажетінше қатарларды төмен, жоғары ауыстыру;

*{C}{C} <^>, <®> – қажетінше символдарды оңға және солға ауыстыру;

*{C}{C} <Ctrl>+<>, <Ctrl>+<^> – абзацты төмен немесе жоғары ауыстыру;

*{C}{C} <Ctrl>+<->, <Ctrl>+<®> сөздерді қажетінше солға немесе оңға ауыстыру;
*{C}{C}.

Мәтіндермен жұмыс жасау технологиясының өзіндік ерекше талаптары бар. Мәтінді енгізген уақытта жолдың соңында ENTER пернесін басу ешқандай қажет емес. Егер сөз жолға сыймайтын болса, онда ол автоматты түрде келесі жолға ауысады. ENTER пернесін азат жолдың соңында ғана басу керек. Мәтінді өшірудің бірнеше жолы бар. Егер меңзер сөздің сол жағында орналасса, онда DELETE пернесінің көмегі арқылы өшіріледі, ал егер меңзер сөздің оң жағында орналасса, онда Backspace пернесінің көмегі арқылы өшіріледі. Word-та блокты түгелімен өшіру тиімді, ол үшін ең алдымен өшірілетін блокты түгелімен белгілеп алып, Delete пернесін басады. Word -та құжат бойынша жылжу үшін меңзерді басқару пернелері және арнайы пернелер жиынтығы қолданылады.

Құжат бойынша жылжудың пернелер комбинациясының кестесі

Пернелер комбинациясы	Тағайындамасы
<Ctrl+T>	Меңзерді бір азат жол жоғары жылжытады
	Меңзерді бір азат жол төмен жылжытады
<ctrl+<-style="box-sizing: border-box;"> </ctrl+<->	Меңзерді бір сөзге солға жылжытады
>	Меңзерді бір сөзге оңға жылжытады
<Page Up >	Меңзерді бір парақ жоғары жылжытады
< Page Down >	Меңзерді бір парақ төмен жылжытады
<Home>	Меңзерді кезекті жолдың басына жылжытады
<ctrl+no< span="" style="box sizing:borderbox;"> "></ctrl+no<>me>	Меңзерді құжаттың басына жылжытады
<End>	Меңзерді кезекті жолдың соңына жылжытады
<ctrl+e< span="" style="box-sizing: border-box;"> "></ctrl+e<>nd\	Меңзерді құжаттың соңына жылжытады

Символдарды форматтау үшін пернелер комбинациясының кестесі

Пернелер комбинациясы	Формат
	Қарайтылған қаріп
	Курсив
<+U>	Астын сызу
	Сөздің астын сызу
<ctrl + shift+< span="" style="box-sizing: border-box;"></ctrl + shift+<>O>	Екі сызықпен астын сызу
<Ctrl+=>	Төменгі индекс
Shift +=>	Жоғарғы индекс
<ctrl + shift+< span="" style="box-sizing: border-box;"></ctrl + shift+<>K>	Кіші бас әріптер
<ctrl + shift+< span="" style="box-sizing: border-box;"></ctrl + shift+<>A>	Барлық бас әріптер
	Символдар регистрін өзгерту
<ctrl + shift+< span="" style="box-sizing: border-box;"></ ctrl + shift+<>H>	Мәтінді жасыру
<ctrl + shift+< span="" style="box-sizing: border-box;"></ctrl + shift+<>C>	Форматты көшіру
	Форматты сыналап енгізу
+пробел пернесі	Форматты өшіру
<Ctrl+Shift+P>	Қаріп
	Symbol қарпі
<ctrl + shift+< span="" style="box-sizing: border-box;"></ctrl + shift+<>P>	Кегль

Мәтінді енгізу ережелері төмендегі ережелер арқылы жүзеге асырылады:

1. Мәтін пернетақта арқылы енгізіледі.
2. Бас әріптер Shift пернесімен әріпті не Caps Lock пернесін қосу арқылы жазылады:
 - негізгі режим (лампочка өшірулі тұрған жағдайда) – кіші әріптер енгізіледі,
 - қосымша режим (лампочка жағулы тұрған жағдайда) – бас әріптер енгізіледі.
3. Сөздер арасындағы аралық « Пробел » пернесін басу арқылы қойылады.

4. Тыныс белгілері алдына бос орын қойылмайды, ал тыныс белгісінен кейін міндетті түрде қойылады.

5. Егер Сіз мәтінді терген кезде қате жіберсеңіз, онда тышқанның сол жақ батырмасын басу арқылы қате жіберген сөздің алдына курсорды қойып, Delete пернесіне басасыз. Егер курсордың оң жағында орналасқан символды алып тастау қажет болса, онда Backspace (←) пернесін басасыз.

6. Қазақша, орысша және латынша әріптерді енгізу Shift және Ctrl пернелерін біруақытта басу арқылы орындалады.

7. Сандарды енгізу сол сандар орналасқан пернелерді басу арқылы жүзеге асырылады немесе пернетақтаның оң жағында орналасқан кішкене цифрлық пернетақтадағы сандарды басу арқылы жүзеге асырылады. Пернетақтаның оң жағында орналасқан кішкене цифрлық пернетақтадағы сандар NumLock пернесін басу арқылы орындалады. Ол кішкене цифрлық пернетақтаның сол жақ жоғарғы бұрышында орналасқан.

8. Пернетақтаның жоғарғы қатарында орналасқан арнаулы символдар Shift пернесін біруақытта басу арқылы жүзеге асырылады. Ал оның кейбіреуі латын әріптерін енгізу режимінде енгізіледі. Пернетақтаның алфавиттік алаңында орналасқан <>{[және т.б. символдар Shift пернесін біруақытта басу арқылы жүзеге асырылады. Мәтіндерді бөліп алудың қарапайым тәсілі – тышқан батырмасы арқылы мәтін үзіндісін бөліп алып, оны жібермей орналасатын орынға апарып, орналастыру. Word-та мәтінді алмастыру буферін қолданбай-ақ көшіруге және жылжытуға болады. Бұл тұрғыда мәтінді жылжыту ережелері іске асырылады. Мәтіннің белгілі бір бөлігін жылжыту үшін «апару және қою» әдісінде қолдануға болады: белгіленген мәтінде тышқанды шертіп, оның батырмасын босатпастан оны құжаттың қажетті бөлігіне жылжыту керек. Мәтіннің белгілі бір бөлігін көшіру үшін, ең алдымен оны белгілеңіз, содан кейін Ctrl пернесін басып тұрып, белгіленген бөлікте тышқан батырмасын шертіп, оны қажетті жерге жылжытыңыз. Ақпараттарды жылжыту және көшіру үшін алмастыру буферін қолдануға болады.

Егер Word қосымшасында немесе басқа қосымшада құрылған файлдың ақпаратын көшіру қажет болса, онда мәтіннің қажетті бөлігін белгілейді және құралдар тақтасындағы Копировать батырмасын шертеді немесе Правка => Копировать командасын орындайды.

Одан кейін көшірілетін ақпарат орналасатын жерге меңзерді орналастырып, Вставить батырмасын шертеді немесе Правка => Вставить командасын орындайды. Алмастыру буферін мәтіннің белгілі бір бөлігін жылжыту кезінде де қолдануға болады. Мәтіннің қажетті бөлігін белгілейді және құралдар тақтасындағы Вырезать батырмасын шертеді немесе Правка => Вырезать командасын орындайды. Одан кейін ақпаратты орналасатын жерге меңзерді орналастырып, Вставить батырмасын шертеді немесе Правка=> Вставить командасын орындайды. Word-та бірден бірнеше қосымшалармен жұмыс атқаруға болады. Бір құжаттан екінші құжатқа мәтіннің белгілі бір бөлігін жылжыту және көшіру үшін ең алдымен Окно => Упорядочить все командасын орындап, барлық ашық тұрған құжаттарды терезеде орналастырыңыз. Осыдан кейін бір құжаттан мәтіннің белгілі бір бөлігін белгілейді және Вырезать немесе Копировать командаларының біреуін орындайды. Меңзерді екінші құжаттың қажетті жеріне орналастырады және Вставить командасын орындайды. Word-та құжаттың оң жақ шекарасын едәуір түзулетуге мүмкіндік беретін тасымалдаудың әр түрлі әдістері қарастырылған. Word-та тасымалды қолмен немесе автоматты түрде қоюға болады.

Тасымалды қолмен қою үшін Сервис=>Язык менюінен Расстановка Переносов... командасын қолдайды. Ашылған сұхбат терезеде Принудительно батырмасы бойынша шерткенде Word Разметка страницы режиміне ауысады және көрсетілген орында тасымалды орындау үшін растауды сұрайтын терезе ашылады. Егер де біз осы тасымалмен келісетін болсақ, онда ОК батырмасы бойынша шертеді. Егер де тасымал Сізді қанағаттандырмаса, онда Нет батырмасы бойынша шертіңіз.

Word-та орфографияны тексеру үшін программаға біріктірілген негізгі сөздік және қолданушының сөздігі қолданылады. Негізгі сөздікті өзгертуге болмайды, бірақ қолданушының сөздігіне жаңа сөздерді қосуға болады. Егер де мәтінде грамматикалық қате сөз табылса, онда қате сөздің асты қызыл және пунктуациялық қате сөз табылса, онда жасыл түспен сызылады.

Мәтіннің орфографиясын тексеру үшін Сервис Правописание командасын орындайды немесе құралдар тақтасындағы Правописание батырмасы бойынша шертеді. Ашылған сұхбат терезеде ұсынылған нұсқаларының біреуін тандауға, барлығын өткізіп жіберуге немесе басқа сөзбен алмастыруға болады. Кез келген сөздің дұрыстығын мәтінді теру кезінде тексеру үшін сол сөз бойынша тышқанның оң жақ батырмасын шертіп, жанама менюде ұсынылған нұсқалардың бірін тандауға немесе өткізіп жіберуге болады.

**Алматы облысы, Талғар ауданы, Бесағаш ауылы
«№45 жалпы білім беретін орта мектеп-гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі
Абдикалыкова Жанаргуль Кенжебековна**

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Кез келген технологияның оқушылардың іс - әрекетін белсендіретін құралдары болады, кейбір технологияларда бұл құралдар негізгі ойды құрайды және нәтиженің тиімділігіне негіз болады. Мұндай технологияларға ойын технологиялары жатады.

Ойын технологиялары – оқушылардың шығармашылық және ізденіс деңгейіндегі жұмысын ғана емес, сонымен қатар кез келген пәнді меңгерудегі күнделікті қадамдарды қызықты және тартымды етуге мүмкіндік беретін оқытудың бірегей түрлерінің бірі. Ойынның шартты әлемінің қызықтылығы ақпаратты есте сақтау, қайталау, бекіту немесе ассимиляциялаудың монотонды әрекетіне жағымды эмоционалды бояу береді, ал ойын әрекетінің эмоционалдылығы баланың барлық психикалық процестері мен функцияларын белсендіреді. Ойынның тағы бір жағымды жағы – ол білімді жаңа жағдайда пайдалануға ықпал етеді, сондықтан оқушылардың меңгерген материалы өзіндік тәжірибеден өтеді, оқу процесіне жан-жақты, қызығушылық тудырады.

Ойынның өзектілігі қазіргі кездегі оқушының ақпаратқа толы болуына байланысты артып келеді. Бүкіл әлемде, атап айтқанда Қазақстанда пәндік-ақпараттық орта өлшеусіз кеңейіп келеді. Теледидар, бейне, компьютерлік желілер соңғы уақытта оқушыларды орасан зор ақпаратпен қамтуда. Мектептің өзекті міндеті өзін-өзі бағалауды дамыту және алынған ақпаратты таңдау. Осындай дағдыларды қалыптастыратын оқытудың бір түрі – сабақта және сабақтан тыс уақытта алған білімдерін іс жүзінде пайдалануға ықпал ететін дидактикалық ойын. Ойын - бұл мінез - құлықты өзін-өзі басқару қалыптасып, жетілдірілетін әлеуметтік тәжірибені қайта құру мен игеруге бағытталған жағдайдағы қызмет түрі.

Адам өмірінде ойын әртүрлі функцияларды орындайды:

- Коммуникативті;
- Диагностикалық;
- Көңіл көтеру;
- Өзін-өзі жүзеге асыру функциясы және т.б.

Ойын оқытудың, аға ұрпақ тәжірибесін жастарға жеткізудің әдісі ретінде ерте заманнан бері қолданылып келеді.

Ойындар ой-өрісін, танымдық белсенділігін кеңейтуге, қажетті білім, білік, дағдыны практикалық іс-әрекетте қолдануға, жалпы білім беру дағдыларын дамытуға, еңбек дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Ойын ойнау есте сақтау, сөйлеу, ойлау, салыстыру, ұқсастықтарды табу, елестету, қиялдау, шығармашылыққа т.б. әсер етеді. Мұны әртүрлі пән сабағындағы рөлдік ойын мысалында жүргізуге болады. Рөлдік ойынды қарым-қатынастың ең дәл үлгісі ретінде саналады. Өйткені ол өзінің ең маңызды белгілерінде шындыққа еліктеуді болжайды. Рөлдік ойында серіктестердің вербалды және вербалды емес әрекеттері бір-бірімен тығыз байланысты.

Рөлдік ойынның мотивациялық және ынталандыру жоспары үшін үлкен әлеуеті бар. Алайда, білім беру жағдайында айтылым мотивін тудыру оңай емес. Қиындық келесі медиацияда жатыр: тәрбиеші жағдайды қарым-қатынас атмосферасы пайда болатындай етіп сипаттауы керек, бұл өз кезегінде оқушылардың өз ойын жеткізуге ішкі қажеттілігін тудырады.

Рөлдік ойын болып жатқан барлық нәрсеге жеке қатысуды күшейтуді көздейді. Оқушы жағдайға өзінің «мені» арқылы емес, сәйкес рөлдегі «мен» арқылы енеді. Рөлдік ойын тілдік материалды меңгеруде ассоциативті базаның кеңеюіне ықпал етеді. Тәрбиелік пьеса жағдайды, кейіпкерлердің табиғатын, олардың арасындағы қарым-қатынасты суреттеуді қамтитын театрландырылған пьесалардың түріне қарай құрылатынын есте ұстаған жөн. Сондықтан әрбір репликаның артында оны негіздейтін, бірегей және маңызды ететін имитацияланған шындықтың бір бөлігі ойластырылған. Сонымен қатар ол тілдік материал көптеген ассоциативті жіптермен жағдайға бекітіліп, жадында берік сақталады.

Рөлдік ойын оқудағы ынтымақтастық пен серіктестікке ынталандырады. Өйткені этюдты орындау оқушылар тобын қамтуды көздейді (ойын тек диалог негізінде ғана емес, сонымен бірге полилогта да құрылады), олар бір-бірінің реакциясын дәл ескере отырып, бірқалыпты әрекеттесу керек. Нәтижесінде дайындығы нашар оқушылар ұялу қасиетін жеңіп, уақыт өте рөлдік ойындарға толықтай кіріседі. Осылайша, мәселені дұрыс тұжырымдаған кезде, ойынды ұйымшыл ұжым құруға ықпал ететін ұйымдастыру формасы ретінде қарастыруға болады - бұл оның тәрбиелік мәні.

Осылайша, рөлдік ойын практикалық, тәрбиелік тұрғыдан үлкен мүмкіндіктерге ие. Тілдегі қарым-қатынас, сөйлеу саласының кеңеюіне ықпал етеді. Бұл өз кезегінде оқу жаттығуларында материалды алдын ала меңгеруді және оқушылардың айтылымның мазмұндық жағына назар аударуына мүмкіндік беретін тиісті дағдыларды дамытуды болжайды. Рөлдік ойын процесінде материалды қолдану дағдыларын жетілдіру және дамыту қатар жүреді, ең бастысы - жағдай мен рөлге байланысты қарым-қатынас. Сондықтан тақырып бойынша жұмыстың соңғы кезеңінде рөлдік ойынға орын беру керек.

Ойын – эмоционалдық және психикалық күштердің шиеленісуін талап ететін арнайы ұйымдастырылған әрекет. Ойын әрқашан шешім қабылдауды қамтиды - не істеу керек, не айту керек, қалай жеңу керек? Осы сұрақтарды шешуге ұмтылу ойыншылардың психикалық белсенділігін шыңдайды. Теңдік сезімі, ынта мен қуаныш атмосферасы, тапсырмалардың орындалу мүмкіндігін сезіну - мұның бәрі сөйлеуде сөздерді еркін қолдануға кедергі келтіретін ұялшақтықты жеңуге мүмкіндік береді және оқуға жақсы әсер етеді.

Ойынның әрекет ретінде құрылымы органикалық түрде мақсат қояды, жоспарлауды, мақсатты жүзеге асыруды, сонымен қатар адам өзін субъект ретінде толық жүзеге асыратын нәтижелерді талдауды қамтиды. Ойын әрекетінің мотивациясы оның еріктілігімен, таңдау мүмкіндіктерімен және бәсеке элементтерімен, өзін-өзі бекіту, өзін-өзі жүзеге асыру қажеттілігін қанағаттандырумен қамтамасыз етіледі.

Процесс ретінде ойынның құрылымы мыналарды қамтиды:

- а) ойыншылардың алатын рөлдері;
- б) ойын әрекеттері осы рөлдерді жүзеге асыру құралы ретінде;
- в) заттарды ойын түрінде қолдану, яғни нақты заттарды ойнақы, шартты заттармен алмастыру;
- г) ойыншылар арасындағы нақты қатынастар;
- д) сюжет (мазмұн) – ойында шартты түрде көрінетін әрекеттер ауқымы.

Ойын – оқу үрдісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория. Сонымен бірге ойынды мұғалім мен оқушылардың бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде қолдануға болады. Сонымен қатар ойын формаларын енгізу мен қолдану барысында интерактивті тақтаны қолданудың маңызы өте зор.

Қорыта келгенде, ойын – балалардың негізгі іс-әрекеттерінің бір түрі. Бала өмірі ойынға байланысты. Бала ойынсыз өсіп өркендей алмайды. Бұл – өмірдің заңдылығы. Сондықтан да оқыту және тәрбие беру барысында ойын элементтерін пайдаланудың оқушылардың ой белсенділігін арттырудағы маңызы зор.

**“Жетысу облысының білім басқармасының Ескелді ауданының білім бөлімі” ММ
“Күншуақ” бөбекжай-бақшасы МКҚК
Тәрбиеші, педагог-модератор
Бейсенбинова Маржан Талгатовна**

БАЛАНЫҢ ТӘРБИЕСІ МЕН ДАМУЫНДАҒЫ ОЙЫНШЫҚТЫҢ РӨЛІ

Ойын-бұл балалар үшін ең қол жетімді әрекет түрі қоршаған әлемнен алған әсерлерді қайта өңдеу әдісі. Ойында баланың ойлау және қиял ерекшеліктері айқын көрінеді оның эмоционалдылығы белсенділігі қарым-қатынастың дамып келе жатқан қажеттілігі. Мектепке дейінгі балалық шақ-тұлғаның қалыптасуының қысқа, бірақ маңызды кезеңі. Осы жылдары бала қоршаған өмір туралы алғашқы білімді алады, ол адамдарға еңбекке деген белгілі бір қатынасты қалыптастыра бастайды, дұрыс мінез-құлық дағдылары мен әдеттері қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста ойын маңызды қызмет түрі ретінде үлкен рөл атқарады. Ойын мектеп жасына дейінгі баланың жеке басын қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады оның моральдық - еріктік қасиеттері ойынға әлемге әсер ету қажеттілігін жүзеге асырады. Бұл баланың психикасында айтарлықтай өзгеріс тудырады.

Ойын-бұл бейнелейтін әрекет адамның әлемге қатынасы оны қоршап тұрған нәрсе. Дәл осы әлемде қоршаған ортаға әсер ету қажеттілігі қоршаған ортаны өзгерту қажеттілігі алғаш рет қалыптасуда. Адамда бірден жүзеге асырылмайтын тілек пайда болған кезде ойын әрекетінің алғышарттары жасалады. Баланың ойын сюжетінің ортасындағы тәуелсіздігі шексіз ол өткенге орала алады болашаққа қайта оралу әкелетін және қанағаттандыратын сол әрекетті қайта қайталау маңызды құдіретті қалағандай сезінуге мүмкіндік береді. Ойында бала өмір сүруге үйренбейді, бірақ өзінің шынайы тәуелсіз өмірімен өмір сүреді. Ойын мектеп жасына дейінгі балалар үшін ең эмоционалды түрлі-түсті. Балалар ойынының танымал зерттеушісі Д. Б. Эльконин «Ойында интеллект эмоционалды-тиімді тәжірибеге бағытталады ересек адамның функциялары ең алдымен эмоционалды түрде қабылданады адам қызметінің мазмұнында эмоционалды-тиімді бағдар пайда болады»- деп өте дұрыс атап өтті.

Ойын баланың тәуелсіз іс-әрекеті ретінде баланы тәрбиелеу және оқыту барысында қалыптасады, бұл олардың адам іс-әрекетінің тәжірибесін игеруіне ықпал етеді. Бұл жағдайда ойыншық сол заттардың өзіндік стандарты ретінде әрекет етеді, олардың мақсатын біліп, балаға қажет әр түрлі әрекеттерді игереді. Көптеген зерттеулер көрсеткендей, ойыншық әрқашан психиканы дамытудың тиімді құралы болған және халықтық педагогикада баланы әлеуметтік тәрбиелеу және ересектердің өмірімен таныстыру үшін кеңінен қолданылған.

Ойын ойнау арқылы балалар қоршаған әлемді түсінеді, болашақ ересек өмірде олардың мінез-құлқын модельдейді. Ойыншықтар белгілі бір мінез-құлық ерекшеліктерін тәрбиелеуге ықпал етеді, әртүрлі кәсіптермен таныстырады және т.б. Ойыншықтар мектеп жасына дейінгі балалардың өмірінде ерекше маңызға ие, өйткені олар ойынға ынталандыру, оны ұйымдастырудың бастамасы болып табылады: қуыршақ қыздарды-аналарды, машинаны — жүргізушіні ойнауға шақырады. Ойынның мазмұны ойыншықтарға байланысты, олар шығармашылық қиялды дамытуға тірек болады. Ойыншықтардағы таныс заттарды тани отырып, бала өз идеяларын біріктіруге, қайта өңдеуге және жаңа әсерлерді белсенді түрде игеруге мүмкіндік алады. Бұл тәжірибелерді ойыншықтар арқылы әртүрлі комбинацияларда қайталау жалпы түсініктердің қалыптасуына көмектеседі және баланың өмірдің әртүрлі құбылыстары арасындағы байланысты түсінуін жеңілдетеді.

Балаларға нақты әлемдегі адамдар мен заттарды бейнелейтін ойыншықтар: жануарлар, құстар, балықтар, өсімдіктер, қозғалыс құралдары, техника, тұрмыстық заттар және т.б. балаларға ең күшті

тәрбиелік әсер етеді. Ойыншықтар балаларды әртүрлі мазмұндағы ойындарға шақырып қана қоймайды, олар балаға рөлге енуге, сүйікті бейнесін жасауға, жоспарларын жүзеге асыруға көмектеседі. Ана сияқты сезіну үшін қызға қуыршақ, жүргізушіге — машина, ұшқышқа — ұшақ қажет. Ойыншық ойын көрінісін жасауға үлкен әсер етеді. Бала дамыған сайын оның ойыншықтарға деген көзқарасы өзгереді. Ол өз идеясын жүзеге асыруға көмектесетіндерді таңдай бастайды. Алайда, егер бала өзінің бейнесін дұрыс қабылдаса, егер ол бейнелейтін зат туралы білімі болса, егер ойыншық саналы қызығушылық пен ойнауға деген ұмтылысты тудырса, ойыншық идеяны жүзеге асырудың құралы бола алады.

Ойыншыққа белгілі бір педагогикалық, эстетикалық, гигиеналық, техникалық және экономикалық талаптар қойылады. Ойыншықтардың әртүрлі классификациялары бар. Бейнелі ойыншықтар, дидактикалық және ойындар-оқу құралдары, техникалық, театрлық, карнавалдық және музыкалық, спорттық-моторлы ойыншықтар, көңілді ойыншықтар бар. Ойыншықты осындай топтарға бөлу шартты болып табылады, өйткені бір ойыншықтың көмегімен әртүрлі тәрбиелік және білім беру міндеттерін шешуге, әртүрлі мазмұндағы және сипаттағы ойындарды өткізуге болады. Ойыншық сонымен қатар психотерапиялық функцияны орындайды-балаға өз қалауын қорқынышын игеруге көмектеседі. Ойыншық тек ойынның сүйемелдеуімен ғана емес, сонымен қатар оқу, ойын-сауық және тіпті емдеу құралы болып табылады. Баланың дамуындағы ойыншықтың шешуші рөліне сүйене отырып, ересектер оны саналы түрде таңдауы керек.

Ойыншық баланың жеке басын дамыту үшін маңызды. Психологтар мен тәрбиешілердің көптеген зерттеулері ойыншық әрқашан психиканы дамытудың тиімді құралы болғанын және халықтық педагогикада баланы әлеуметтік тәрбиелеу және ересектердің өмірімен таныстыру үшін кеңінен қолданылғанын көрсетеді. Әр жаста балаға өз тақырыбы мен мақсаты бойынша әртүрлі ойыншықтар қажет: сюжеттік (қуыршақтар, жануарлардың мүсіншелері, жиһаз, ыдыс-аяқ); техникалық (көлік, конструкторлар, техникалық агрегаттар); ойыншықтар – "еңбек құралдары" (шелек, балға, бұрағыш, щетка, ересектердің қарапайым еңбек құралдарына еліктейтін ойыншықтар); көңілді-ойыншықтар; барлық жастағы балаларға арналған театрлық, музыкалық, спорттық ойыншықтар.

- моторлы - спорттық ойыншықтар-доп, құрсау, секіру, түйреуіштер, волейбол, мозаика және т. б. - жалпы және ұсақ моториканың, көздің дамуына ықпал етеді;

- сюжеттік ойыншық-адамдар, жануарлар, көлік, жиһаз және т. б. - шығармашылық еліктеу ойынының дамуына ықпал етеді, ол арқылы бала өзінің әлеуметтік тәжірибесін анықтайды, бекітеді және тереңдетеді;

- шығармашылық еңбек ойыншығы-құрылыс материалдарының барлық түрлері, конструкторлар, әртүрлі модельдер және т. б. - конструкторлық қабілеттер мен өнертабыстарды дамытады;

- техникалық ойыншық-әр түрлі машиналар, ойыншық камералар, калейдоскоптар, құбырлар және т. б. - сонымен қатар дизайн қабілеттерін дамытады, техникалық ой-өрісін кеңейтеді, құрылыс пен техникаға қызығушылық тудырады;

- үстел ойындары сауаттылықты, зейінді дамытуға, формада, түсте, көлемде жылдам бағдарлауға, сауаттылықты, есепті игеруге ықпал етеді, балалар командасын ережелермен ойындарда ұйымдастырады;

- көңілді ойыншық - секіретін қоян, мылжың үйрек, құйрығы бұрылған құс әзіл сезіміне тәрбиелейді;

- музыкалық ойыншықтар-ән салатын құстар, қарабайыр музыкалық аспаптар, музыкалық әуені бар ойыншықтар - музыкалық есту қабілетін дамыту құралы ретінде қызмет етеді;

- театр ойыншықтары - көлеңкелі театр, ойыншықтар, қуыршақтар театры - өз театр ойынына әкеледі, балалардың көркемдік қабылдауын өте байытады.

Қорытындылай келсек, ойыншық - баланың алғашқы туған күнінен бастап өзгермейтін серігі. Баланы әлеуметтік қатынастарға түсуге дайындау үшін оны тәрбиелік мақсатта ересек адам арнайы жасайды. Жақсы ойыншық баланы ойлауға шақырады, оған әртүрлі ойын тапсырмаларын қояды. Бұл танымдық процестердің дамуына ықпал етеді. Ойын баланың тәуелсіз іс-әрекеті ретінде баланы тәрбиелеу және оқыту барысында қалыптасады, бұл олардың адам іс-әрекетінің тәжірибесін игеруіне ықпал етеді. Бұл жағдайда ойыншық сол заттардың өзіндік стандарты ретінде әрекет етеді, олардың мақсатын біліп, балаға қажет әр түрлі әрекеттерді игереді.